T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU DİPLOMASİSİNDE ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM VE DESTEK KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI : SUDAN ÜLKE ÖRNEĞİ

Selman TOSUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR

Çankırı – 2022

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU DİPLOMASİSİNDE ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM VE DESTEK KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI: SUDAN ÜLKE ÖRNEĞİ

Selman TOSUN
ORCID: 0000-0002-3395-368X

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **iv**

TEZ KABUL VE ONAY ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

ÖZET ..... **vii**

ABSTRACT ..... **viii**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **x**

1. GİRİŞ **1**

2. KAMU DİPLOMASİSİ **6**

2.1. Diplomasi Kavramı 6

2.2. Diplomasi Türleri 8

2.2.1. İkili-Bilateral Diplomasi 8

2.2.2. Çoklu (Multiliteral) Diplomasi 9

2.3. Kamu Diplomasisi 10

2.4. Kamu Diplomasisi Aygıtları 16

2.4.1. Kültür 16

2.4.2. Eğitim 19

2.4.3. Spor 20

2.4.4. Sosyal Medya 21

2.4.5. Uluslararası Yayıncılık 24

2.5. Kamu Diplomasisinde Temel Model ve Yaklaşımlar 25

2.5.1. Üçlü Model 25

2.5.2. Katı ve Esnek Yaklaşımlı Model 26

2.5.3. Savunma ve Danışma Modeli 27

2.5.4. Üç Boyutlu Model 28

2.5.5. Yeni Kamu Diplomasisi 29

2.6. İnsani Diplomasi 30

3. KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK YUMUŞAK GÜÇ 33

3.1. Güç Kavramı 33

3.2. Yumuşak Güç 39

3.3. Yumuşak Gücün Araçları ve Kaynakları 44

3.3.1. Kültür 44

3.3.2. Siyasi Değerler 46

3.3.3. Dış Politika 46

4. YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMASI OLARAK ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM 48

4.1. İnsani Kriz 48

4.2. İnsani Yardım 50

4.3. İnsani Yardımlara Kuramsal Bakış 51

4.3.1. Realist Teori 53

4.3.2. Liberal Teori 54

4.3.3. Kontrüktivist Yaklaşım 55

4.4. İnsani Yardımların İlkeleri 56

4.4.1. Sivil Kurumların İnsani Yardım İlkeleri 56

4.4.2. Uluslararası İnsani Hukuka Göre İnsani Yardım İlkeleri 58

4.5. İnsani Yardımlarda Bağışçı Ülke 60

5. TÜRKİYE'NİN KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜCÜ 64

5.1. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi 64

5.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü 65

5.2.1. Türk Dış Politikasının Genel Niteliği ve Yumuşak Güç 65

5.2.2. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları 70

5.2.2.1. Kültür ve Dil 72

5.2.2.2. Din 74

5.2.2.3. Coğrafya 75

5.2.2.4. Siyasi Değerler 75

5.3. Türkiye'nin Yumuşak Güç Endeksindeki Yeri 78

6. TÜRKİYE'NİN İNSANİ YARDIM FAALİYETLERİ VE SUDAN UYGULAMASI ÖRNEĞİ 83

6.1. Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası 83

6.3. Türkiye'nin İnsan Yardım Uygulaması Örneği: Sudan 86

6.3.1. Sudan Ülke Profili 86
6.3.2. Sudan'da Yoksulluk 89
6.3.3. Sudan-Türkiye İlişkileri 91
6.4. Sudan'a Yönelik İnsan Yardım Uygulaması 96
6.4.1. Amaç ve Kapsam 96
6.4.2. Sınırlılıklar 98
6.4.3. Yöntem 98
6.4.4. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi 99
6.5. Bulgular 100
6.5.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) 100
6.5.1.1. Eğitim ve Kalkınma 103
6.5.1.2. Sağlık 104
6.5.1.3. İçme Suyu 105
6.5.2. Yunus Emre Enstitüsü (YEE) 105
6.5.3. Türkiye Maarif Vakfı (TMV) 108
6.5.4. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) 109
6.5.5. Sivil Toplum Kuruluşları 110

7. SONUÇ 112

KAYNAKÇA 120

ÖZGEÇMİŞ 141

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

"Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım '*Kamu Diplomasisinde Uluslararası İnsani Yardım ve Destek Kapsamında Türkiye'nin Yumuşak Güç Uygulamaları: Sudan Ülke Örneği*' adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim."

… / … / 2022

…….

Selman Tosun

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

*Selman Tosun*t arafından hazırlanan "*Kamu Diplomasisinde Uluslararası İnsani Yardım ve Destek Kapsamında Türkiye'nin Yumuşak Güç Uygulamaları: Sudan Ülke Örneği*" başlıklı bu çalışma, *30./05/2022* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR	İmza: ……
Üye	: Prof. Dr. Abdullah YILMAZ	İmza: ……
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ	İmza: ……

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2022 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prf. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmamdaki her aşamada bana yardımcı olan, desteği ve yönlendirmeleriyle beni motive eden değerli tez danışmanım *Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR*'e, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen değerli eşime ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Selman TOSUN

Ankara-2022

ÖZET

Tezin Başlığı : Kamu Diplomasisinde Uluslararası İnsani Yardım ve Destek Kapsamında Türkiye'nin Yumuşak Güç Uygulamaları: Sudan Ülke Örneği
Tezin Yazarı : Selman Tosun
Danışman : Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : …./…../2022

Diplomasi çok boyutlu bir kavram olup kendi içerisinde çeşitli alt dallara ayrılmaktadır. Devletlerin belli amaca yönelik resmi olarak sürdüğü ve ikna etme sürecini ifade eden diplomasi yaşanan değişimlere paralel olarak dönüşmüş, değişmiş ve gelişmiştir. Bu kapsamda kamu diplomasisi görece etkili bir devletin diğerleri üzerinde resmi olmayan ancak kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde etkileme çaba ve süreci olarak ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi özünde resmi diplomasisinin desteklenmesinde devlet dışı aktörlerin katılımını ifade etmektedir. Kamu diplomasisi, genel bir yaklaşım tarzı ve soyut bir kavram olup hayata geçirilmesinde yumuşak güç uygulamalarıyla pratik kazanmaktadır. Yumuşak güç uygulamaları ise değişen koşullara göre iki şekilde yorumlanmaktadır. Birincisi kamu diplomasisini amaçlarına hizmet edecek şekilde strateji, program ve projelerin gerçekleştirilmesidir. İkincisi ise herhangi bir amaç gütmeden ve herhangi bir çıkar ilişkisine dayanmadan yumuşak güç uygulamaların gerçekleştirilmesidir. Batı tarzı yumuşak güç uygulamalarında, belli bir amaç (etnik, dini, ideolojik vb.) söz konusu olduğu gibi insani yardımlar dahil olmak üzere gerçekleştirilen faaliyetlerin sonucunda hedef ülkede bağımlılık oluşturma, borçlandırma, vesayet elde etme vb. gibi amaçlar öne çıkmaktadır. Uluslararası belgelerde insani yardımların çıkar ilişkisine dayanamaması, hedef, amaç ve uygulama bakımından ayrım gözetilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Bu çalışmada kamu diplomasisi ve yumuşak güç uygulamaları incelenmiştir. Yumuşak güç uygulamalarından uluslararası insani yardım boyutu merkeze alınarak; Türkiye'nin bu alandaki faaliyetleri hakkında açıklamalar yapılmış ve ardından Türkiye'nin Sudan'a yönelik yumuşak güç uygulamaları kapsamında yaptığı insani yardımlar araştırılmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları sürecinde gerçekleştirdiği insani yardım faaliyetlerinde Batı yaklaşımının tersine hedef ülkeye yönelik resmi bir çıkar ilişkisi gözetmeden, herhangi bir ayrım gözetmeden, mümkün olduğunca dengeli ve adil bir şekilde insani yardım faaliyetlerinde bulunduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin Sudan'a yönelik gerçekleştirdiği insan yardım faaliyetlerinin bu ülkenin kalkınmasına önemli ölçüde yardımcı olduğu, farklı alanlarda çok çeşitli yardımların sağlandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, İnsani Yardım, Türkiye, Sudan.

ABSTRACT

Thesis Title : Turkey's Soft Power Practices in the Scope of International Humanitarian Aid and Support in Public Diplomacy: The Case of Sudan.
Author : Selman Tosun
Supervisor : Prof. Dr. Gurbuz OZDEMIR
Department : Political Science and Public Administration
Thesis Type : Master's Thesis
Date :…../…../…

Diplomacy is a multidimensional concept and is divided into various sub-branches within itself. Diplomacy, which expresses the process of persuasion and which states officially continue for a certain purpose, has been transformed, changed and developed in parallel with the changes experienced. In this context, public diplomacy has emerged as the effort and process of a relatively effective state to influence others in an informal way that will serve its own interests. In essence, public diplomacy refers to the participation of non-state actors in supporting official diplomacy. Public diplomacy is a general approach and an abstract concept, and it gains practice with soft power applications in its implementation. Soft power applications are interpreted in two ways according to changing conditions. The first is the realization of strategies, programs and projects that will serve the purposes of public diplomacy. The second is the realization of soft power applications without any purpose and without any conflict of interest. In Western-style soft power applications, there is a certain purpose (ethnic, religious, ideological, etc.) and as a result of the activities carried out, including humanitarian aid, it is possible to create dependency, debt, obtain tutelage, etc. in the target country. purposes such as It is stated in international documents that humanitarian aid should not be based on a relationship of interest and should not be discriminated against in terms of target, purpose and practice. In this study, public diplomacy and soft power applications are examined. Taking the international humanitarian aid dimension from soft power applications to the center; Statements were made about Turkey's activities in this area, and then Turkey's humanitarian aid to Sudan within the scope of soft power practices was investigated. As a result of the study, it has been understood that Turkey's humanitarian aid activities carried out in the process of soft power applications, contrary to the Western approach, are engaged in humanitarian aid activities in a balanced and fair manner as possible, without any discrimination, without any formal interest in the target country. However, it has been determined that the human aid activities carried out by Turkey for Sudan have significantly helped the development of this country, and a wide variety of aid has been provided in different fields.

Keywords: Public Diplomacy, Soft Power, Humanitarian Aid, Turkey, Sudan.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
DAC	Kalkınma Yardım Komitesi
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
GHA	Küresel İnsani Yardım Raporu
HPG	İnsani Politika Grubu
ICRC	Uluslararası Kızıl Haç Komitesi
IHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
IHL	Uluslararası İnsani Hukuk
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
OCHA	İnsani Yardım İlkeleri
ODA	Resmi Kalkınma Yardımları
OECD	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
PAHO	Pan Amerikan Sağlık Örgütü
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TMV	Türkiye Maarif Vakfı
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜRKSOY	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
TVD	Türkiye Diyanet Vakfı
TYH	Türk Hava Yolları
USAID	ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
YTB	Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No Sayfa

Tablo 3.1: Gücün sınıflandırılması 38

Tablo 3.2 : Sert güç ve yumuşak güç ayrımı 42

Tablo 3.3. Yumuşak gücün davranış spektrumu ve en uygun kaynaklar 42

Tablo 5.1 : Küresel yumuşak güç endeksi 2020 sınıflandırması 79

Tablo 5.2 : Küresel Yumuşak Güç Endeksi 2020 Ülkeler Sıralaması 81

Tablo 6.1: Sudan Cumhuriyeti Temel Bilgiler (2020) 87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No Sayfa

Şekil 4.1. Uluslararası insani yardım, 2014–2018 (milyar dolar) 62

Şekil 6.1. Güney ve Kuzey Sudan 86

1. GİRİŞ

Geleneksel diplomasi anlayışı, devlet merkezli olup devletler ile devlet görevlileri arasında rasyonel temellere dayanan, askeri gücü merkeze alan ve diplomasinin gücünü arkasındaki orduya bağlamış olan bir niteliğe sahiptir. Ancak tarihte pek çok örneği görüldüğü üzere askeri seçeneklerin öne çıkması kalıcı ve sürdürülebilir çözümlerin sağlanmasını her zaman güçleştirmiştir. Nitekim II. Dünya Savaşı ve ardından gelen Soğuk Savaş yıllarında, askeri güç üzerinden uluslararası ilişkilerin kurulmaya çalışılması dünyayı nükleer savaşın eşiğine getirmiş, vekâlet savaşlarına yol açmış, tarafların önemli kaynaklarını insanlığın gelişimine değil askeri harcamalara aktarmalarına yol açmıştır. Sert gücün kapsamını ortaya koyan bu tür gelişmelerin olumsuz etki ve sonuçlarına karşı yumuşak güç kavramı ortaya çıkmış ve bu yeni güç kamu diplomasisinde kullanılmaya başlanmıştır.

Kamu diplomasisi kavramına bakıldığında, devlet temelli bir yaklaşım olmakla birlikte, diplomaside daha önce yer verilmeyen STK'lar, iş dünyası, halkla ilişkiler, kültür, eğitim vb. devlet dışı aktörlerin de dahil edilmesini içerdiği görülmektedir. İş birliklerine önem veren kamu diplomasi, nitelikli bölgesel entegrasyonlar, ortak resmi-sivil katılımlar, ekonomik, sosyal ve kültürel ortak müştereklerimerkeze almakta aynı zamanda geleneksel diplomasiyi de kapsamaktadır. Kamu diplomasisinin amaçlarına bakıldığında; hükümetler ve sivil aktörler tarafından diğer ülkelerde lehte kamuoyu oluşturulması; farklı ülkelerde özel çıkar grupları ve baskı grupları ile resmi ve sivil topluluklar arasındaki etkileşimler kurulması ve sürdürülmesi; insanların uluslararası ilişkilerin seyri ve bunların iç politika üzerindeki etkileri hakkında bilgilendirilmesi; diplomatlar, gazeteciler, ünlü kişiler vb. iletişim işlevi olan kişi ve karakterlerle diğer ülkelerdeki toplulukların etkileşim ve iletişim kurulması; kültürler arasında çeşitli araç ve yöntemler kullanılarak iletişim kurulması ve olumlu etkilerin sağlanması olduğu görülmektedir.

Kamu diplomasisi, politika kurma ve sürdürme yönünde genel bir yaklaşım olduğundan uygulama ayağında çeşitli araçlara ihtiyaç duymakta ve bunları kullanmaktadır. Bunlar arasında en önemli uygulama aracı ise "yumuşak güç" tür. Yumuşak güç kavramı Nye (1990-2003), Dahl (1957), Holsti (1964) ve Hart (1976) gibi kuramcıların öncülüğünde ortaya konulmuş ve günümüz itibariyle kamu yönetiminden siyaset bilimine, halkla ilişkilerden medyaya, eğitimden kültüre ve turizme kadar birçok bir alanda ve farklı disiplinlerde popüler bir konu haline gelmiştir.

Yumuşak güç uygulamalarında kuramsal olarak üç tür ana yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Birincisi, "yapmak istediğimi elde edebilmek için ikna olursan seni zorlamama gerek kalmaz" anlayışına dayanan geleneksel diplomasiye hizmet eden rasyonel ve klasik yaklaşımdır. İkincisi ortak tarih, kültür, dil vb. geçmişe dayanan işbirlikleri ve süreçlerdir. Her iki yaklaşım zaman içerisinde yumuşak güç uygulamaların genişlemesine aracılık etmiş ve insani yardımlara ilişkin yumuşak güç uygulamaları üçüncü yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır.

İnsani yardımlar, doğal afetlerden insan hatası sonucu ortaya çıkan krizlere, savaşlardan kıtlığa, iklim değişikliğinden küresel ısınmaya kadar pek çok nedene bağlı olarak söz konusu olabilmektedir. İnsani yardımlara ilişkin kuramsal tartışmalar, ilkesel önermeler ve uygulama pratikleri hakkında literatürde uzun tartışmalar vardır. Bunların üç yaklaşım altında geliştiği görülmektedir. Birincisi olan klasik realist teoride insani yardımlar; rejim, din, ırk, dil gibi faktörlere dayanan tercihlere göre yapılmaktadır. Başka bir deyişle realist teoride, her devletin kendi vatandaşlarından mesul olduğu anlayışı vardır ve bundan dolayı insani yardımlara karşı bir mesafelilik ve bencillik anlayışı vardır. İkincisi olan neo-liberal teoride, devletlerin tercih ve kararlarında salt devlet merkezli değil dünya siyasetine yatay-dikey boyutlarda uyum sağlanması savunulmakta olup insani yardımlar aynı zamanda bir çıkar aracı olarak görülmektedir. Üçüncüsü olan konstrüktivist teoride ise insani yardımlarda, yardım yapılan ülke ile yardım yapan ülke arasında tarihsel,

kültürel, vb. bağları üzerinden yaklaşılmaktadır. Ters açıdan bakıldığında insani yardımların benzer özelliklere sahip ülkeler arasında olması durumu vardır.

Bu üç yaklaşıma genel olarak bakıldığında insani yardım mekanizmasının sağlıklı işletilmesinin oldukça zor olduğu gözükmektedir. Zira tezin ilerleyen kısımlarında ayrıntılarına yer verildiği üzere insani yardımların herhangi bir kuram, model ya da teoriye dayandırılması, süreci yardım boyutundan çıkararak çıkar, işbirliği, amaç, karşılıklılık vb. gibi uluslararası ilişkiler disiplininin diğer alanlarına taşımaktadır. Yine tezin ilgili bölümlerinde sıklıkla vurgulandığı üzere evrensel insani yardım ilkelerine göre, yardım faaliyetlerinde herhangi amaç güdülmemelidir. Yumuşak güç açısından da insani yardımlarda "dunantist yaklaşım" benimsenmiş ve ilkeselleştirilmiştir. Buna göre; insani yardımlarda amaç, çıkar ya da benzeri herhangi bir kazanım olması beklenmez.Aksine yardımların tarafsızlık, yansızlık, bağımsızlık, amaçsızlık ve insanilik ilkelerine göre yapılması gerekmektedir. İnsani yardımlarda bu temel ilkeler söz konusu olduğunda herhangi bir modele dayandırılması ise konuyu yardım boyutundan çıkarır ve çıkar merkezli uluslararası ilişkilerin diğer boyutlarına taşır.Bu kapsamda Türkiye'nin insani yardım politikalarına genel olarak bakıldığında, süreçlerin tarafsızlık, yansızlık, bağımsızlık, amaçsızlık ve insanilik gibi evrensel ilkelere göre işletildiği ifade edilebilir.

Bu çalışmada; bir kamu diplomasi aracı olan yumuşak güç politikası kapsamında Türkiye'nin yürüttüğü insani yardım uygulamaları Sudan örneği üzerinden incelenmiştir. Sudan'ın özellikle seçilmesinin sebebi, Sudan'ın Afrika kıtasında ve yakın coğrafyasında önemli bir yere ve zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen halkının oldukça yoksul olmasıdır. Ayrıca Türkiye'nin başlattığı "Afrika Açılımı" bağlamında başlayan güçlü ve yakın ilişki de Sudan'ı tercih etmemizde etkili olmuştur. Sudan, Afrika kıtasında uzun yıllar İngiliz sömürgesi olan ve 1956 yılında bağımsızlığı kazanmış bir ülkedir. Ancak uzun yıllar süren sömürge yönetimleri, bağımsızlık sonrasında ülkede iç kargaşanın başlaması ve 2011 yılındaki bölünmeyle neticelenmesi, halen de devan eden siyasi istikrarsızlıklar, ülkenin zengin yer altı kaynaklarının halkın refahı için kullanılmasına engel olmuştur. Nitekim Sudan, BM raporlarında en yoksul ülkeler içerisinde yer almaktadır. Kişi

başına milli gelirin 800 doların altında olduğu ülkenin yaklaşık %60 derin bir yoksulluk yaşamaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu durum ciddi boyutta insani dramların yaşanmasına yol açmaktadır.

Türkiye-Sudan ilişkileri "Afrika Açılımı" bağlamında 1998 yılında gündeme gelmiş ancak 2005 yılından hayata geçirilebilmiştir. Türkiye ile Sudan arasında insani yardımlar ve kalkınma yardımları olmak üzere pek çok alanda yaklaşık 600 milyon dolarlık bir işbirliği söz konusudur. Türkiye, yumuşak güç uygulamaları ve Afrika'ya yönelik dış politikaları kapsamında Sudan'da önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Sudan, tarafsızlık, yansızlık, bağımsızlık, amaçsızlık ve insanilik ilkelerine göre yürütülen insan yardımlar bakımından örneğin Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)'nın en çok yardım yaptığı beşinci ülke konumundadır.

Çalışmanın birinci bölümünde kamu diplomasisi kavramına yer verilmiş, ikinci bölümde kamu diplomasisi aracı olarak yumuşak güç kavramı incelenmiştir. yumuşak güç ve Türkiye'nin yumuşak güç politikası incelenmiştir. İkinci bölümde kamu diplomasisi kavramına yer verilmiş, üçüncü bölümde de uluslararası insani yardım konusu incelenmiştir. Dördüncü bölümde yumuşak güç uygulaması olarak uluslararası insani yardım konusuna yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise Türkiye'nin kamu diplomasisi ve yumuşak gücü hakkında açıklamalar yapılmıştır. Altıncıve son bölümde Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) ve bazı STK'lar tarafından Sudan'a yapılan insani yardımlar "doküman analizi yöntemi" kullanılarak incelenmiştir.

Bir konu hakkında bilgi veren veya bir şeyin kanıtı olarak kullanılabilen resmi bir belge, kitap veya elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan doküman analiz yöntemi, nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını kapsamaktadır. Bu süreç ayrıca, araştırılması hedeflenen olgu ya da

olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi olarak da tanımlanmaktadır. Çalışmanın amacı açısından bakıldığında Türkiye'nin Sudan'a yaptığı yardımların belirlenmesinde "doküman analizi yöntemi"nin elverişli bir yöntem olduğu görülmüştür. Bu kapsamda kamuya açık resmi belge ve bilgiler doküman analizinde veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın özgün değeri ise; ulusal literatürde Türkiye'nin yakın coğrafyasına yönelik insani yardımlarını konu alan çok sayıda çalışma bulunmasına karşın Sudan özelinde az sayıda çalışmaların olduğu görülmüştür. Öte yandan bu çalışmada Sudan'a yönelik insani yardımlar yumuşak boyutuyla ele alınmıştır.

2. KAMU DİPLOMASİSİ

2.1. Diplomasi Kavramı

Devlet olgususoyut nitelik arz ettiğinden ve devletler bireyler gibi iletişim kuramadıklarından, aralarındaki ilişki süreçlerini temsile yetkili kişiler aracılığıyla ve iletişim araçlarıyla gerçekleştirirler. Bu duruma Edmund Burke, 1796 yılında "diplomasi" adı vermiştir. Dolayısıyla diplomasi, devletlerin düzenli ve karmaşık ilişkilerinde birbirleriyle iletişim kurdukları başlıca araç ve uluslararası toplumun iletişim sistemidir. Bir durumunun diplomasi olarak nitelenebilmesi için, egemen devletler arasında yetkili, paydaş ve etkili olan birimler/kurumlar aracılığı ile gelişmesi şartı aranmaktadır. Örneğin yaklaşık 500 yıldan fazla süredir yabancı ülkede temsilci bulundurmak suretiyle kurulan ilişkiler diplomasinin temelini oluşturmaktadır. Diplomasinin içerdiği anlam ise ülkelere ve yaklaşımlara göre farklılık arz edebilmektedir. Örneğin Batı/Avrupa için diplomasi "iletişim" iken ABD'de"diplomasi" kelimesi,"dış politika" ile eşanlamlıdır (Berridge ve James, 2003: 70). Ancak diplomasiye hangi anlam yüklenirse yüklensin, herkesin kabul ettiği gerçek, diplomasinin barışı hedeflemesi ve devletlere maliyetinin savaşlara oranla daha az olması sebebiyle uluslararası alanda sıkça kullanılan bir yöntem olduğudur. Bu yönüyle diplomasi, artık ortak noktalarda buluşmayı hedefleyen "müzakere sanatı" olarak da ifade edilmektedir (Arslan, 2014: 24).

Diplomatik ilişkilerde, "ikili", "çok taraflı", "gizli", "açık" ya da "dolaylı" biçimleri görülen "müzakereler" öncelikli olarak yer alırken, II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada yaşanan değişime paralel olarak diplomaside bazı değişiklikleryaşanmıştır (Yılmaz 2012: 190). Değişimi tetikleyen ve diplomasiyi etkileyen bu temel iticilere bakıldığında; küreselleşmenin hızlanması, küreselleşen ilişkilere yeni katılımcıların dahil olması, yeni bilgi teknolojilerinin gelişmesi, iç siyasetin uluslararasılaşması olmak üzere dört durumun olduğu görülmektedir (Bolewski, 2007: 18-23). Yaşanan değişim ve dönüşümler, hem bir uygulama hem de bir analiz süreci olarak diplomasi hakkında epistemolojik ve metodolojik açıdan farklı görüşlerinortaya konulmasına ve farklı tanımlamaların yapılmasına ön ayak olmuştur (Pouliot ve Cornut 2015:

299). Örneğin devlet merkezli iletişim araç ve teknikleri açısından diplomasi; dış politika inşası, dış politika aracı, uluslararası müzakereler ve diplomatların faaliyetlerinden oluşan dört boyutlu bir yaklaşım olarak görülmektedir (Sharp, 2003: 857-861). Bu diplomasi anlayışı pozitivist devlet merkezli olup Soğuk Savaş döneminin izlerini taşımaktadır. Günümüzde ise diploması post-pozitivist bir değişimle üç boyutta ele alınmaktadır. Birincisi, yine devlet temelli yaklaşımdır ancak bu post-devlet yaklaşım daha önce yer verilmeyen STK'lar, iş dünyası, halkla ilişkiler, kültür, eğitim vb. devlet dışı aktörlerin rolüne de önem vermektedir. İkincisi, iş birliklerine önem veren "yeni diplomasi" nitelikli bölgesel entegrasyonlar, ortak resmi-sivil katılımlar, ekonomik, sosyal ve kültürel ortak müşterekler vb. bu kapsamdadır. Üçüncüsü ise geleneksel diplomasinin öne çıkardığı güçten beslenen hem yumuşak güç hem de katı/askeri gücü içine alan "karma diplomasisi"dir (Murray, 2008: 33-39).

Görüldüğü gibi diplomasi, değişken, uyarlanabilir, çok boyutlu ve karmaşık bir kavram bütünü olduğundan, kuramcı İngiliz tarihçi ve diplomat Harold Nicolson'un (1988: 49) ifade ettiği gibi diplomasiyi indirgemeci bir yaklaşımla ve belli tanımlarla açıklamak oldukça güç ve hatta hatalıdır (Akt. Hart ve Siniver, 2021: 6). Bu sebeple günümüz diplomasi anlayışının ne olduğu konusunda yoğun bir tartışma vardır. Smithve Cooper, (2009: 2-5), günümüzde diplomasiyi çeşitli araçlar kullanarak uluslararası kamuoyunu etkileme, diplomatik çevreleriyönlendirme ve müdahale etme becerisi ve kapasitesi olarak ifade etmektedirler. Burada "beceri" ve "kapasite" vurgusunun anlamı; devletler arasındaki ilişkilerde ve müzakerelerde herhangi bir durum, süreç, olay veya gelişme karşısında kendi tezini karşı tarafa aktarabilme ve kabul ettirebilmektir. Kapasite ise bir tezin kabul ettirilmesi sürecinin gücü ve derecesidir. Örneğin bilimsel dayanaklar, tarihi kanıtlar, ekonomik etkinlik, kamuoyu oluşturabilme, kültür, moda, ünlü kişi(ler), yumuşak güç, askeri güç vb. gibi bunların hepsi kapasitenin içerisinde yer almaktadır (Smithve Cooper, 2009: 2-5). Dolayısıyla günümüzde gelişen diplomasi anlayışı. katı güçten ziyade uluslararası toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi, terörizmle mücadele, göç ve mülteci sorunları, küresel ısınma, iklim değişikliği, pandemigibi milli olduğu kadar milli sınırlar dışında

yaşanan zorluklarla da mücadelede iş birliği, kalkınma ve refah gibi konuları önermekte ve savunmaktadır (Faizullaev, 2014: 278-280; Hart ve Siniver, 2021: 6-7).

Kısacası uluslararası ortamın problemlerinin belirlenmesi ve savaş dışında yöntemlerle uygun bir şekilde amacı gerçekleştirmeyi ifade eden günümüz diplomasisinde; "etkinlik", "uygun taktiklerin saptanması", "bilgi toplama" ve "kamuoyunu etkileme" gibi hususlar etkili olmaktadır.

2.2. Diplomasi Türleri

Diplomasi türleri konusunda literatürde çeşitli sınıflamalar bulunmakla birlikte genel olarak ikili ve çok taraflı olmak üzere ikili bir ana sınıflama yapılmaktadır. Bunları aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür.

2.2.1. İkili-Bilateral Diplomasi

Güvenlik, işbirlikleri ve ticaretin itici güç olduğu iki taraflı (bilateral) süreç, krallıkların birbiriyle mücadele ettiği eski zamanlara dayanan en eski diplomasi biçimidir. Bilateral diplomasinin ilk örnekleri İtalyan Prens Devletleri ve Antik Yunan'dan itibaren şehir devletlerinin kendi aralarındaki ittifak anlaşmaları olarak görülmektedir. Bilateral diplomasi, iki devletin kendi aralarında, devlet yetkilileri tarafından ve münhasır bir duruma özel olarak geliştirilen diplomasi türüdür. Bu türden diplomatik süreçler açık olabileceği gibi genellikle gizlilik üzerinde kurulmaktadır. Uluslararası ilişkilerde bilateral diplomatik yaklaşım "Bilateralizm" olarak ifade edilmekte olup baş aktörü ve yapıcısı dışişleri bürokrasisidir (Kishan, 2020: 2).

Bilateralizm, iki egemen devlet arasındaki politik, ekonomik veya kültürel ilişkilerin yürütülmesidir. Devletler birbirlerini egemen devletler olarak tanıdıklarında ve diplomatik ilişkilerde bulunmayı kabul ettiklerinde, ikili bir ilişki kurarlar. İkili ilişkileri olan devletler, diyalog ve işbirliğini kolaylaştırmak için büyükelçiler gibi

diplomatik temsilciler görevlendirirler (Özdal ve Jane, 2014: 236). Serbest ticaret anlaşmaları ve doğrudan yabancı yatırım gibi ekonomik anlaşmalar, bilateralizmin bir örneğidir. Özellikle ekonomik anlaşmalarda görülen bilateralizmde devletler, ikili ve tercihli muamele için anlaşmalar yapmaktadır. Bilateralizmde devletler ikili anlaşmalar yaparken genelleştirilmiş bir ilkeye göre değil, karşılıklı kazanç sağlamak üzere durumsal bir farklılaşma göre süreci yönetirler (Kishan, 2020: 6).

2.2.2. Çoklu (Multiliteral) Diplomasi

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan birden fazla devletin dahil olduğu uluslararası görüşmelerde yürütülen diplomasi türü çoklu (multiliteral) diplomasi olarak adlandırılmakta ve bu diplomasi türü uluslararası toplantılarda genellikle yüz yüze yürütüldüğü için "konferans diplomasisi" olarak da bilinmektedir (İskit, 2012: 259).

Çok taraflılık (Multiliteral), uluslararası ilişkilerin normatif yapısı içerisinde "genelleştirilmiş" davranış ilkeleri temelinde üç veya daha fazla devlet arasındaki ilişkileri koordine eden ve belli bir devletin değil katılımcı her devletin ortak çıkarına olan kurumsal bir diplomasi formudur. Buna göre çok taraflılık bölünmezlik ve karşılıklılık olmak üzere iki unsura dayanmaktadır (Gu, 2017: 138). Çok taraflı diplomasinin yaygın olarak görüldüğü alanlar ise küresel yoksulluk, yiyecek kıtlığı, finansal kriz ve iklim değişiklikleri gibi büyüyen küresel zorluklarla mücadele çabalarıdır (North-South Institute, 2011: 5). Çok taraflılığın bazı avantajları yönleri şunlardır; (1) çok taraflılık uluslararası demokrasiyi kolaylaştırabilir, çünkü büyük güçler uluslararası sorumlulukla disipline edilirken küçük ülkelerin de sesleri duyulur, (2) çok taraflılık hesap verebilirliği, şeffaflığı ve sürdürülebilirliği geliştirir, (3) Yardım süreçlerinde adil dağılım ve verimlilik gibi ilkelere riayet gözetilebilir (North-South Institute, 2011: 14).

2.3. Kamu Diplomasisi

Devletler arasındaki ilişkilerin özellikle I. ve II. Dünya Savaşlarında görüldüğü gibi askeri ve katı güç üzerinde kurulmaya çalışılması gerilimleri tırmandırdığı gibi zorlukların da artmasına yol açmıştır. Geleneksel diplomasi rekabet ve mücadele etmeyi merkeze alırken; yaşanan gelişmeler ikna, kamuoyu oluşturma, sempati oluşturmakta, işbirliği geliştirme, etkileme, vb. gibi daha derin ve kalıcı tesirlerde bulunabilmek adına diplomasinin içeriği ve yönünün değişmesi fikrini doğurmuş ve bugün özellikle "kamu diplomasisi" olarak ifade edilen kavramı ortaya çıkmıştır (Averignos, 2009: 117).

"Kamu diplomasi", uluslararası ilişkiler disiplininde görece yeni bir kavram olup gelişmeye devam etmektedir. Kavramı ilk kez 1965 yılında Edmund Gullion tarafından literatüre kazandırmıştır. Gullion, İngiltere'de Tufts Üniversitesi'nde "Kamu Diplomasisi Merkezi (Public Diplomacy Center)" kurmuş ve kamu diplomasisini "yabancı kamuoyunu etkilemek üzere yapılan diplomasi" şeklinde özetlemiştir (Cull, 2008). Gullion'a göre kamu diplomasisi, dış politikaların oluşturulması ve yürütülmesinde geleneksel diplomasinin ötesine geçen, uluslararası ilişkileri çok boyutlu hale getiren bir yaklaşım olup şu özelliklere sahiptir (Murrow, 2006);

- Hükümetler ve sivil aktörler tarafından diğer ülkelerde lehte kamuoyu oluşturulması,
- Farklı ülkelerde özel çıkar grupları ve baskı grupları ile resmi ve sivil topluluklar arasındaki etkileşimler kurulması ve sürdürülmesi,
- İnsanların uluslararası ilişkilerin seyri ve bunların iç siyaset üzerindeki etkileri hakkında bilgilendirilmesi,
- Diplomatlar, gazeteciler, ünlü kişiler vb. iletişim işlevi olan kişi ve karakterlerle diğer ülkelerdeki toplulukların etkileşim ve iletişim kurulması,

- Kültürler arasında çeşitli araç ve yöntemler kullanılarak iletişim kurulması ve olumlu etkilerin sağlanmasıdır.

20. yüzyılda, kamu diplomasisi geleneksel diplomasinin türev araçlarından biri olarak dışişleri bakanlıklarının, resmi diplomatik görevlilerinin ve diğer hükümet kurumlarının yabancı halkları etkilemek ve ikna etmek için kullandığı devlet merkezli bir araç olarak görülmüştür. Günümüzde ise işbirliklerine dayalı ve devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen sosyal, kültür, eğitim, bilim vb. araçlar eliyle yabancı halkların tutum ve davranışları etkilemek için kullanılan bir araç haline gelmiştir (Gregory, 2011: 353). Kamu diplomasisi, özellikle Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi ideoloji ihraç etmek, ideolojik düşünceleri değiştirmek veya yeni kavramlar ikame ederek yabancı halkları etkilemeye çalışmak değildir. Aksine kamu diplomasisi, hegemonya ve emperyal düşünceden uzak; rızaya ve iknaya dayalı olup gönüllülük üzerinden işlev kazanmakta ve ilişkileri yönetmek düşünceleri olumlu yönde etkilemek, ilgi uyandırma ve değerlerini da ilerletmek/geliştirmek için kullanılmaktadır (ACPD, 2010: 26-28). Uluslararası ilişkilerde güç dinamiklerinin rolüne istinaden kamu diplomasisi, hükümetlerin "yalnızca yabancı hükümetlerle değil diğer ülkelerin halklarıyla iletişim kurmak ve onları cezbetmek" için kullandıkları bir araç olarak kendine yer bulmaktadır (Nye, 2008: 95).

Kamu diplomasisi içerik ve yöntem olarak gelişmeye devam etmekle birlikte genel olarak realist, liberalist ve konstrüktivist olmak üzere üç yaklaşım üzerinden gelişmekte ve yorumlanmaktadır (Yablokov, 2015: 303; Sevin, 2015: 562-563);

- Realist yaklaşıma göre kamu diplomasisi, geleneksel diplomasiden bağımsız bir aktör değildir, devlet davranışlarında ve dış politikada yabancı halkların/devletlerin davranışlarını değiştirme kapasitesi taşıdığından ilave bir araçtır ve gereklidir.

- Kamu diplomasisini liberal yaklaşımla değerlendiren görüşe göre, devlet dünya siyasetinde tek amil ve önemli aktör değildir. Devlet dışı ve kendi iradi uygulamaları tatbik eden hükümet dışı kurumlar da vardır ve bu kurumlar dış ilişkilerde, siyasette

ve ulusötesi ilişkilerde etkili olabilmektedir. Bu nedenle kamu diplomasisi, devlet dışı aktörlerin de etkileşimde olduğu bir süreç ve platformdur.

- Kamu diplomasisini konstrüktivist yaklaşımla ele alan görüşe göre; devlet uluslararası ilişkilerde kültür, dil, kimlik vb. gibi tarihi köklerden gelen iticilerden etkilenerek karar almaktadır. Bu da devletlerin dış politikalarını rasyonalist ve realist değil aynı zaman tarihi ve kültürel bağ ve amaçlara göre yönlendirmelerine neden olmaktadır.Bu nedenle konstrüktivist kamu diplomasisinde, normlar, değerler, kültür ve kimlikler maddi güç kaynakları kadar önemli hale gelmektedir.

Tüm bu yaklaşımların ortak noktası, kamu diplomasisinin belirli bir ülkede söylemi değiştirebilecek nitelikte görülmesi ve dış politika araç setinde çok sayıda etkili aktöre ulaşmayı mümkün kılan bir araç olarak hizmet etmesidir (Sevin, 2015: 564). Kamu diplomasisinin bir araç olarak işlevsellik kazandığı yapıları Cull (2008), dinleme, savunma, kültürel diplomasi, uluslararası yayıncılık ve değişim diplomasisi olmak üzere beş sınıfa ayırmıştır (Cull, 2008: 32-35);

- Dinleme; Dinleme, her türlü bilgiyi toplayarakyabancı kamuoyuna görüşler hakkında verileri harmanlamak, bunlara göre politikaları belirlemek, geniş tabanlı kamu diplomasisi oluşturmak ve bu verileri kullanarak uluslararası kamuoyunu yönlendirmek için hükümet ve hükümet dışı aktörlerimfaaliyetleridir. Dinleme, yabancı fikirlerin sistematik değerlendirmelerini kapsayan ve geliştirilecek stratejiler için hayati bir veri elde etme süreci olup diplomasinin "kutsal kâsesi" dir.

- Savunma; Kamu diplomasisinde savunma (savunuculuk), bir aktörün belirli bir politikayı, fikri veya o aktörün genel çıkarlarını yabancı bir halkın zihninde aktif olarak teşvik etmek için uluslararası bir iletişim faaliyeti üstlenerek uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Savunuculuğun en önemli yanı önyargılarla mücadele edilmesi, kamı diplomasisine yol ve kanal açması, inandırıcılığın önündeki diplomatik engel olan "politika lekesi" (taint of policy) yargılarını ortadan kaldırmasıdır. Savunuculuğu ortaya çıkaran asıl durum ise Soğuk Savaş döneminin mirası olan "fikir satışı" sürecinde "karşı tarafı ikna" çabalarıdır. Zira bu dönemde ideolojiler ön planda olduğundan dinleme ve savunuculuk birlikte yürütülmüştür.

- Kültürel Diplomasi; Kültürel diplomasi, bir aktörün kültürel kaynaklarını ve başarılarını yurtdışında bilinir hale getirerek veya yurtdışına kültürel aktarımı kolaylaştırarak uluslararası çevreyi yönetme girişimidir. Tarihi olarak kültürel diplomasi, bir ülkenin kendi kültürünü diğerine/diğerlerine ihracatını kolaylaştırma politikası olarak kabul edilmektedir. Kültürel diplomasinin en önemli yanı savunuculuk rollerinden ve menfaate dayalı diplomatik hedeflerden duyulan rahatsızlık karşısında, bazı kuruluşların kültürel diplomasiyi Truva atı olarak kullanabilmesidir. Günümüzde pek çok ülkede diğer ülkelerin "Kültür Merkezleri" adı altında faaliyet ve birimleri olduğu gibi bu süreçte medya araçları da aktif olarak kullanılabilmektedir. Moda, sanat, eğitim, müzik, ünlü kişi vb. araçlar bunlara örnektir.

- Değişim Diplomasisi; Değişim diplomasisi, bir aktörün/ülkenin vatandaşlarını yurtdışına göndererek veya yabancı ülke vatandaşlarını kabul ederekuluslararası ortamda kendi lehine kamuoyu oluşturma ve yönetme girişimidir. Bu süreçte işçi, öğrenci, kamu çalışanı, iş insanı vb. gibi kişilerin dolaşım faaliyetleri öne çıkmaktadır. Değişim diplomasisinde örnek temel argümanı; "Öğrencilerim yurtdışına gidecek ve ülkemin ne kadar harika olduğunu diğerlerine söyleyecek; öğrencileriniz buraya gelecek ve ülkemizin ne kadar harika olduğunu öğrenecek" şeklindedir. Değişime dayalı karşılıklılık; ülkelerin diğerlerini etkileme sürecinde başvurabilecekleri en etkili yollardan biridir. Karşılıklılık ve değişim sonucunda savunuculuğa neden olan faktörler ortadan kalkar, kültürel etkileme derinleşir, hayranlık gelişir, müttefik olma arzusu doğar ve birlikte çalışabilirliğin zemini oluşur. Ancak hem değişim hem de karşılıklılık süreci doğru alt yapı ve politikalar üzerine kurulmazsa beklenen sonucun tam tersi de gerçekleşebilir. Değişim diplomasinin pek çok örneği olmakla birlikte ABD'nin kendi lehine insan kaynağı üretimi ve fikirleri yönlendirmek için uluslararası alanda yürüttüğü "Fulbright Öğrenci Bursları" dikkat çekicidir.

- Uluslararası Yayıncılık; Uluslararası Yayıncılık, bir aktörün yabancı halklarla etkileşim kurmak için radyo, televizyon, sosyal medya ve internet teknolojilerini kullanarak uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Uluslararası yayıncılığın teknolojik gereksinimleri, uygulamanın kurumsal olarak diğer kamu diplomasisi

işlevlerinden genellikle ayrı olacağı şekildedir, ancak kamu diplomasisinin geri kalanından ayrı bir paralel uygulama olarak görmenin en iyi nedeni, temel bileşeninin özel yapısal ve etik temelidir. Bu kapsamda haber, gazete, film, dizi, sosyal medya kanalları vb. etkili birer araç olarak işlev görmektedir. Uluslararası yayıncılığın tarihi anlamda ilk örneklerinden biri Roma İmparatoru II. Frederick (1194-1250), saray faaliyetleri hakkında komşu başkentlerde haber bültenleri dağıtmasıdır. Yakın geçmişten bu yana ise İngiliz BBC Haber kanalı diğer bir etkili örnektir.

Yukarıda verilen açıklamalarda kamu diplomasisinin etkinliğinin artırılmasında temel araçlar belirtilmiştir. Kamu diplomasisi, geleneksel diplomasinin temel kavramları olan bilateral ve multiliteral araçlara göre çok daha fazla boyuta sahip olduğundan çağın dinamiklerine göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Geleneksel diplomasi de bazen olaylar karşısından anlık karar alma ve süreç yönetimi söz konusu olabilmektedir. Kamu diplomasisi bunun tam aksine oldukça uzun zamana yayılan, belli bir strateji ile yönetilmesi gereken bir süreçtir. Bu nedenle kamu diplomasisinin "besleyenleri" olarak pek çok araç ve unsurundan söz edilmekte olup bunları bir araya getiren ve bütüncül bir bakış sunan "Ülke Markası" veya "Millet Markalaşması" kavramı ile sürülmüştür.

Ülke markası kavramı ilk kez 1996 yılında İngiliz bilim insanı Simon Anholt tarafından kullanılmıştır (Kaneva, 2011: 197). Genel olarak; ulus markasını turizm, ihracat, ticaret, yönetişim, yatırım, göçmenlik, eğitim, tarih, kültürel miras, toplum ve insanlar hakkında yabancıların yargı ve algılarının toplamı olarak nitelemek mümkündür. Söz konusu unsurlardaki bir millet yeterlik düzeyi ve yabancı halklarda uyandırdığı olumlu veya olumsuz algılar bir ulusun marka değeri ve marka kimliğini oluşturmaktadır (Anholt, 2005: 186). Ülke markası, genellikle itibar yönetimi, ikna ve güvenilirlik gibi markalaşma ilke ve stratejilerinin, belirli bir izleyici/hedef kitlenin algısında bir ulusun imajını iyileştirmek sürecini açıklamak üzere kullanılmaktadır. Ülke markası çabaları, daha çok gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmaktadır (Kaneva, 2011: 198). 2020 yılında Milli Markalar 2020 (The Nation Brands 2020) araştırmasında 100 ülke arasında dünyada ilk sırada ABD

yer almaktadır. Bunu sırasıyla Çin, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, Hindistan, Kanada ve İtalya takip etmektedir. Türkiye ise 31. sırada yer almaktadır (Brand Finance, 2021). Görüldüğü üzere ülke markalamasının amacı, uluslararası alanda bir ülkenin itibarının değer kazanması, tanınırlığının artırılması, işbirliklerinde önyargıların ortadan kaldırılması, olumlu bir imajının oluşturulması, ticaret ve beşeri hareketlilikte cazibe oluşturulması ve en önemlisi de diplomatik alanda etki ve nüfuzunun artırılmasıdır.

Ancak Olins (2002: 241-243), bir milletin markalaştırılması ve marka içeriğine yerleştirilen öğelerle "pazarlanması" fikrine karşı çıkmıştır. O'na göre millet; tarihi, kültürel, dilsel, dini, etnisite, vb. gibi çok uzun ve yoğun kazanımların bir sonucudur. Millet yaşayan bir varlıktır, millet münhasır bir kimliktir, belli kavramlar üzerinden tanımlamalar yapılarak, onun özellikleriyile bu özelliklerin içeriklerinin markalaştırılmaya çalışılması indirgemeci bir yaklaşımdır. Bundan dolayı da marka gibi harici girdilerle kategorize edilmemelidir. Eleştiriler karşısında Anholt, (2008: 2-6), daha önce ileri sürdüğü "Ülke Markası" kavramını yeniden tanımlamak şeklinde olmasa da anlamına ilişkin eleştirilere açıklık kazandırmak üzere düzeltme yapmıştır. Buna göre ülke veya millet markası; imajlar, semboller, algılar, normlar vb. kapsamında yabancılar tarafından kabul görecek şekilde bir ülkeyi yeniden tasarlamak değil, mevcut değer ve algı kaynaklarını uluslararası alana doğru bir şekilde taşımak, varsa önyargılarla mücadele etmek ve güçlü imajları pekiştirmektir. Bu şekilde milletler için iletişim ve etkileşim daha kolay hale gelebilecektir. Anholt (2008) ülke markası yönetimi ve kamu diplomasisi kullanılarak, milletlerin rekabet gücünü artırabileceğini savunmuş ve eleştirilere karşı da "rekabetçi kimlik" kavramını ileri sürmüştür. Rekabetçi kimliğin öznesi ise kamu diplomasisi ve bir sonraki bölümde ayrıntılarına yer verilecek olan yumuşak güçtür.

Ülke markalaması, ticari yaşamda olduğu gibi ürüne bir kimlik ve imaj kazandırmak anlamında değil, bir ülkenin karakteristik nitelik ve özelliklerinin belli sembol, imaj ve kavramlar aracılığı ile uluslararası alanda tanımlanmasıdır (Fan, 2010: 2-3). Bu anlamlandırma sürecinde başarılı sonuçlar elde edilebilirse kamu diplomasisi başta olmak üzere ülkelerin uluslararası kamuoyundaki itibar, saygınlık, etkinlik ve

cazibesi artabilecek ve böylece kamu diplomasisinden beklenen olumlu çıktılar daha kolay elde edilebilecektir.

2.4. Kamu Diplomasisi Aygıtları

Uluslararası ilişkiler alanındaki gelişmeler, diplomasi kavramının değişmesine sahne olmuştur. Dünyadaki ekonomik ve siyasi ilişkiler giderek birbirine daha bağımlı hale gelmiş, güçler dengesi askeri ve ekonomik faktörlerin ötesine geçmiştir. Bu kapsamda uluslararası ilişkiler ile halkla ilişkilerin kesişme noktasında bulunan ve giderek önemi artan bir çalışma alanı olan kamu diplomasisi gelişmiştir (Yağmurlu, 2007: 10). Uluslararası kamuoylarını ve gündemi etkileme becerisinin önem kazanmasıyla kamu diplomasisi dış politikanın vazgeçilmez unsurlarından birisi haline gelmiştir.

Kamu diplomasisinin sürdürülmesinde zamana, gelişmelere ve ülkelerin amaçlarına göre çeşitli yöntem ve araçların kullanıldığı bilinmektedir. Bunlara genel olarak kamu diplomasisi aygıtları veya kamu diplomasisi uygulama alanları adları verildiği görülmektedir (Yıldırım, 2015: 165). Sınıflama bakımından üzerinde bir mutabakat olmasa da kamu diplomasisinin uygulanmasında bir takım ortak özellikler vardır. Genel olarak bir sonraki bölümde açıklanacak olacak yumuşak gücün arka planını inşa etmek üzere kamu diplomasisi alanlarını kültür, eğitim, spor, internet ve medya olarak sıralamak mümkündür.

2.4.1. Kültür

Kültür, felsefe, sosyoloji, tarih, psikoloji, ekonomi gibi çeşitli bilim dallarında yaygın olarak kullanılan kavramlardan biridir. Günümüzde kültür hakkında çeşitli ve bazen çelişkili tanımlar yapılmaktadır. Kültürün anlamını ifade etmek için yaklaşık 400'den fazla yaklaşım olmasına rağmen, üzerinde uzlaşılmış evrensel bir kültür tanımlaması yoktur. Ancak tanımların birçoğunda ortak bir konuya dikkat çekilmektedir (Tereshko, 2018: 6). Bu bağlamda kültür, toplum üyeleri tarafından kabul görmüş ve itaat edilen itikat, değer ve kurallar bütünüdür. Kültür, toplum davranışlarına etki

eden güç ve yetkidir. Kültür sayesinde toplum, dünyayı ve kendisini nasıl algılayacağını öğrenmektedir. Yani toplum tarafından tüketilen yiyecek ve giysiler, toplumun konuşma biçimi ve yaptıkları spor, kültürün toplumda yarattığı algıya bağlı olarak belirlenmektedir (Kaya, 2008: 120).

Kültürün genellikle gözden kaçmasının nedenleri, keşfetme, anlama, empati kurma ve saygı gösterme konularının oldukça zor olmasıdır. Bir kültür tanınabilir ve fakat kolayca anlaşılmaz. Çünkü kültürü anlamının temel yolu kültür içinde zaman geçirmek ve uzun süreli paylaşım kurmaktan geçmektedir. Diğer yandan, din, aidiyet, tabiiyet ve duygu gibi rasyonel modellere pek uymayan durumlar olduğundan uluslararası araştırmalarda kültür; soyut ve rasyonel olmayan bir unsur olarak görülmüştür (Zaharna, 2012: 10-11). Bu süreç zamana olaylara, siyasi amaçlara ve güvenlik algılamalarına göre de değişebilmekte ve zorlaşabilmektedir. Örneğin Huntington'un (1993) "Medeniyetler Çatışması" kitabında ileri sürdüğü gibi; kültürel farklılıkların kaçınılmaz sonuçları olabileceği önermesi, 11 Eylül 2001'deki ABD'deki terör saldırılarında görüldüğü üzere Müslüman-Müslüman olmayan gibi kategorize yapılar inşa edilmesine neden olmuştur. Bu yapılar ise kültür olgusunun taraflar arasında bir bariyere dönüşmesine yol açmıştır. Nitekim Soğuk Savaş yıllarında da bariz bir şekilde görülen, özellikle işçi göçleriyle yerleşik hale gelen, Arap Baharı ve ardından gelen süreçte devam eden kültürlerarası sorunlar, günümüz bilgi toplumuna da taşınmış gibi gözükmektedir.

Kültürler halkların taşıdığı "tüm her şey" olduğundan, bazen ülkeler arasındaki rekabetin de iticileri arasında yer alabilmektedir (Zaharna, 2012: 11). Örneğin "Büyük Ermenistan" hayali, Ermeni kültürünün tipik görünümlerinden biri iken, bu kültürel fenomen Türkiye için öncelikli güvenlik tehdidi olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte tarihte çok sayıda örneği görüldüğü üzere kültürel temaslar her zaman ideal sonuçlar üretmemiştir. Örneğin Haçlı Savaşları, Avrupalıların sömürgeci faaliyetleri, Komünizm-Kapitalizm ideolojik ayrışmaları vb. gibi gelişmeler kültürler arası boyutlarda aşılması güç bariyerler meydana getirmiştir.

Kültürel diplomasinin ülkeler arasında bağdaştırıcı rolüne bakıldığında, siyasi bilgi ve kültürel iletişimden olmak üzere iki açıdan bir değerlendirme yapmak mümkündür. Siyasi bilgi tarafında, özellikle dış işleri bakanlıkları ve diplomatik görevliler nezdinde, ülke kültürünü diğerlerine tanıtma, yayma ve bilgilendirme söz konusudur (Melssen, 2005: 23-24). Buna göre; kültürel iletişim tarafında ise sanat, mimari, müzik, gelenek vb. gibi boyutlarda sürdürülen bir iletişim olduğu ifade edilebilir. Avrupa menşeli sanat akımını temsil eden Barok tarzı mimari, heykel veya dekorasyon anlayışı ya da Japon menşeli uyum ve sadeliği temsil eden Feng Shui (Rüzgâr ve Su) anlayışı sanat üzerinden kültürler arası geçişi gösteren bazı gösterge örneklerdir.

Kültürü, kamu diplomasinin önemli bir parçası olarak kabul eden yaklaşıma göre, halkları etkileyerek onların sempatisini kazanmak ve bu yolla bir etkilemede bulunabilmek üzere ideal bir araçtır. Bu etkileme sürecinde ise bilgi, eğitim ve kültür en temel üç unsurdur. Ülkelerin dış politikada kültürel diplomasiye başvurmalarının temel amacı kültür ve iletişimi bir araya getirerek yani yabancı toplumların bir ülkeyi daha iyi anlamalarını, tanımalarını, sempati beslemelerini sağlayarak uzun vadede diplomatik olarak avantaj kazanmaya çalışmaktır (Milton, 2009). ABD'nin tipik örnek olduğu kültürel etkileme sürecinde, göçmen öğrenciler ve bilim insanları eğitim yoluyla; bilgi yayma ve kültürel hayranlık uyandırmak süreci ise ağırlıklı olarak sinema (Hollywood) ve moda yoluyla kültürel diplomasinin arka planını inşa etmektedir.

Kültürel diplomasinin aktarım sağlama boyutunda ise örnek olma ve öğretme durumu vardır. Toplumların hem kendine özgü hem de evrensel değerleri bulunmaktadır. Köksoy'a (2015: 81-82) göre "demokrasi, eşitlik, özgürlük, insan hakları, adalet, yardımseverlik, dürüstlük çalışkanlık ve misafirperverlik gibi değerler evrensel değerlerdir. Kültürlerin yapısı dinamiktir, kendi içinde değişimlere uğradıkları gibi çevresel faktörler aracılığıyla uluslararası alanda da etkili olabilmekte ve diğer kültürlere nüfus ederek değişime uğramalarını sağlayabilmektedir. Söz konusu evrensel değerler ve uluslararası normlar sistemi küreselleşen dünyada ortak bir kültürden söz edilmesini mümkün kılmaktadır."

2.4.2. Eğitim

Kamu diplomasisinde eğitim faktörünün özel bir yeri ve önemi vardır. Başka ülkelerde eğitim alan ve akademik kariyer sürdüren kişilerin kendi ülkelerinde etkinlikleri ve tesirleri görece yüksek seviyede olabilmektedir. Diğer yandan yurt dışında iyi bir eğitim alarak kendi ülkelerine dönen kişilerin iş ve sosyal hayatta daha yüksek statülerde kazanabildikleri, kariyerler ilerlemelerinde daha hızlı yol alabildikleri görülmektedir. Başka ülkelerde eğitim gören kişiler, aynı zamanda kültür elçisi durumuna da gelebildiklerinden gittikleri yerlerden kendi ülkelerinde taşıyıcı durumunda olabilmektedir. Brown, Morgan ve McGrath (2010: 78) kamu diplomasisinde, eğitim boyutunun küresel vatandaşlık geliştirme sürecinde en önemli işleve sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Yazarlara göre ülkeler artık sadece liderler tarafından temsil edilmemektedir. Yeni temsilciler başka ülkelerde eğitim alan kişiler olup bu kişiler bilerek veya bilmeyerek, eğitim gördükleri ülkeyi ve kültürü kendi ülkelerinde tanıtmakta ve temsil etmektedir. Bununla birlikte, eğitim görmek üzere başka ülkelere giden kişiler de kendi ülkelerinin de temsilcisi durumundadır.

Kamu diplomasisinde eğitim unsuru bir imaj veya mesaj yansıtmak yerine bir ülkeyi diğerine açmak için tasarlanmış uzun vadeli faaliyetler olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte küresel ortak müştereklerin oluşturulması ve yerel kültürlerin de değişimine aracılık etmektedir. Bu durum aynı zamanda geleneksel diplomasiye da bir meydan okumadır. Zira eğitimin ortaya çıkardığı yeni nesil vatandaşlık yapısı, algılamalar ve tutumlar, geleneksel diplomasinin devlet merkezli konumunu değişeme zorlamaktadır. Devlet merkezli diplomasi de monokültürlülük vardır ve bu da halkların etkileşimine engel olmakta, iletişimde ve diplomasi de açmazlara neden olmaktadır. Örneğin totaliter, baskıcı, anti-demokratik vb. yönetime sahip için başka ülkelerde eğitim gören kişiler yoluyla yayılan demokratik söylem, barışçıl yaklaşım, eşitlik, insan hakları vb. gibi küresel vatandaşlık bilinci rahatsızlıklara neden olabilmektedir (Brown, Morgan ve McGrath, 2010: 79-80).

Kamu diplomasisinde ülkeler arasında uygulanan öğrenci değişim programları eğitim alanındaki en önemli kısmı oluşturmaktadır. Bu değişim programları kapsamında

üniversite öğrencileri eğitim sürecini bir başka ülkede geçirmekte ve bu sayede öğrenciler üniversite hayatının yanı sıra o ülke insanının yapısını, kendine has kültür özelliklerini, yaşam tarzını öğrenme fırsatı yakalamaktadır. O ülke içerisinde geçirilen zaman zarfında ortaya çıkan olumlu izlenimler oraya karşı duyulan sempatiyi artırmakta ve genç beyinlerde ülkeye karşı olumlu imajların oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Karadağ, 2016: 96).

2.4.3. Spor

Diplomasinin alt dallarından biri olan spor diplomasisi, kamu diplomasisi çatısı altındadır. Spor diplomasisi, en medeni, barışçıl ve en büyük diplomatik araçlardan biridir. Sporun kamu diplomasisinde fırsat kapılarını açmak ve olumlu yönde bir diyalog geliştirmek için kullanılabileceği genel olarak kabul edilmektedir. Spor diplomasisi, spora karşı olan evrensel tutkudan yola çıkarak dil, sosyal ve kültürel farklılıkları aşmak ve insanları bir araya getirmek için kullanılmaktadır.

Sporun barışçı ve birleştirici niteliğinin bağlamından kopartılarak diplomaside bir araç olarak kullanılmaya çalışılması beklenen etkiyi engelleyebilecektir. Nitekim Soğuk Savaş döneminde spor, diplomatik propaganda aracı olarak aktif olarak kullanılmış, bu dönemde her iki blok askeri ve ekonomik alanların yanı sıra sporda da birbirlerine üstünlük kurmaya çalışmışlardır (Hajdari, 2019: 194). Örneğin Soğuk Savaş yıllarında Amerikalı ve Sovyet sporcular tarafından dünyaya "biz onlardan daha iyiyiz" mesajı verilmeye çalışıldıkça, ideolojik tutum spora da geçmiştir. Kamu diplomasisi sürecinde, yumuşak gücün bir yansıması olan spor diplomasisinin barışı inşa etmek, ulusları bir araya getirmek, bir diyalog platformu oluşturmak, fikir birliği ve güven oluşturmak ve bunu geliştirmek gibi işlevleri vardır (Murray, 2012: 578-280).

Spor, kültürler arasında tanıma, anlama, etkileşimde bulunma, siyasi-ideolojik fark olmaksızın ilişki kuma vb. geçişlere olanak sağlamaktadır. Bu konuda küresel olarak olimpiyatlar, basketbolda FIBA, futbolda UEFA ve FIFA, teniste ITF, güreşte FILA,

jimnastikte IFG vb. gibi pek çok uluslararası kurum halkları ve ülkeleri etkileşime ve iletişime geçirmektedir. Diğer yandan ulusal müsabakaların yapıldığı örneğin en çok takip edilen futbolda İspanya'nın La Liga'sı, İngiltere'nin Premier Ligi, İtalya'nın A-Ligi vb. ligler ve takımları ülkeler arasında sporun bir köprü olmasında etkilidir. Söz konusu etkilerin çıktılarına bakıldığında takip edilene karşı takip edenlerin bir hayranlığı gelişmekte ve bu da yumuşak güç başta olmak üzere diplomatik açıdan katkılar sağlayabilmektedir (François-Polo, 2015).

Spor diplomasisi açısından, uluslararası kuruluşların organizatör olarak hizmet vermesi, üçüncü taraf bir sivil örgütün taraflar arasında tarafsız bir ev sahibi ve arabulucu olarak hizmet verebileceği, diplomatik açıdan rahat bir durum oluşturmaktadır. Ülkeler arasındaki kırılgan ve anlaşmazlık durumlarını ortadan kaldıran spor bir anlamda iyi bir diplomasi dersi olabilmektedir (François-Polo, 2015). Zira belli konularda anlaşmazlıklar nedeniyle açmaza giren ülkeler, spor aktivitelerinde sistemli, organize ve uyumlu bir süreçte birlikte hareket edebilmektedir. Bu nedenle spor ülkeler arasındaki sorunların çözülmesinde aracılık edebilir, ancak doğru koşullar altında organize edilerek sunulması gerekmektedir. Dolayısıyla spor diplomasisi (1) uluslararası alanda liderlerin bir araya gelip bir diyalog başlatması için resmi olmayan bir süreç başlatır ve buna zemin oluşturur, (2) Spor, ev sahibi ülke hakkında fikir verir, varsa önyargıları ortadan kaldırır ve taraflar hakkında daha iyi bir görünüm ortaya koya, (3) spor faklıların aşılmasına olanak sağladığı gibi köprü ve etkileşim kurulmasında duygusal (taraftarlık, heyecan, aktivite vb.) açıdan bağlar kurar (Trunkos ve Heere, 2017: 6-9).

2.4.4. Sosyal Medya

Günümüzde radyo, TV, internet, sosyal medya vb. en fakir ve en ücra ülkelerde bile yaygın olarak kullanılabilmektedir. Sosyal medya kanalları, internet mecraları, uygulamalar, araçlar vb. sayısız kanallardan filmler, diziler, müzikler, haberler, videolar, mesajlar, politik ve ideolojik propagandalar vb. milyarlarca kez "tıklanmakta" ve "izlenmekte" ve böylece, "fikir pazarına" her türden ürün arz edilmektedir. Kamu diplomasisi, özellikle 2000'li yıllardan sonra Web

2.0'ınetkisiyle yeni bir döneme girmiştir. Facebook, Twitter, Youtube, Intagram başta olmak üzere çok sayıda sosyal medya uygulaması kamu diplomasisinin araçları arasına girmiştir (Özteke, 2015: 34; Çildan ve diğerleri, 2015: 7).

Uluslararası çevreyi iletişim yoluyla etkileme ve yönlendirme sürecinde bahsi geçen sosyal medya platformları işlevsel bir araca dönüşmüştür. Atılan bir "Twit" ekonomik ve sosyal sonuçlara yol açabilmekte, "Youtube"da paylaşılan bir video sosyal kargaşalar başlatabilmektedir. Nitekim Arap Baharı bunun en tipik örneğidir (Kök ve Tekerek, 2012: 62). Kamu diplomasinin sosyal medya ile temas etmesi, WEB 2.0'ın ortaya çıkardığı "dijital kamu diplomasisi" dönemini başlatmış (Gürdal, 2021: 419) bu yeni dönemin aktörleri arasında sıradan bir vatandaş ta vardır bir devlet başkanı da.

Dijital diplomasinin en temel özelliği çift taraflı ve anlık iletişime olanak sağlamsıdır. Geleneksel medya araçlarında tek yönlü mesaj verme ve daha propaganda mantığı üzerinden yayınlar yapılabilmektedir. Sosyal medya da ise herhangi bir gelişme, olay, etkinlik, görüş vb. anlık olarak yayınlanabilmekte ve dünyanın her yerindeki insanlar ve kurumlar tarafından görülebilmektedir (Lallana, 2015: 11). Bu niteliği ile sosyal medya kamu diplomasisinde simetrik iletişim sağlamaktadır. Simetrik iletişim ise kişi veya kurumların bir içerik paylaştığında, diğerlerinin de görüş belirtmesine, tartışmaya katılmasına, doğrulama-yanlışlama yapabilmesine imkân vermektedir (Harris, 2013: 18).

Kamu diplomasisinde medya ve sosyal medya etkinliklerini; işlevsel, normatif, estetik ve sempatik boyutlarında değerlendirmek mümkündür. İşlevsel, normatif ve estetik boyutlar bilişsel iken, sempatiklik ise ülke imaj ve markasına hizmet eden duyusal boyutu oluşturmaktadır. Sevi ve Ingenhoff, (2018: 3667) medya ve sosyal medya etkinliklerini aşağıdaki şekilde sıralamış olup örnekler ise araştırma tarafından tamamlayıcı olarak verilmiştir.

- İşlevsel Boyut; Bir ülkenin yeterlilikleri ve rekabet edebilirliği hakkındaki inançları kapsayan işlevsel boyutta ülke imajının desteklenmesi ve güçlendirilmesine yöneliktir. Örneğin Almanya'nın kalite ve iş disiplini, Türklerin heyecanlı ve lirik kültürü, ABD'nin kapitalist ve fırsatlar ülkesi gibi mottolar işlevsel boyutta değerlendirilebilir. Genel olarak işlevsellik bir ülkeyi tanımlayan, onun siyasal, ekonomik, politik, kalkınma, eğitim, sağlık vb. gibi performans durumunu niteleyen vurgulardır. Bu vurgular sosyal medya araçları ve diğer kanallarda (kültür, eğitim, spor vb.) üst sıralara çıkarıldığında ülke imajı, markası ve diplomatik gücü gelişme gösterebilmektedir.

- Normatif Boyut; Normatif boyut ise daha çok bir ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel vb. gibi yapılarını bütüncül olarak tanımlayan unsurları ifade etmektedir. Örneğin İngiltere için "demokrasinin beşiği", Türkler için "Çanakkale geçilmez", ifadeleri tarihi veya güncel formda normatif boyutu göstermektedir. Başka bir açıdan normatif boyut bir ülkenin uluslararası alandaki konumunu da göstermektedir. Örneğin insan haklarına saygılı olma-olmama, uluslararası hukukta adalete bağlılık, insani yardımlardaki tutumlar vb.

- Estetik Boyut; Estetik sanat alanında üretimi ve ortaya konulan eserleri ifade etmektedir. Buna göre estetik boyut bir ülkenin kültürel, geleneksel sanatsal, mimari, vb. gibi durumları ifade etmektedir. Ayrıca estetik boyut, turizm, doğal güzellik, rekreasyon vb. gibi unsurları da kapsamaktadır. İtalya'nın mimari yapıları, Türkiye'nin tatil turizmi ve tarihi mirası estetik boyut örnekleri olarak gösterilebilir.

- Sempatik Boyut; Sempatik boyut ise bir ülkenin imajı yapısının duyuşsal tarafını ifade etmektedir. Ülke hakkındaki yargılar, beğenme ve hayranlık gibi ifade ve algılardan oluşmaktadır. İnsanların bir ülke hakkında sahip oldukları bilişsel inançların bir sonucu olarak da kabul edilebilir. Örneğin Monako için kullanılan "Avrupa'nın küçük ve şirin ülkesi", Çin için kullanılan "uyuyan dev" gibi betimlemeler ülkeler için sempatiklik ifadeleridir.

Kamu diplomasisinde medya ve sosyal medya üzerinden verilen bu dört boyutu; ülke pazarlamasında viral girdiler olarak görmek ayrıca kamu diplomasisi ve halkla

ilişkilerde temel dayanaklar olarak kabul etmek mümkündür. Bu dört boyutun bir araya gelmesi ve tutarlı olması "Kamu Diplomasisinde Güvenilirlik Konuşması" (Credibility Talk in Public Diplomacy) olarak ifade edilmektedir. Eğer söz konusu boyutlar arasında çelişki, betimleme yanlışı, anlamlarda öncül ve ardıl hatası varsa "Güvenilirlik Konuşması" ndan söz edilemez. Ancak günümüzde her türden medya aracılığı ile bir ülkenin çok boyutlu olarak suni bir şekilde konumlandırılması mümkün olabilmektedir (Harris, 2013: 18).

2.4.5. Uluslararası Yayıncılık

Uluslararası yayıncılık, bir aktörün (hükümet, STK vb.) yabancı halklarla etkileşim kurmak için radyo, televizyon ve internet teknolojilerini kullanarak uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Ticari uluslararası yayıncılık, günümüzde kamu diplomasisinde en önemli araçlardan biridir. Verilen haberler, kullanılan ifadeler, söylem, video ve resimlerin yanlı şekilde vermeye veya algı oluşturmaya yönelik olması muhtemeldir (Cull, 2009: 21). Örneğin 1990 yılında ABD'nin I. Körfez Savaşı, CNN'den canlı yayınlanmış, o dönem fenomen hale gelen muhabir Peter Arnett'in canlı anlatımıyla dünya kamuoyu, Saddam tarafından işgal edilen küçük ve savunmasız Kuveyt'in yardıma koşan bir "kahraman" gibi lanse edilmiştir. 11 Eylül sonrasında ABD'nin "bizden olmayan düşmandır" gibi kendi açısından geliştirdiği angajman kuralları ve meşruiyet iddiaları uluslararası yayıncılık araçları ile tüm dünyaya pazarlanmıştır. Buna benzer sayısız örneğe bütüncül olarak bakıldığında bir olay karşısında ABD, uluslararası yayın yapan kurumlar tarafından "masum birini kötü adamdan kurtaran Süpermen" rolüyle pazarlanmış, bu "ürünü" alanlar veya almayanlar ise "dost" veya "düşman" olarak sınıflandırılmıştır.

Tarihi olarak, I. Dünya Savaşında İngilizlerin BBC haber kanalıyla başlayan uluslararası yayıncılık ve kamu diplomasisi ortaklığı, II. Dünya savaşında ve ardından gelen Soğuk Savaş döneminde de yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Uluslararası yayıncılık, ülkelerin kendi propaganda araçları, dost ve düşman tanımlamaları, ideolojik pekiştirici vb. bakımından önemli bir yere sahip olmuştur. 1990'lardan sonra ise tek kutuplu dünyada bu araçlar daha fazla kullanılmaya

başlamış ve 2000'lerden sonra sosyal medya ve internetin yaygınlaşmasıyla tam bir algı yönetimi ve söylem inşası araçları haline gelmiştir. Tüm bu gelişmeler kamu diplomasisinde önemli, hatta bazen ilk sıraya yerleşmiştir (Cull, 2009: 21-22).

2.5. Kamu Diplomasisinde Temel Model ve Yaklaşımlar

Literatürde kamu diplomasisine ilişkin ileri sürülen çok sayıda model ve yaklaşım bulunmaktadır. Kamu diplomasisi çağın koşullarına ve olaylara göre gelişmeye devam etmektedir. Bundan dolayı sosyal bilimlerinde bazı alanlarında olduğu yerleşik bir yaklaşım ve model önermesi setinden söz etmek güçtür. Öte yandan kamu diplomasisi alanında çalışma yapan akademisyen ve yazarların kendi değerlendirmelerine göre model ve yaklaşımlar ileri sürmesi, karşıt görüşleri de beraberinde getirdiğinden, ortaya oldukça karmaşık yapıda bir düşünce ve görüş dünyası çıkmaktadır. Bu durum ayrı bir çalışma alanı olacak bir derinlik ortaya çıkardığından çalışmada, kamu diplomasisinde temel model ve yaklaşımlar bağlamında temel görüşler ve bunların açıklamalarına ana hatlarıyla yer verilmiştir.

2.5.1. Üçlü Model

Eytan Gilboa'nın (2001) "Kamu Diplomasisinde Üçlü Model" adını verdiği yaklaşımın bileşenleri ve açıklaması şu şekildedir

1. *Temel Soğuk Savaş Modeli*; Devletler yabancı toplumlarla olan ilişkilerinde uzun dönemli sonuçlara ulaşmak için karşıt (muhalif) ilişkilerinde kamu diplomasisini kullanmaktadırlar. Diğer ülkenin olumlu imajını kabul etme konusunda ikna edilirse hedef toplumdaki kamuoyunun, düşmanca tutum ve politikalarını değiştirme konusunda hükümetlerinin üzerinde bir baskı oluşturacağı varsayılmaktadır.

2. *Devlet Dışı Uluslararasılık*; Ulusal sınırların ötesinde grupların, STK'ların ve bireylerin kamu diplomasisi aktivitelerini araştırmak üzere tasarlanan teorik bir konsepttir. Bu aktörler, kendi amaçlarına küresel bir destek sağlamak için küresel haber ağları ve medya etkinliklerinden yararlanırlar.

3. *İç Halkla İlişkiler*; Bu model, "stratejik kamu diplomasisi" olarak bilinen kamuoyu araştırma metotlarını ve bilimsel bilgiyi de kullanmaktadır. Bu modelin en

bilinen örneklerinden biri, 1990-1991 Körfez Savaşı sırasında meydana gelmiştir. Kuveyt Krallığı, ABD liderliğindeki bir savaşla Saddam Hüseyin'i Kuveyt'ten uzaklaştırmak için Amerikan hükümeti, Amerikan Kongresi ve medyasından destek alabilmek ve lobi yapmak için amacıyla "Hill & Knowlton" adlı halkla ilişkiler şirketinden hizmet satın almıştır.

Model daha çok kamu diplomasisinin 20. yüzyıldaki başlangıcından bugüne kadar olan değişim ve dönüşümünün dönemsel ayrımlarının tarihi bir açıklaması gibidir. Temel Soğuk Savaş, II. Sünya Savaşından sonraki bloklar arasındaki ilişkilere, devlet dışı uluslararası ilişkiler sivil kurum ve kuruluşların faaliyetlerine ve halkla ilişkiler ise yumuşak güç ve uluslararası iletişime dayanmaktadır. Üçlü Model, kendisini oluşturan; baş aktörler, öncüler, hedefler, medya türü, araçlar ve teknikler olmak üzere beş ayrı alt unsurdan meydana gelmektedir (Gilboa, 2001).

2.5.2. Katı ve Esnek Yaklaşımlı Model

Terry Diebel ve Walter Roberts (1976) tarafından ileri sürülen "Kamu Diplomasisinde Katı ve Esnek Yaklaşımlı Kamu Diplomasisi Modeli" yaklaşımının temelini şu şekildedir. Yabancı kamulara yönelik hızlı medya olan televizyon ve radyoyu ikna ve propaganda amaçlı iken, esnek yaklaşım ise yavaş medya olarak nitelendirilen akademik ve kültürel değişimleri kamu diplomasisinin kültürel işlevlerini hizmet etmektedir (Tiedeman, 2005: 4).

Katı Yaklaşım: Katı yaklaşımda kamu diplomasisinin amacı, ikna ve propaganda kullanarak yabancı hedef kitlenin tutumlarını etkilemeye çalışmaktır. Somut siyasi enformasyon, kültürel programlardan daha önemli görülmektedir. Katı yaklaşımda, hızlı medya olarak adlandırılan radyıı, televizyon, gazete ve dergiler diğer iletişim formlarına kıyasla üstün tutulmaktadır. Tarafsızlık ve doğruluk iknânın önemli araçlarındandır, ancak katı yaklaşım da yüceltilmemektedir. Katı yaklaşımda hızlı medya kullanılarak dışişleri bakanlıkları ve elçilikler aracılığıyla siyasi bilgilendirme yapılmaktadır.

Esnek yaklaşım; Uzun dönemli ulusal amaçlara odaklanmayı sağlayan bilgilendirici ve kültürel programları içermekte olup esnek yaklaşımda amaç, ortak bir anlayış ortamı oluşturmaktadır. Zira kamu diplomasisi, esnek yaklaşımda somut siyasi enformasyona karşıt olarak kültürel bir işlev olarak görülmektedir. Esnek yaklaşımda, filmlerden, sergilerden, dil kurslarından, akademik ve sanatsal değişim programlarından oluşan; yaşam tarzı, siyasi ve ekonomik sistemler ve sanatsal kazanımlarla ilgili mesajlar içeren yavaş medya kullanılır. Doğruluk ve gerçeklik iknâ edici taktikler olmaktan çok, yaklaşımın temellerinden biri olarak nitelendirilmektedir.

2.5.3. Savunma ve Danışma Modeli

John Robert Kelley'in (2009) "Savunma ve Danışma Modeli" kamu diplomasisini (1) Bilgi/Enformasyon, (2) Etkileme ve (3) Katılım olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır.

Bilgi; Bilgi kullanılabilir hale getirilmiş olan enformasyon niteliğinde olma kaydıyla kısa vadede haber akışı, etkinlik ve kriz yönetimi için kullanılmaktadır.

Etkileme: Hedef kitlenin tutumsal değişimini etkilemeyi amaçlayan uzun dönemli ikna kampanyalarıdır.

Katılım: İlişki inşa etme, uzun dönemde bireyler, gruplar, örgütler ya da uluslar arasında güven ve karşılık anlayış zemini oluşturmaktır.

Etkileme odaklı faaliyetlerin kimi zaman propagandacı iletişime başvurduğunu belirten, ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı gösterdiği çalışmaları, etkinlikler, dış politika ve kamu diplomasisi arasındaki ilişkiye en tipik örnek olarak göstermektedir. Kelley, Soğuk Savaş süresince ABD ve Sovyetler Birliği arasında devam eden kültürel değişim programları ile "Britanya Rhodes Scholarship" ve "Japonya

Exchange and Teaching" programlarını üst düzey yabancı bilim insanları için önemli fırsatlar sunan uzun süreli çalışmalara örnek olarak vermektedir.

2.5.4. Üç Boyutlu Model

Seated Leonard vd. (2002) tarafından geliştirilen model "Haber Yönetimi - Stratejik İletişim - İlişki Modeli" şeklinde adlandırılmaktadır. Bu modelde kamu diplomasisinin siyasi (askeri), ekonomik ve sosyokültürel amaçlarına vurgu yapılmış, 'reaktif ' (kısa vadeli), 'proaktif ' (orta vadeli) ve 'ilişki kurma' (uzun vadeli) boyutlarına değinilmiş, bu boyutlar haber yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşa etme boyutları olarak adlandırılmıştır. Modelin boyutları şu şekildedir (Köksoy, 2014: 219);

- Reaktif; saatler ve günlerle ifade edilmiş, ortaya çıktığı anda haber olaylarına/etkinliklerine stratejik hedeflere uygun bir biçimde tepki vermek olarak belirtilmiştir.

- Proaktif; haftalar ve aylarla ifade edilirken, algıları etkilemek ve temel mesajları pekiştirmek amacıyla tasarlanan faaliyetler ve etkinlikler aracılığıyla önceden bir şekilde haber gündemi oluşturmak olarak öngörülmüştür.

- İlişki İnşası; yıllarla ifade edilmiş ve sahip olunan değerlerin tanınmasını sağlamak ve onlardan bir şeyler öğrenmek için denizaşırı toplumlarla uzun dönemli ilişkiler inşa etmek olarak belirtilmiştir.

Model anlık ortaya çıkan, kriz çıkaracak haberlere verilebilecek acil cevapları içeren bir süreçten, mesajların ve ilişkilerin stratejik bir planlamaya tabi tutularak uzun süreli ilişkileri de kapsayan bir boyuta doğru değişimini temsil etmektedir. Bu değişimde haber yönetimi, proaktif iletişim ve ilişki inşa etme süreci şu şekilde gelişmektedir; Haber yönetimi geleneksel diplomasinin izlediği bilgilendirme çalışmalarını içermektedir ve gelişen ihtiyaçlara göre tepki verilmektedir. Haber yönetiminde farklı haber hikayelerini farklı yerel ve yabancı hedef kitle için düzenlemenin gittikçe zorlaştığı söylenebilmektedir. Stratejik iletişim, hükümetlerin

özel konular çerçevesinde yönettiği ancak algılamaların daha az etkili yönetildiği iletişim sürecinden oluşmaktadır. Stratejik iletişim siyasi kampanya faaliyetleriyle benzeşmekte, bir dizi stratejik mesajlar serisinin belirlenmesini ve bunlara uygun etkinliklerin planlanmasını kapsamaktadır. İlişki inşa etme ise, en uzun zamanlı olanı ve değişim programları, konferanslar, eğitimler, seminerler aracılığıyla gerçek ve sanal ağlar inşa etmeyi amaçlamaktadır ve insanlara medyaya ulaşma fırsatı sağlamaktadır (Köksoy, 2014: 219; Özkan, 2018: 65-66).

2.5.5. Yeni Kamu Diplomasisi

Jan Melissen ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen "Yeni Kamu Diplomasisi", görece en yeni modellerden biridir. Yeni Kamu Diplomasisi, geleneksel diplomasiye bir tepki veya alternatif geliştirme olarak görülebilir. Zira geleneksel diplomasi çeşitli araç ve yöntemler kullanılmaktaysa da bunların odak noktasında propaganda amacı ve söylemleri vardır. Yeni Kamu Diplomasisi ise bunlardan uzaklaşarak diyalog, işbirliği, istikşafi davranış, ortak akıl, etkileşim ve sürdürülebilirlik gibi konuları merkeze almaktadır. Bu açıdan yeni kamu diplomasisi esasen yumuşak gücün temelidir ve bir milletin hükümetinin bir diğer ülkenin kamuoyuna etkileşim ve iletişime dayalı olarak doğrudan mesaj iletme çabasıdır (Yağmurlu, 2007: 16; Kömür, 2020: 93).

Melissen, modelinde etkileşim kavramına özel bir yer ayırmaktadır. Ona göre sivil ve resmi alanda tarafların birlikte çalışması ve birbirleri üzerinde bir olumlu etkiye sahip olması diplomatik gelişmelerin öncüllerindendir. Eğer etkileşim olmazsa, talep ve hatta talimata varan durumlar ortaya çıkabilir ve bu da diplomasinin kesilmesine neden olur. Etkileşimin gerçekleşmesinde karşılıklı olarak kültürlerin tanınması gerekmektedir. Diğer yandan Melissen'e göre kamu diplomasisine yüklenen "kültürel aktarım mekanizması" misyonu da sorgulanmalıdır. Çünkü bu türden bir yaklaşım geleneksel diplomasinin propaganda durumunu yeni bir alana taşınmak olur ki bu durumda kamu diplomasisinin idealist fonksiyonu başlamadan sona erer; önyargılar ve bariyerler ortaya çıkar (Kersaint, 2014: 21-22).

Ancak Melissen'in ileri sürdüğü kamu diplomasisi kavramı, stratejik amaçları ve propagandayı (günümüzde halkla ilişkiler) ihmal ettiğinden, bazı durumlarda amil-yapı (baskın güç sistem ilişkisi) ilişkisinde dengesizleşmeye yol açabileceği şeklinde eleştirilebilmektedir. Melissen, genel olarak uyum ve ideal üzerinde kurulu modeli, taraflar arasında karşılık bulmazsa geleneksel diplomasinin zorlayıcı gücüne gereksinim duyulabilir. Örneğin bölgesel güvenlik tehdidi haline gelen bir devlet ile Melissen'nin modeline göre diplomasinin sürdürülmesi güç ve hatta imkânsız olabilir.

2.6. İnsani Diplomasi

Uluslararası siyasette 1900'lerin başından itibaren kullanılmaya başlanan insani diplomasi kavramı, 1863'te Cenevre'de kurulan bir yardım kurumlarının Uluslararası Kızılhaç Komitesi'ne (ICRC) dönüştürülmesiyle ortaya çıkmıştır. Dünyanın dört bir yanındaki savaşlarda yaralananlara yardım etmek gibi insani faaliyetler yürüten örgüt, kavramın içeriğini geliştirmiştir. ICRC'ye göre, insani diplomasi, savunmasız insanların korunması ve temel insani ilkelere göre bir yaşamın temin edilebilmesi için karar vericiler ve kanaat önderlerini ikna ve teşvik etmektir. Günümüzde insani diplomasi daha çok sivil toplum kuruluşları tarafından sürdürülmekte olup genel olarak çatışma bölgelerindeki savunmasız insanları korumak için bir çözüm olarak başvurulmaktadır (ICRC, 2021).

İnsani diplomasi kavramı, insani organizasyonların krizlerin, afetlerin, iç savaşların yaşandığı bölgelerde savaş dönemi ve savaş sonrası o bölgeye yönelik faaliyetlerini ifade etmektedir. Başka bir açından risklerin/tehditlerin engellenmesi ve kriz yönetimiyle bağlantılı olan insani diplomasi, insani yardım amaçlı çalışan milli ve uluslararası kurumların tüm politika ve uygulamalarıdır (Regnier, 2011:1212). İnsani diplomasinin ilkeleri; savunuculuk, müzakere, iletişim, resmi anlaşmalar ve bu yöndeki diğer faaliyetleri icra etmektir. İnsani diplomatik faaliyetler, diplomasinin diğer birimlerinde olduğu gibi iradi değil bir sorumluluktur (INSAMR, 2018).

İnsani yardım diplomasisi konularında öncü çalışmaları bulunan Minear ve Smith'e (2007: 7-9) göre insani diplomasi; karşılaşılan zorlukları ve bu zorlukların yaşattığı deneyimleri anlamaya ve atlatmaya yardımcı olmak için, başta insani yardım kuruluşları olmak üzere siyasi ve askeri otoritelerin sadece insanlık onuruna hizmet etmek üzere yardım faaliyetlerini sağlıklı ve etkili icra edebilmek için diplomatik faaliyetler gerçekleştirmesidir. Ayrıca bu tür faaliyetlerin amacına ulaşabilmesi için de uluslararası insani yardım kuruluşlarının işlerini yapabilmelerine imkân sağlamak, gereken maddi-manevi kaynakları tahsis etmek, yardıma ve korumaya ihtiyaç duyan sivil nüfusa erişimi müzakere etmek, yardım programlarını izlemek, uluslararası hukuk ve normlara saygıyı teşvik etmek, yerli bireyleri ve kurumları desteklemek gibi çabaları içermektedir. Bundan dolayı insani diplomasi, geleneksel diplomatların uyguladığı diplomasiden farklı olarak, insani yardım faaliyetlerini desteklemek için insani yardım kurumları ve personeli tarafından yürütülen faaliyetlerdir.

Genel olarak geleneksel ve kamu diplomasisi; uzlaşma, iletişim kurma, anlama, dinleme ve faydacı ilişkilerle karakterize edilirken, insani eyleme dayalı diplomasi ise tam tersidir. Çünkü belli bir yerde yaşanan doğal veya insan ürünü (savaş, doğal afet, vb.) krizler sonucunda ortaya çıkan dramlar, savunmasız sivilleri etkilemektedir. Bu durumda diplomasinin öznesi olan devlet merkezli durum ortadan kalkar ve tek yönlü aksiyoma ihtiyaç duyulur, insani diplomasi devreye girer (Bubna, 2017: 3). İnsanlara ve çevreye yönelik yardımda bulunma durumu ve çabası olan insani diplomaside; yardım kanallarının oluşturulması dışında herhangi bir müzakere, pazarlık, beklenti, menfaat vb. gibi durum söz konusu değildir. Süreç, bağımsızlık, bağlantısızlık ve insanlık merkezli olarak işletilir. Siyasi çıkar gibi diplomatik amaç ve işlevler terk edilerek, sadece insani yardıma yönelim olur (Lauri, 2018: 2).

Ancak insani diplomasi de "tarafsızlık" konusu öteden beridir tartışmalı bir husustur. Buna iki açıdan bakıldığında soruna neden faktörlerin daha iyi anlaşılması mümkündür. Birincisi, özellikle Soğuk Savaş yıllarında bloklar arasında yardım geçişleri ideolojik kamplaşmalar nedeniyle mümkün olmamıştır. İkincisi ise yardım sürecinde zorunlu olarak gerçekleştirilmesi gereken "taraflılık" halidir. Zaten asıl mesele de bu noktadadır. Örneğin yardıma acil gereksinim olan bir yere erişim için

çete, isyancı, militan, asi vb. gibi gruplarla devletlerin doğrudan görüşme yapması mümkün değildir. Bu nedenle insani yardım diplomasinin temel aktörü olan sivil kurumlar gayri resmi süreçler ile insani yardımların hedefine ulaşması için çaba sarf ederler (Bubna, 2010: 3; Lauri, 2018: 2).

Küreselleşmenin hızlanan etkisiyle; klasik milli ve resmi diplomasinin yanı sıra iklim değişikliği, çevre, suya erişim, kültür, sağlık ve bilgi gibi konularla ilgili çok sayıda yeni nesil küresel diplomatik faaliyet alanı gelişmiştir. Günümüzde diplomasi giderek parçalanmış hale gelmektedir; artık birincil olarak iki taraflı değil, aynı zamanda çok taraflı, hükümetler arası değil, aynı zamanda çok kurumlu ve çok işlevlidir. Sivil aktörlerin katılımı ile insani diplomasi kavramı ortaya çıkmış ve bu diplomasi türü tüm insanlığı ilgilendirmektedir (Bubna, 2010: 3-4).

Çalışmanın bu bölümünde ayrıntılarıyla açıklandığı üzere genel olarak kamu diplomasisi, devletler arasında yürütülen geleneksel diplomasinin ötesinde iş dünyasının, sivil kurumların, eğitim kurumlarının, kanaat önderlerinin vb. katıldığı bir süreç olarak kabul edilebilir. Kamu diplomasisinin ne olduğu konusunda literatürde görüş birliği bulunmamakla birlikte, amacının geleneksel resmi diplomasinin yumuşatılarak işbirliklerinin kurulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi olduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda şunu rahatlıkla söylemek mümkündür; kamu diplomasisinde devlet dışında insan ve sivil katılım ön plana çıkmaktadır. Görece yeni bir yaklaşım olan kamu diplomasisinin uygulama ayağındaki pratiklerini ise özellikle yumuşak güç kavramı oluşturmaktadır. Her iki kavram iç içe geçmiştir ve aralarında net bir ayrım yapılması da güç olabilmektedir. Kamu diplomasisi ile yumuşak güç arasındaki ilişkiye bakıldığında; tümleyen ve tümlenen türünde bir ayrım ortaya koymak mümkündür. Nitekim çalışmanın bir sonraki bölümünde kamu diplomasisi aracı olarak yumuşak güç hakkında ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.

3. KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK YUMUŞAK GÜÇ

Çalışmanın bu bölümünde kamu diplomasisinde bir araç olarak yumuşak güç kavramı incelenmiştir. Yumuşak güç kavramının içeriğinin ortaya konulabilmesi ve anlamının daha net açıklanabilmesi için öncelikle güç kavramı hakkında açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Güç Kavramı

Güç kavramı, başta uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi olmak üzere birçok disiplin açısından kritik öneme sahip kavramlardan birisidir. Güç kavramının anlamlandırılması ve yorumlanmasında düşünce okullarına bağlı olarak yaklaşım farklılıkları vardır. Bu farklılıklara dayanarak güç kavramının ele alınması ayrı bir çalışma olabilecek kapsama ve derinliğe sahip olduğundan, bu çalışmada güç kavramı ağırlıklı olarak realist okulun yaklaşımıyla sınırlı tutularak değerlendirilmiştir. Diğer yandan uluslararası ilişkiler disiplini literatürü, güç kavramını realist bakışla yorumlandığı ve ardıl, uygulama ve geri dönüş boyutunda farklılaştığı görülmektedir.

Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde, realist paradigma çerçevesinde gücün önemini vurgulayanHans Joachim Morgenthau'dur. Morgenthau'ya göre uluslararası siyasetin nihai amacı ne olursa olsun, güç daima birincil amaçtır (Özdemir, 2008: 116). Güç kavramını bir şeye zorlama olarak yorumlayan Tunç ve Atıcı'ya (2020: 303) göre güç, kendisini çeşitli şekillerde ve yöntemlerle gösterse de esas olan karşılıklı bir ilişkide taraflardan birinin diğerine istemediği bir şeyi yaptırmasıdır. Bunun için kullanılan yöntemler "caydırma", "zorlama", "yönlendirme", "ikna etme", veya "otorite kullanma" şeklinde özetlenebilir ve bunların dördü de iç içe geçmiş haldedir.

Güç kavramı özellikle realist paradigma ile özdeşlemiş gibi gözükmektedir. Nitekim bu yaklaşımın temsilcileri güç olgusunu, uluslararası ilişkiler ve daha genel olarak siyaset bilimi alanındaki en zahmetli kavramlardan biri olarak değerlendirmişlerdir. Ancak yaklaşımlarında gücün devletlerin askeri, ekonomik ve teknolojik yetenekleri olduğunu vurgulamışlar, devletlerin güç kapasitelerini onların sınır ve nüfus büyüklüklerine, ekonomik kapasitelerine, askeri güçlerine, siyasi istikrarları gibi etmenlere bağlı olarak kabul etmişlerdir (Aydın, 2004: 44). Waltz (2008: 10: 16), bir devletin güç faktörlerin nüfus ve toprak büyüklüğü, kaynak donanımı, ekonomik olanaklar, askeri güç, siyasi istikrar ve siyasi yetenekler olarak sıralamış ve bunlarında sürdürülebilir olabilmesi için "kazancı" değil, "üretim gücü" ile desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Realist yaklaşımda uluslararası sistemin belli seviyenin üzerinde anarşik olduğu yani otoriteye bağımlı olmayı reddettiği kabul edilir (Griffiths, Roach ve Solomon, 2011: 15). Örneğin devletler arasındaki olağan rekabet, menfaat, amaç vb. gibi süreçler diplomasinin konusu iken, diplomasinin bittiği yerde askeri saldırı, terör vb. gibi güvenlik tehdidi söz konusu olduğundan devletler birincil amaçları olan hayatta kalmak ve vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için askeri saldırı ve savunmaya başvurabilirler. Bundan dolayı devletler olağan dışı hallerde genelde rasyonel davranırlar ve bu sebeple güç kavramı da realist açıdan değerlendirilir (Mearsheimer, 2001: 30-31). Realist yaklaşımın eleştirildiği temel nokta; realistlerin, ulus devletleri uluslararası sistemdeki kilit ve asli aktörler olarak görmelerdir. Bundan dolayı uluslararası sistemde devlet dışı aktörlere (sivil toplum kuruluşlarına, insani yardım organizasyonlarına vb.) yeterince yer vermezler ve milli güvenlikçi önermeler ileri sürerler (Bilgen, 2017: 21-22).

Günümüzde gücün ne olduğu kadar ne amaçla var olduğu da önem arz etmektedir. Klasik realistlere göre güç, güvenliğin ve milli güvenliğin sağlanmasında başlı başına bir amaç olarak kabul edilmektedir. Çünkü bir devleti kendini güvene alması, bekasını sağlaması ve varlığını devam ettirmesi ancak güç yoluyla mümkün bulunmaktadır. Klasik realistlerin temel amaç olarak tanımladığı gücü, daha sonra gelen post-yapısalcı realisteler ise araç olarak görmekte, devletin varlığını devam

etmesini sağlayabilmesinin temel aracı olarak ifade etmektedirler (Ertoy, 2019: 4) Genel kabule göre ise bir devlet varlığını devam ettirecek kadar güce sahip olması vesonrasında diğer amaçları için mücadele etmesi gerekmektedir. Öte yandan devletler kendisi oluşturan unsurlar (toprak, insan, egemenlik vb.) bakımından büyüdükçe güvenliğe daha çok ihtiyaç duyarlar. Nitekim devletlerin, özellikle de büyük devletler için güç; güvenliği sağlamanın zorunlu bir yoludur. Devletleri güç konusunda motive eden hatta zorlayan olgular ise şu şekilde sıralanmaktadır (Mearsheimer 2001: 51);

- Uluslararası sistem, devletlerin üzerinde onları kontrol edebilecek bir üst otoritenin olmadığı anarşik bir yapıdır.
- Devletler her biri diğeri için potansiyel tehlikedir, çünkü devletler birbirlerine zarar verebilecek askeri kapasiteye sahiptirler. Hiçbir silahı olmasa bile bir devletin vatandaşları başka bir devletin halkına saldırmak için ellerini ve ayaklarını kullanabilirler.
- Devletler diğer devletlerin niyetleri hakkında kesin bilgilere sahip değildirler.
- Devletlerin temel amacı bekasıdır, devletler güvenlik dışında da politikalar yürütürler ancak baskın ve en önemli olan güvenlik politikalarıdır
- Devletler rasyonel aktörlerdir, kendi dışındaki ortamın farkındadırlar ve bekalarını sağlamak için stratejik düşünmek zorundadırlar.

Realist bakış açısıyla milli güvenliğin sağlanmasında üzerinde durulan diğer husus, bir devletin kendi başının çaresine bakabiliyor olmasıdır. Çünkü devletler kendilerini koruyacak uluslararası bir otoritenin olmadığı ortamda hedeflerine ulaşmak ve kendilerini güvene almak için kendi imkânlarına güvenmek zorundadır ve bu "güç"tür. Ancak devlet refleksi, milli güvenliğini sağlanmasında "güç"ten destek alırken ve bu konuda realist ve rasyonel iken içeride vatandaşlarına karşı tam tersi politikalar izlenmesi mümkündür. Örneğin uluslararası alanda güvenlik söz konusu olduğunda devletler korumacı iken, içeride aşırı liberal ve özgürlükçü davranabilirler. Böyle bir durumda bir başka bir devletin milli güvensizliği tetiklenebilir (Ergüven, 2016: 788).

Öte yandan gücün, iç politika ve uluslararası politikada kullanım şekli farklılık gösterebilmektedir. Devletler kendi iç politikalarında gücü istediği şekilde kullanabilirken, konu uluslararası politika olunca bir takım sınırlamalara uymak zorunda kalabilmektedirler. Devletler arasında iç politikada ortak nokta çok fazla iken uluslararası politikada ortak nokta bulmak zor bir hal alabilmektedir. Devletlerin üstünde, bütün devletlerin uymak zorunda olduğu bir otorite olmadığı için, devletler kendi ilişkilerinde çıkarlarına göre davranmak zorunda kalmaktadırlar (Özdemir, 2008: 140).

Uluslararası sistemdeki tüm aktörlerin büyüklüklerine ve amaçlarına göre farklı güvenlik anlayışları ve arayışları vardır. Aynı uluslararası konjonktürde bile devletlerin kendilerine göre tehdit kabul ettiği hususlar farklıdır. Bu nedenle güvenlik kavramı anlam bakımından her yerde aynı şeyi ifade etse de, her devletlerin kendine göre bir güvenlik tanımı ve yorumu söz konusudur. Bu yorum farkına istinaden devletler kendi açılarından güç kavramını da şekillendirirler. Güvenlik ve güç yorumunun çıktısı da yine devletin güç ve kapasitesinin büyüklüğüne, sistemdeki rolüne ve iç dinamiklerine göre değişim gösterebilmektedir (Dedeoğlu, 2014: 36).

Dedeoğlu'nun (2014: 36) belirttiği gibi "uluslararası sistemdeki gelişmeleri karşılama kapasitesi" devletlerin özel bir aygıta ihtiyaç duymasına yol açmakta olup, bu da güç kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplininde güç, devletlerin, politikacıların ve diplomatların olaylar ve sorunlar üzerindeki kontrol ölçüsü haline gelmiştir. Modern dönem itibariyle uluslararası ilişkilerde güç, sosyal, ekonomik ve askeri bir varlıktır. Realist okul, uluslararası sistemdeki ilişkileri ve gelişmeleri güç dengelerini göre yorumlamaktadır. Bir ülkenin bu sistemdeki etkisi ve faktör derecesi, sahip olduğu güçle yakından ilişkilidir (Barnett ve Duvall, 2005: 40).

Uluslararası ilişkiler disiplininde en yaygın kullanılan kavramlardan birisi olan güç, bu yaygın kullanımı sayesinde zamanla kavramsal sınırların genişlemesine yol açmıştır. Uluslararası ilişkiler disiplini açısından gücü, karşıdaki aktör üzerinde bir

şey yaptırabilmek veya yapmasına engel olabilmek kapasitesi şeklinde kabul etmek mümkündür. Gücü ortaya çıkaran unsurlara bakıldığında ekonomik ve askeri amiller öne çıksa da bunların derinliği ile kullanım fonksiyonları önemlidir. Örneğin ekonomik olarak güçlü bir ülkenin askeri gücü zayıfsa gücün yönü değişebilmektedir. Bundan dolayı güç; etki, kapasite, derinlik, devamlılık, nicelik ve nitelik gibi unsurlarla birlikte ele alınmaktadır (Nye ve Welch, 2010: 55-57).

Daha çok II. Dünya Savaşı sonrasında realistler tarafından kullanılan ve devletlerin çıkarlarını belirleyen temel kavram olarak görülen güç, hava durumuna benzetilmekte olup sabit bir şekilde kalmayıp her zaman ilişkilerin var olduğu duruma ve şartlara bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Zira güçlü olmak her zaman istenilen sonucu almak için yeterli değildir. Değişen şartlara bağlı olarak sonuçlar da değişkenlik gösterebilmektedir (Nye, 2005: 11). Örneğin, bir otomobil yarışında, aracın motorunun çok güçlü olması yarışın kazanılabileceği anlamına gelmez. Yarışın kazanılabilmesi aracı kullanan sürücünün kabiliyeti, diğer yarışçıların niteliği, yol şartları, teknik ekibin kapasitesi vb. gibi çeşitli faktörler de etkilidir. Devletlerin de benzer şekilde tek bir alanda güçlü olması uluslararası alanda rekabet edebileceği anlamına gelmez. Ekonomi, kalkınma parametreleri, askeri kapasite, üretim gücü, finansal derinlik, siyasi yapı, lider vb. gücün teşkilinde belirleyici faktörlerdendir (Demirtaş, 2015: 18).

Öte yandan uluslararası ilişkilerde güçlü olmak bir potansiyel ve kapasite göstergesidir. Uluslararası ilişkilerin önemli aktörleri kendi potansiyelini aktif hale getirebilmek için etki araçlarına başvururlar. Gücün etki araçları konusunu en iyi açıklayan Joseph S. Nye'dır. Nye'e göre(2005: 11), "güç", istenilen sonuçları elde etmek için diğerlerinin davranışlarına etkileme becerisidir. Zaman zaman değişen gücün boyutlarını devletlerin ellerinde bulundurdukları her türlü kaynaklar ve kapasiteleri ile tanımlamak artık doğru sayılmaz. Bu nedenle Nye, gücün davranışlarını, temel araçlarını ve bu araçları kullanarak hükümetin yürüttüğü politikaları içeren güç tipolojisini Tablo 3.1'de gösterildiği gibi sınıflandırmıştır.

Tablo 3.1:Gücün sınıflandırılması

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para verme Yaptırım	Yardım Rüşvet Yaptırım
Yumuşak Güç	Hayranlık uyandırma Gündem oluşturma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Kaynak: (Nye, 2005: 37).

Tablo 3.1'de görüldüğü üzere askeri güç ile ekonomik gücün davranışları, temel araçlarının ve yürüttüğü politikalarının uygulandığı alanlara göre kısmen benzediğini ve bazen alan özelliklerine göre değiştiğini ifade etmek mümkündür.

Günümüzde artık uluslararası ilişkilerde istenilen sonucu elde ederken ve hedeflere ulaşırken kandırma (havuç) veya tehdide (sopa) başvurmadan yani sert gücü kullanmadan diğerlerini ikna etme yoluyla ulaşma görüşü öne çıkmaya başlamıştır. "Yumuşak güç" olarak ifade edilen bu güç şekli günden geçtikçe daha fazla tercih edilmektedir. "Yumuşak güç", dünyada başkalarının pozisyonunu değiştirebilme ve amaca ulaşma sürecinde başkalarını kendine hayran olmasını ve örnek almasını sağlayabilme kabiliyeti olarak ifade edilmektedir (Nye, 2005: 12-15). Dolayısıyla yumuşak gücün tehdit ve para teklifinin yerine, çekicilik ve cazibeden kaynaklanan davranış araçlarını kullandığı görülmektedir. Ayrıca bir ülkenin değerleri, kültürü ve politikaları başka ülkeler için çekici oluyorsa o zaman ülkenin yumuşak güç kapasitesinden söz edilir ve ülkenin yumuşak güç siyaseti gelişmeye devam ederek diğerleri tarafından benimsenir. Böylece az kullanmaya başlayan sert gücün (askeri ve ekonomik) yerine, yumuşak güç araçları ile de etki ile kontrol sağlanabilir. Ancak yumuşak güç ve nüfuz kavramı aynı kapasiteye sahip değildir. Yumuşak güç, ikna etmeye ve kendine çekme becerisine dayanırken, nüfuz ise tehdit ve paraya başvurur (Nye, 2005: 12-15).

3.2. Yumuşak Güç

Soğuk Savaş sonrasında değişen dünya dengeleri hakkında pek çok kuram, model ve önerme ileri sürülmüştür. Bunlar arasında, Joseph S. Nye'ın (1990) "Liderliğe Mecbur: Amerikan Gücünün Değişen Doğası" (Bound to Lead: The Changing Nature of American Power) adlı eserinde ileri sürülen ve uluslararası ilişkilerin yeni dönemdeki seyrini yorumlayan "yumuşak güç" kavramı sert (askeri) güce alternatif olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplininde yumuşak güç kavramının "babası" olarak Nye, kabul edilse de esasen benzer terim ya da kavramsallaştırmaların çok daha geriye gittiği ifade edilebilir. Örneğin Dahl (1957: 202), devletlerin birbirini sert güç dışında etkilemek üzere uluslararası insani ilişkiler kurmasından, Holsti (1964: 289) ise askeri güç dışında çeşitli yeteneklere sahip devletlerin farklı kapasitelerde diğer halklarla etkileşime girmesi ve bunun için de farklı etki araçları kullandığından söz etmiştir. Benzer şekilde Hart (1976), devletten diğer halklara doğru bir etkileme sürecinden söz ettiği bilinmektedir.

1986 yılına gelindiğinde ise "Küresel İletişim: Uluslararası İlişkilerde Yeni Sınırlar" adlı çalışmasında Mevlana Habib "soyut güç" kavramını ileri sürmüştür (Yegin, 2015: 9). Habib'in yaklaşımında soyut güç; din, inanç, değer, ideoloji, kültür ve bilim üzerinden ilişkileri kurulması, sert gücün dışarıda bırakılarak rıza ve sempatiye dayalı çekicilik oluşturulmasını ifade etmektedir (Akbaş ve Tuna, 2016: 76). İleri sürdüğü görüşleri ile tartışmalar başlatan Huntington'un (1996), "Medeniyetler Çatışması" adlı kitabında, etkileşimden söz ettiği ancak bu etkileşim sürecinde Soğuk Savaş ikliminin kültürel bağlamda sivil alana ve devlet dışı kurumlara yüklediği görülmektedir. Nye'e (1990-2003) ise "çatışma" değil sempati, manevi ve diğer ortak müşterekler üzerinden değerlendirmeler yapmıştır. Genel olarak yumuşak gücün, tanımlaması ve kavramsallaştırmasında Dahl (1957), Holsti (1964) ve Hart (1976) gibi kuramcıların daha çok "propaganda" üzerinde durdukları, Habib'in (1986) kısmen propaganda dışına çıkararak halkla ilişkilere yaklaştırdığı, Nye'ın (1990) ise kavramı günümüzdeki anlamına gelmesinde öncü olduğu ifade edilebilir. Söz konusu kuramcıların yaklaşımları birbiriyle çelişmemekte ya da reddiye niteliğinde olmayıp tamamlayıcı ve geliştirici şekildedir.

Bu yaklaşımlardan klasik realist yaklaşımda; devletlerin birbirlerini etkileme sürecinde askeri güç, ekonomik güç ve ideoloji olmak üzere üç güç türü merkeze alınmaktadır. Çünkü her devlet az ya da çok diğerinden/diğerlerinden etkilenebilmekte, bu nedenle de etkinin hedefi veya merkezi olmak konusunda bir seçim yapılmalıdır. Bu seçim sürecinde halklar, insanlar, bilim, kültür, inanç vb. unsurların etkileşimleri ise görece geri planda kalmıştır(Ergüven, 2016: 788-789; Özdemir, 2008: 140-142). Hâlbuki konstrüktivist yaklaşımı savunanların önemle vurguladıkları üzere, devletlerin dış politikalarında din, kültür, dil, tarih gibi faktörler son derece etkilidir. Realistlerin ise bu faktörleri geri plana koymaları uluslararası ilişkilerde her şeyi akıl üzerinden yorumlamaya yönelmeleri pek çok noktada eleştirilmiştir (Oran, 2009: 237; Özkan, 2010: 120-121).Bu tartışmaların bir sonucu olarak uluslararası ilişkilerde görece boş bırakılan veya yeterince önem verilmeyen alanlarda son derece etkili sonuçları olan yumuşak güç kavramı ortaya çıkmıştır. Elbette bu kavramın ortaya çıkışında, Soğuk Savaşın bitmesi ile ideolojik propaganda döneminin sona ermiş olması ve yeni bir dönemin başlaması da etkili olmuştur, denilebilir. Bu kapsamda yumuşak güç kavramının tanımlanmasına ilişkin bazı akademisyen ve yazarların görüşleri aşağıda aktarılmıştır.

Spiro ve Nye'a (2003: 739) göre, yumuşak gücün yorumlanmasında tamamen rıza, karşılıksız, iyi niyet ve amaç güdülmeyen bir süreç olmadığının altının çizilmesinde de fayda vardır. Zira yumuşak gücün bir tarafında "yapmak istediğimi elde edebilmek için ikna olursan seni zorlamama gerek kalmaz" mantığı vardır. Nye'a (2005: 15; 2008: 95-97) göre yumuşak güç; bir aktörün (devlet, hükümet, iş dünyası vb.) herhangi bir zorlama olmaksızın oluşturduğu maddi veya manevi çekicilik (cezbetme) ile uluslararası alanda sergilediği etkileme yeteneklerinin genel adıdır. Bir ülkenin yumuşak gücü; kültür, değer ve politika kaynaklarına dayandığı gibi akıllı güç stratejisi, sert ve yumuşak güç kaynaklarını da birleştirmektedir. Bu açıdan yumuşak güç başkalarının tercihlerini şekillendirme becerisidir. Nye'ın tanımı kapsamında; yasaklanmış ve cezai müeyyidesi olmasına rağmen İran'da özellikle gençlerin uydu cihazları ile düşman kabul edilen ABD'nin TV kanallarını (aynı zamanda sosyal medya) izlemesi (T.C. Tahran Büyükelçiliği, 2020) bahsi geçen

“etkileme becerisi” için ideal bir örnektir. Nitekim ABD’nin bu durumda hiçbir zorlaması yoktur.

Henrikson’a (2005: 73) göre yumuşak güç uygulayan ülkelerin hem ekonomik hem de askeri güç bakımından üstün oldukları gibi yaygın bir kanaat vardır. Bu yargı bir yere kadar doğru olsa da tümüyle geçerli değildir. Yumuşak güç uygulamasında aktör olan bazı devletler askeri bakımdan güç sahibi olmasalar da yumuşak güç noktasında etkin olabilmektedir. Diğer yandan yumuşak gücün insani yardım, bilim ve kültürel temaslara da indirgenmesi de yanlıştır. Ekonomik olarak uygulanan yumuşak güç bazen askeri veya sert güçten çok daha etkili olabilmektedir. Örneğin Norveç’in askeri gücü oldukça sınırlı olmakla birlikle özellikle küresel yatırım fonlarındaki bir trilyon doların üzerindeki fon büyüklüğü ülkeye ekonomik yumuşak güç kapasitesi kazandırabilmektedir.

Sert güç tehdit eden, yumuşak güç ise baştan çıkaran güç olarak ifade edilebileceğinden yumuşak güç, değerler ve normlarla doğru orantılı bir çekim gücü merkezidir. Değerler ve normlardaki değişiklikler, yumuşak gücün etkisini de doğrudan değiştirebilmektedir (Tablo 3.2). İnsan hakları ve egemenlik gibi genel kabul görmüş değerler, yumuşak güç adına bir devletin en önemli avantajlarından biridir (Kabasakal, 2014: 24). Yumuşak güç bir devletin liderlik ettiği ülkelere kendi milli menfaatlerini diğer ülkelerin milli menfaatleriyle örtüştürerek sunabilmesinin yanında diğerlerini de ikna edebilme kapasitesidir, denilebilir (Anlamassova, 2017: 35).

Tablo 3.2 : Sert güç ve yumuşak güç ayrımı

Sert Güç	Yumuşak Güç
Gücünü veya iknalarını kullanarak başkalarının pozisyonunu değiştirme becerisidir	Kendine çekme yoluyla başkalarının tercihlerini şekillendirme becerisidir
Askeri ve ekonomik güç	Kültürel güç
Baskı, zorlama	Cazip olmak, etkilemek
Mutlak	Göreceli, bağlama bağlı
Somut, ölçümü kolay, belirli derecede öngörülebilir	Somut olmayan, ölçülmesi zor, öngörülemez
Belirlenmiş kaynaklar	Belirlenmemiş, çoklu kaynaklar
Devlet veya belli bir kuruluşlar tarafından kontrol edilir	Çoğunlukla devlet dışı aktörler tarafından gerçekleşir, kontrol edilemez
Dış, eylem, itme	İç, tepki / cevap, çekme
Doğrudan, kısa vadeli, ani etki	Dolaylı, uzun vadeli, gecikmeli etki
Dış politikalarda belirtilmiş	Ülke markalaşması yoluyla iletişim kurmak

Kaynak:(Anlamassova, 2017: 35).

Yumuşak gücü aktif hale getiren veya harekete geçiren birçok unsur vardır. Bunlar askeri güç ya da ekonomik güçten daha ziyade, ülkenin tarihi, kültürü, müziği, eğitim sistemi, sanatı, demokrasisi, özgürlük anlayışı, rekabet ortamı, sosyal sermayesi, insani kalitesi, inovasyon yeteneği, kendini ifade gücü, bilimsel ve teknolojik altyapısının toplamıdır. Bu unsurları edinebilen ve başkalarına sunabilen bir ülke, bir çekim merkezi olmakta aynı zamanda hakkında konuşulan, takip edilen, konuşulan ve örnek alınan bir ülke haline gelebilir (Aydoğan ve Aydın, 2011: 13). Lock'a (2010: 33-34) göre yumuşak güç karşı tarafın lehte irade göstermesini sağlayacak tüm güçlerin toplamıdır. Bu açıdan yumuşak gücün temel özelliği olarak çekiciliktir, kaynağı kültür, eğitim ve değerlerdir, strateji ise tüm güç unsurlarının kombinasyonu olmasıdır. Bu yapıyı Nye (2005; 17) davranış spekturumu ve kaynaklar olarak kategorize ederek yumuşak güç ile sert gücü çeşitli niteliklerine göre birbirinden ayırmaktadır (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Yumuşak gücün davranış spektrumu ve en uygun kaynaklar

	Sert Güç	**Yumuşak Güç**
Davranış Spekturumu	Zorlama — İkna Etme — (Emir)	Gündem Oluşturma — Cazibe — (Yanına Çekme)
En Uygun Kaynaklar	Baskı, Ödemeler, Yaptırımlar, Rüşvet	Kurumlar, Kültür, Değerler, Politikalar

Kaynak: (Nye, 2005: 17).

Yumuşak güç, resmi ya da sivil bir aktörün,diğerlerini kendisine çekebilme gücüdür. Eğer diğer aktörler kendi istekleri ile belirleyici aktörün istediği şekilde davranıyorlarsa ve belirleyici olan aktör diğerlerini zorlamadan istediği sonucu alabiliyorsa o zaman belirleyici aktör yumuşak güç sahibidir. Bu anlamda önemli unsur cazibedir. Diğer aktörün isteğini şekillendirebilen aktör yumuşak güç sahibidir. Bir başka ifadeyle bir A aktörü B aktörünü kendi istediğini isteyecek şekilde etkileyebilirse, yani en nihayetinde B, A'nın etkisi ile A'nın istediği şeyi istemeye başlarsa, bu durumda A aktörü yumuşak güç sahibi bir aktördür ve A'nın ödül ya da cezalandırma sistemlerini kullanmasına gerek kalmaz. Yani A'nın havuç ya da sopaya ihtiyacı yoktur. Bu ancak A'nın isteğinin B'ye cazip gelmesi ile mümkündür (Dorra, 2019: 15).

Sert güç kullanımında amaç sonuca hızlıca ulaşmaktır. Fakat yumuşak güç kullanımında sonuca varmak için geçecek süre uzayabilir. Yumuşak güçte amaç karşıdaki devlet üzerinde etki ve hayranlık uyandırarak sonuca gitmektir. Uluslararası hukukun meşru kıldığı yolların kullanılması, diplomatik yollara başvurulması, diğer devlet üzerinde cazibe oluşturarak sonuca gidilmesi yumuşak gücün belirgin özelliğidir. Gücün bu kullanım şekli başarılı olunduğu ölçüde diğer devletler tarafından destek görür. Böylece çok yanlılık sağlanmış olunur. Tek yanlı olan sert güç sayesinde elde edilen üstünlüğü devam ettirebilmek daha zordur. Yumuşak gücün üstünlüklerine rağmen ölçülmesi zordur, sert gücün ölçülmesi ise diğerine nazaran daha kolay ve belirgindir (Aydın, 2013: 22; Işık, 2019: 72-73).

Genel olarak bir ülkenin güç merkezi olabilmesi için; ekonomik, teknolojik alan, parasal, askeri, coğrafi, kültürel, iletişim ve diplomatik alanda söz sahibi olması ve kendisini ispatlaması gerekmektedir. Bu alanlarda kendisini ispatlayan devletler hedeflerine ulaşmak için milli güç unsurlarından yararlanırlar. Milli güç unsurlarını da sabit ve değişken olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Doğal kaynaklar, tarih, kültür, yaşanılan coğrafya sabit güç kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Değişken güç kapsamında ise teknoloji, ekonomi, motivasyon gibi unsurları sayabilir. Potansiyel güç unsurlarını sonuç alabilecek şekilde kullanabilmekse güce sahip olmak kadar önemli bir durumdur (Altunışık, 2008: 42-43; Rug, 2016: 2-3).

Siyasi güç, milli hedefin elde edilebilmesi için milli güç unsurlarının kullanılmasıdır. Siyasi güç devletlerin gereksinme duyduğu en temel güç unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Günümüzde devletler lobiler oluşturarak ekonomik güç unsurunu ön plana çıkararak, kamu diplomasisini uygulayarak siyasi gücü kullanmaya çalışmaktadırlar. Yumuşak güç kavramı ve kamu diplomasisiyle doğrudan alakalı olan siyasi güç sonuç almada en etkili güç unsurlarından birisidir (Aydın, 2013: 12).

3.3. Yumuşak Gücün Araçları ve Kaynakları

Yumuşak güç kavramı gelişmeye devam eden bir süreç olduğundan; araçları ve kaynakları konusunda da literatürde çeşitli önermelerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Genel olarak yumuşak gücün uygulanması sürecinde Nye (2005) tarafından yapılan sınıflamaya göre kültür, siyasi değerler ve dış politika üzerinde durulmaktadır.

3.3.1. Kültür

Kültür, bir ülkenin en önemli cazibe kaynaklarından biridir (Sancak, 2016: 17). Bu kapsamda kültürü sübjektif görünüş açısından değerler, tutumlar, inançlar, yönelimler gibi, kültürün ekonomi üzerindeki etkisini açıklayabilecek sonuçlar olarak ifade etmek mümkündür. Özetle kültür, somut uygulamaları ve olguları yerleştirebileceğimiz soyut bir çerçevedir. Kültür biyolojik bir süreçten ziyade toplumsal bir süreçtir ve toplumdaki bireyler tarafından paylaşıldığı gibi diğer toplumlara da aktarılabilir (Tsui, 2004: 45). Cerutti'ye (2003: 27) göre yakın dönem itibariyle bakıldığında 1990'ların ikinci yarısından itibaren küreselleşen bir kültürden söz edilebilir. Daha öncesinde ise Soğuk Savaşın neticesi olan yeni "siyasi kimlik" ve "siyasi kültür" ise "bizim gibi düşünen" veya "bizim gibi davranan" grupların meydana getirdiği bir kategori oluşturmuştur.

Kültürün bir aidiyet temsili olması, farklı grupların kendileri için ideal bir kimlik kaynağı olarak yumuşak analizlerinde dikkatle ve önemle ele alınmaktadır. Bu kapsamda hedef ülkedeki kültürel yapının ele alınarak ortak kültürel iletişim

zemininde kültür uzlaşısının sağlanması ile yumuşak güç faaliyetleri başlatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu konuda Nye (2008: 20-22) kültürü yumuşak gücün birincil öğesi, kaynağı ve aracısı olarak görmektedir. Ona göre eğer diğer ülkeler veya halklar bir başka ülkenin kültüründen etkilenirse, sempati geliştirirse ve ilgi duyarsa zaman içerisinde kaynak ülkedeki gibi kültürel yapıyı benimsemeye başlayacaklardır. Bu süreç uzun vadeli olmakla birlikte etkili sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Zira "benzeme" motivasyonu ile kültürler arasında yakınlaşmalar olacağından diplomatik düzeyde bu durum önemli kazanım haline gelebilecektir. Dolayısıyla kültür; hem diğer diplomatik yaklaşımlarda hem yumuşak güç sürecinde etkili, kalıcı ve uzun vadeli bir araçtır.

Yumuşak güç konusunda kültüre dayalı yumuşak gücün en önceli taşıyıcısı, geçmişte "Amerikan Rüyası"nın pazarlandığı Hollywood filmleri iken, günümüzde buna küresel yayın yapan medya araçları ile sosyal medya da dahil olmuştur. Benzer şekilde özellikle sosyal meydanın da ivme kazandırdığı; moda, sosyal medya fenomenleri, TV programları (kadın, yarışma vb.), popüler kültür, tüketim alışkanlıkları, diziler vb. kültür bağlamında ülkeler arasında geçişkenlikler oluşturabilmektedir. Vural'a (2017: 126) göre, "Yumuşak güç faaliyeti olarak görülen kültürün diplomatik olarak kullanılabilmesi güçlü kültür kurumları üzerinden oluşturulmaktadır. Bu yapıların ise kurumsallaşmış olması kaynak ülkenin köklü bir medeniyete sahip olmasının bir görüntüsünü oluşturmaktadır." Öte yandan yumuşak güç şartlara, bölgelere ve farklı guruplara göre farklı tepkiler ortaya çıkarabilmektedir. Örneğin, McDonald's tüketicileri olan Sırplar, Miloseviç'e destek vermiştir, Amerikan logolu tişörtler giyen Ruandalılar Tutsileri öldürmüştür, İran'da iktidardaki elitlerinin karşı çıktığı Hollywood filmleri genç kuşaklara çekici gelebilmiştir. Bir ülkenin kültürü, o ülkenin yumuşak gücünün en önemli unsurlarındandır. Fakat kültürün farklı kültürlere uyumlu olabilecek tarafları, doğru araçlarla doğru hedefler üstünde bir uyum içinde ortaya çıkarılmazsa söz konusu kültürün herhangi bir ülkenin gücüne katkıları tartışmaya açık olacağı da bir gerçektir (Anlamassova, 2017: 42).

3.3.2. Siyasi Değerler

Devletlerin hem kendi toplumu nezdinde hem de diğer toplumlar nezdinde itibar görmesi siyasi değerleri ve politikalarının bağlı olduğu etik ilkelerle ilintilidir. Küresel ölçekte meşru olmayan bir devlet politikasının uzun vadede başarı şansı bulunmamaktadır. Devletlerin uygulamaya koyduğu politika araçlarında öncelikle meşruluk sorgulanmaktadır. Bu da uluslararası ölçekte belirlenen normlara uygun davranma ile orantılıdır. Aksi durumda devletlerin itibarsızlaştırılması söz konusudur (Kalın, 2012:145).

Devletler uyguladıkları yurtiçi ve yurtdışı siyasi davranışlar ile insanları etkilemekte ya da dışlamaktadırlar. Siyasi değerler hükümet politikaları ve dış politikayı da etkilediğinden yumuşak güç kaynaklarından kültürden sonra en önemli unsurdur (Nye, 2005: 23). Realist bakış açısı ile güç yaklaşımı belirleyen devletler uluslararası alanda kabul görmeyen yöntemlere başvurabilmekte ve siyasi değerler açısından yadırganacak bir pozisyona gelmektedir. Günümüzde yumuşak gücün, diyalog ve karşılıklı anlayışa dayalı bir uluslararası sistem inşa etmesi gerçeğinden hareketle bir devletin bu alanda yapmayı planladığı çalışmalarda siyasi değerler sistemini, toplumlararası mutabakata dayanan ve her toplum nezdinde itibar edilebilecek bir bakış açısıyla inşa etmesi faydalı olacaktır (Seven, 2019: 35).

3.3.3. Dış Politika

Dışişleri bakanlıkları, diplomatlar ve farklı kanallar aracılığıyla uygulanan dış politikanın bir ülkenin yumuşak gücünü arttırma ya da azaltmakta etkisi bulunmaktadır. Bir ülkenin dış politikası yumuşak gücünün temel kaynaklarından biridir ve yumuşak gücün kullanıldığı en önemli alan bir ülkenin dış politikasıdır (Vural, 2017: 139). Günümüz dünyasında kitle iletişim araçları ve internet sayesinde dünyanın her tarafındaki insanlar bütün dünyada ne olup bittiğini takip edebilmektedirler. Bu nedenle dünya kamuoyları diğer ülkelerdeki politik faaliyetlere ve icraatlarına karşı artık çok daha hassastırlar. İnsanlığın ortak değerlerine zarar veren, saldırgan, ayrıştırıcı ve bencil dış politikalar, başarıya ulaşsa bile yumuşak

güce ciddi zarar verebilir. Örneğin ABD'nin Vietnam ve Irak operasyonları dünyada imajını ciddi derece etkilemiş ve yumuşak gücüne zarar vermiştir (Gündoğdu, 2016: 15).

Bir ülkenin olağan zamanlarda izlediği dış politikasının aynı zamanda yumuşak güç politikası da olabileceğini belirten Nye'a (2005: 70-71) göre bunun üç yolu vardır. Birincisi, diğer ülkeler yumuşak güç uygulamalarına başvuran ülkenin politikalarını benimsemesi ve kabul edilmesi; ikincisi, yumuşak uygulamalarıyla kendi ülkesinin dinamikleri arasında uyumun olması; üçüncüsü, uluslararası alanda diğer devletlerin uygulamalarıyla çelişmemesi ve dahi bir dördüncüsü,demokrasi ve insan hakları gibi evrensel değerlerle bağdaşmasıdır (Nye, 2005: 70-71).

4. YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMASI OLARAK ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM

4.1. İnsani Kriz

İnsani bir kriz, yüksek düzeyde ölüm, yaralanma, yetersiz beslenme, hastalık ve salgın hastalıkların yayılması, açlık, toplu ölümler, kitlesel şiddet, soykırım, derin yoksulluk, etnik-dini-mezhepsel şiddet, büyük insan yapımı ve doğal afetler gibi olayların meydana getirdiği sonuçlardır (IBERDROLA, 2020). Günümüzde dünyadaki insanların yaklaşık yüzde 1,4'ünden fazlası uzun süredir ve çok derin bir insani kriz halindedir. 2008 ile 2015 arasında aşırı yoksulluk içinde yaşayan ve insani yardıma muhtaç insan sayısının 1,2 milyardan fazla olduğu, 2018 ile 2020 yıllarında ise bu sayının yaklaşık bir milyar kişi olduğu tahmin edilmektedir. Her yıl ortalama 120 milyon insan (genellikle kadınlar ve çocuklar) acil insani yardıma ve korunmaya muhtaç hale gelmektedir. Bunların ortalama yaşam süresi de gelişmiş ülkelerdekilerin yarısı kadardır. Küresel GSYİH 2010 yılında 66,1 trilyon dolardan yaklaşık %32 artışla 2017'de 87,7 trilyon dolara yükselirken elde edilen gelirlerde belli ülkeler lehine yığılma olmuştur (SESRIC, 2017; GHO, 2019).

İnsanların krizlere karşı savunmasızlığı sadece nerede yaşadıklarıyla değil, aynı zamanda nasıl yaşadıklarıyla da ilgilidir. Yoksulluk, eşitsizlik, nüfus artışı, kentleşme ve iklim değişikliği insanların direncini aşındırabilir ve onları şoklara karşı daha duyarlı hale getirebilir. İnsani krizlerin görüldüğü düşük gelirli ülkelerde kısmen de olsa kalkınma kazanımları elde edilmesine rağmen, ilerleme düzensiz ve istikrarsız. Düşük gelirli ya da çatışmalardan etkilenen ülkelerde aşırı yoksulluk oranı hala çok yüksek seyretmektedir. Krizlerin yoksullar için oldukça orantısız sonuçları vardır. Örneğin yoksul ülkelerde insanların yaşamsal/ölüm riski gelişmiş ülkelere göre en az yedi kat daha fazladır (GHO, 2019: 12-14).

Günümüzde tahminen 2 milyar insan, çatışmaların ve felaketlerin etkilerine karşı aşırı derecede savunmasız olup, kırılgan ve çatışmalardan etkilenen alanlarında yaşamaktadır. Dahası bu insanların yaşadıkları yerlerde nüfus yapısı da büyüme

eğilimdedir. Örneğin dünya nüfus artışı son birkaç yılda gelişmiş ülkelerde yavaşlamış olmakla birlikte yoksul ülkelerde halen düzensizlik devam etmektedir. İnsani yardıma muhtaç insanların yaşadıkları bölgelerdeki nüfus artışı ortalama %2,4 olup bu oran dünyanın geri kalanından iki kat daha fazladır. Öte yandan kentsel nüfus da benzer şekilde dünyanın geri kalanında yaklaşık 2,5 kat hızla %3,4 oranın da artmaktadır. Bu eğilimler kaynak kıtlığını artırabileceği gibi insan veya doğal kaynaklı afetlere karşı da savunmasızlığı artırmaktadır. Çarpık kentleşme, yüksek nüfus artışı ve sosyal düzensizlik pek çok sorunu da beraberinde getirmekte; siyasi, etnik, ekonomik, ideolojik vb. çatışmaları körüklemektedir (GHO, 2019: 12-14).

Yoksul ülkelerde bireysel silahlanma hızla artarken hem şiddet eyleminde bulunanların hem de kurbanların yaşları oldukça düşüktür. Dünya nüfusunun 14 yaş altı kişi sayısı ortalama %25'e gerilemişken, kırılgan-kriz durumundaki ülkelerde bu yaş grubu nüfusun yaklaşık %40'ıdır. 15-25 yaş arası için de benzer durum söz konusudur. Hal böyle olunca eğitimden iş yaşamına geçiş gibi kalkınma parametrelerinde aşağı yönlü eğilim istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Bu da ekonomik olarak kötü durumda olan şiddet eğilimli (ideolojik, etnik, siyasi, vb.) kitlelerin artmasına, bunların da diğerleri üzerinde teröre, baskıya, şiddete yönelmesine ve ulusal çapta kırılganlığa yol açmaktadır (GHO, 2019: 16-17).

Savaşlar, çatışmalar ve doğal afetler insani krizlerin ana itici güçleri olsa da, bu krizler genellikle göründüklerinden daha karmaşıktır. Ayrıca, insani krizlerin nedenleri olsa da bunlar birbirlerinden bağımsız değil, aksine iç içe geçmiştir ve çoğu durumda insani krizlerin itici güçleri ile etkileri arasındaki çizgi belirsizdir. Kırılganlık, yoksulluk, çatışma, ideolojik ayrışma, başarısız devlet yönetimi, ekonomik gerileme, yerinden edilme, doğal afetler ve insan hakları ihlalleri birbirlerinin nedeni olabileceği gibi aynı insani krizlerin sonuçları da olabilir. Her durumda insani krizlerin ortaya çıkardığı temel sonuç insani yardıma muhtaç hale gelen milyonlarca insanın yaşadığı dram olmaktadır.

4.2. İnsani Yardım

İnsani yardım, savaş, kargaşa, doğal afetler vb. ardından gelen büyük ölçekli acil durumlar karşısında hayat kurtarmak, zararı/tahribatı hafifletmek ve insanlık onurunu yeniden tesis etmek ve geliştirmek için tasarlanmış aktif ve "dunantist"[1] bir yardım sunumudur (Pringle ve Hunt, 2015: 1). Geniş anlamda insani yardım; herhangi bir yerdeki muhtaç insanlara maddi-manevi yardım sağlama eylemi olup, insanlık tarihi boyunca, genellikle kıtlık, kuraklık, savaş veya doğal afetler sonrasında sağlanan yiyecek, giyecek, barınma veya maddi yardımlardan oluşmaktadır. İnsani yardımlar, meydana gelen olay sonrasında tam telafi edici değil zarar veya hasar azaltma işlevine sahiptir. Kapsamlı ve büyük bir yıkıcı olay karşısında maddi unsurlar tam olarak telafi edilebilse dahi manevi yıkımların insani yardımlar yoluyla giderilmesi her zaman mümkün değildir (Rysaback-Smith, 2015: 6). Örneğin bir savaş veya doğal afet sonrasında fiziksel alt ve üst yapı eskisine göre çok iyi bir şekilde yeniden inşa edilebilir ancak yaralanma ve ölümlerin sonuçları kalıcı olabilir.

Tarihi geçmişe bakıldığında insani yardımlara olan ihtiyacın kıtlık, doğal afet, hastalık vb. etkilerle ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak günümüzde insani yardımlar daha çok devletlerin başarısızlıkları ile iç-bölgesel savaş ve çatışmalardan doğduğu görülmektedir (Nguyen, 2005: 4). Savaş ve savaşlara bağlı olarak gelişen derin krizlerin sonucu olarak kamu düzeni çökmekte, yoksulluk, adaletsizlik ve yolsuzluk artmaktadır. Tüm bunlar insani yardımlara olan ihtiyaçları artırmaktadır (Yamane, 2009: 127-128). Diğer yandan günümüzde insani yardım gereksinimlerini ortaya çıkaran dramların pek çoğu doğal afetlerin sonuçlarından farklıdır. Zira doğal afetler dolayısıyla yaşanan sorunlar bir noktaya kadar telafi edilebilmektedir ve bu afetlerin etkileri de belli bir zamana bağlıdır. Ancak savaş gibi nedenlerin yol açtığı dramlar çok daha uzun sürmektedir ve insani yardımlarla da bunların üstesinden gelinmesi oldukça güç olabilmektedir (FMEIA, 2009: 9-10). İnsani yardımların temel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (EC, 2018: 6-7);

[1] İnsani yardımlarda; tarafsızlık, yansızlık ve bağımsızlık gibi nitelikleri ifade eden bir kavramdır. Bu kapsamda insani yardımlarda herhangi bir amaç söz konusu ol(a)maz (Pringle ve Hunt, 2015: 1).

- İnsani yardım, insanlar arasındaki dayanışmanın evrensel değerinin ve ahlaki bir zorunluluğun temel bir ifadesidir. İnsani krizler ise hem insan kaynaklı hem de doğal afetleri içermekte olup etkileri giderek şiddetlenmektedir.

- İnsani yardım krizlerine yol açan sorunların doğası sürekli değişmektedir. Savaşlar ve iç karışıklar başta olmak üzere küresel iklim değişikliği, enerjiye ve doğal kaynaklara erişimde artan rekabet, aşırı yoksulluk, kötü yönetişim, başarısız devletlerin kırılganlık durumları vb. bir dizi faktör söz konusudur.

- İnsani yardıma muhtaç duruma gelen kriz kurbanları, çoğunlukla az gelişmiş ülkelerdeki siviller, dezavantajlı gruplar, kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Bu tür krizlerin sonuçları ise büyük çaplı mülteci hareketliliği, salgın hastalık, kamu hizmetlerinden mahrum kalma, derin yoksulluk, artan suç vb. şeklindedir.

- İnsani yardımların oluşturulması, ilgili yere götürülmesi, dağıtılması ve sürecin sürdürülmesi de oldukça zordur. Yardım yapılan yerlerde sistematik bir düzen kalmadığından mafya yapılanmaları, kara borsacılık, yardımların parayla satılması, yolsuzluk, insan hakları ihlalleri, güvenlik vb. gibi sorunlar söz konusudur.

4.3. İnsani Yardımlara Kuramsal Bakış

İnsani yardımların geçmişi oldukça eskiye dayanmakla birlikte yakın geçmişten bu yana geçirdiği bazı değişimlere kısaca bakılmasında fayda vardır. İkinci Dünya Savaşının ardından ortaya çıkan Soğuk Savaş döneminde dünyadaki insani ve diğer kalkınmaya yönelik yardımlar ideolojik nitelik arz etmiştir. Örneğin ABD ve Sovyetler Birliği, herhangi yere/ülkeye insani veya diğer yardımlarda kendine yakın olma durumunu gözetmiştir. İdeolojik sınırlar ve yakınlaşmalar haricinde Bloklar arasında yardım geçişkenliği olmamış veya yok denecek kadar azdır. Bu durum insani yardımları siyasi alana taşıdığı gibi aynı zamanda siyasi çıkarların da öznesi haline getirmiştir. Yardım yapan "donör" ülke ile yardım alan ülke arasında siyasi yakınlaşma veya çıkar ilişkileri üzerine kurulmuştur (Curtis, 2001: 6-7).

Soğuk Savaş döneminde insani yardımlar için "klasik" ve "dunantist" olmak üzere ikili bir yapı gelişmiştir. Klasik yapıda insani yardım ve politik faktörler ilişkisi ile aynı zamanda rejim, din, ırk, dil gibi faktörlere dayanan tercihlere göre

yapılmaktadır. Dunantist yapıda ise yukarıda bahsedilen insancıllık ilkeleri söz konusudur. Bu ilkeler çağdaş insani yardım söylemine hâkim olmuş, temel, kalıcı ve evrensel bir değerler kümesinin temelini oluşturmuştur.Dünyada insani yardımların seyrinde ve yapısında Soğuk Savaşın bitmesi ile değişim söz konusu olmuştur. Esasen bu değişim insani olduğu kadar kısmen "Yeni Dünya" da konumların ve rollerin belirlenmesin de bir araç olarak kullanılmıştır. Ancak Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi pür ideolojik değildir. Örneğin yumuşak güç, kamu diplomasisi, insancıllık gibi kavramlar ortaya çıkmış ve güçlenmiştir (Curtis, 2001: 6-7; Gordon ve Donini, 2016: 78).

Politika ve insani yardım konusunda öncü çalışmaları bulunan Weiss (1999) "İlkeler, Politika ve İnsani Eylem (Principles, Politics and Humanitarian Action)" adlı çalışmasında Uluslararası Kızıl Haç Komitesi (International Committee of the Red Cross (ICRC)) başta olmak üzere STK faaliyetlerinden yola çıkarak uluslararası insani yardımlarda tarafsızlık ve bağımsızlık gibi temel ilkeleri tartışmıştır. Weiss'e (1999) göre son yıllarda yaşanan trajediler, hümanistler arasında bir kimlik krizine yol açmıştır. Geleneksel tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri ile rızaya dayalı çalışma prosedürlerine saygı duymaya çalışmak, çözdüğü kadarda çok sorun ortaya çıkarmıştır. İnsani eylemin siyasetten izole edilebileceğine inanan dunantistlerle yardım bölgelerinde nüfuz peşinde koşan klasikler arasında görüş ayrılıkları vardır (Weiss, 1999: 3-5).

Söz konusu görüşlerin arka planında ise realist, liberal, eleştirel vb. bir takım kuramsal yaklaşımlar yer almaktadır. Örneğin realist yaklaşımda her devletin kendi vatandaşından mesul/sorumlu olduğu ifade edilirken solidarist yaklaşımda dış yardım ve müdahale savunulmaktadır. Genel olarak insani yardımlarda donör ülkenin kapasitesi ve dış politika yaklaşımları ile kültürel ve insani değerlerinin etkili olduğunu ifade etmek mümkündür. İnsani yardımlara yön veren kuramsal yaklaşımlar hakkında aşağıda açıklamalar yapılmıştır.

4.3.1. Realist Teori

Klasik realizm, bireyler, STK'lar ve diğer kuruluşların varlığını yok saymamakla birlikte uluslararası ilişkilerinde sadece devletlerin aktör olduğunu ileri sürmektedir. Milli çıkarlar devlet erki ile temsil edilin milli egemenliğin yegâne gücü devletin kendisidir ve karar mekanizmalarında devlet rasyonel davranır (Zyberi, 2011: 93). Realizm form değiştirmiş hali olan yapısal realistler ise uluslararası sistemdeki ilişkilerinde temellerinin tıpkı insanlarda olduğu çıkarcı, menfaate dayalı, milli çıkarlara odaklı ve güç inşası amaçlı olduğunu savunurlar (Layne 1994: 11; Krieg 2012: 37).

Realist teoriye insan yardımlar açısından bakıldığında her devletin kendi vatandaşından sorumlu olduğu önermesi söz konusudur. Başka bir açıdan diğer uluslardaki yardım gereksinimi ikincildir ve aslında buna da gerek yoktur. Realizm bu yönü ile oldukça "bencil" bir yaklaşımdır. Nitekim Bellamy'nin (2003: 10) belirttiği gibi realist gelenek, insani müdahale normuna karşı çıkar. Bu karşı çıkma durumuna iki açıdan yaklaşmak mümkündür. Birincisi, devletlerin bir devletin güvenliği ve çıkarları için deniş aşırısı/sınır ötesi askeri operasyonlara katılarak kendi askerlerinin hayatını riske atmamasıdır. İkincisi ise dünyada kaynaklar sınırlıdır ve kaynakların da insani yardım gibi kanallardan diğerlerine aktarılması bir kayıptır.

Her iki önermeye birlikte bakıldığında realistler devlete merkeze alarak dış dünya ile menfaat ve rutin münasebetler dışından bağıntısı olması gerektiğini ileri sürmektedir. Ancak yine realistlerin belirttiği üzere eğer dış dünyaya sivil veya askeri menşeli bir yardım söz konusu olacaksa bunun da bir karşılığı olmalı ve bu karşılık tatminkar olmalıdır (Choi 2013: 2-4). Başka bir ifade ile realistlere göre eğer bir devler diğerine yardımda bulunacaksa bir menfaat söz konusu olmalıdır. Somali, Uganda, Cibuti gibi ülkelerde süregiden açlık ve derin yoksulluğun çok uzun yıllardır devam etmesi ve gelişmiş ülkelerce buralara insani yardımların sınırlı tutulması veya hiç yapılmaması realist yaklaşımın bir örneği olarak yorumlanabilir. Zira buralara yapılacak yardımlar karşılığında elde edilebilecek ciddi bir menfaat yoktur, bundan dolayı da dramlar devam etmektedir. Öte yandan Kuveyt'in işgali, Libya vb. gibi

yerlerde gelişmiş ülkeler derhal ve son derece organize bir şekilde hem askeri hem de insani yardımları devreye almışlardır. Zira buralarda petrol üzerinden çıkarlar söz konusudur.

4.3.2. Liberal Teori

Liberalizm, uluslararası bir sistemin yapısını analiz etmek ve açıklamak için kullanıldığında gerçekçilikle birçok ortak noktaya sahiptir. Örneğin realizmin de savunduğu üzere liberalizme göre, devletler, güçlerini maksimize etmeye çalışan rasyonel aktörlerdir. Ayrıca uluslararası politikadaki temel aktörlerin devletler olduğu, ancak aynı zamanda dikkate alınması gereken ulus altı ve uluslar üstü aktörler gibi diğer başka aktörlerin de olduğunu ileri sürmektedir. Klasik liberal teorideki birçok yaklaşım, devletlerin kişisel çıkar temelinde hareket eden güç kullanıcısı olduğu fikrini desteklemekle birlikte bu milli çıkarın nasıl belirlendiği konusunda realizmden ayrılırlar. Neo-liberal yaklaşıma göre ise devlet tercih ve kararları realizmdeki gibi salt devlet merkezli değil dünya siyasetine yatay-dikey boyutlarda uyum savunulmaktadır. Neo-liberal yaklaşımın en önemli özelliği bloklaşmayı teşvik etmesidir. Çıkara göre, gelişmelere göre, duruma göre değişim söz konusu olabilmektedir, ancak nihai hedef her zaman çıkarların teminat altına alınması ve yenilerinin sağlanmasıdır.Bu düşünce üzerinde inşa edilen devlet mekanizması ise "Neo-liberal kurumsallık" (neo-liberal institutionalism) sistemi olup, devletin tüm alt ve üst sistemleri çıkarlara göre dönüşebilmektedir (Moravcsik, 1997: 513-515).

Liberal görüşe göre devletler insani yardıma muhtaç durumda olan diğer devletlere ilke olarak müdahalede bulunmamalıdırlar. Müdahaleciliği reddeden liberaller, insanların/devletlerin kendi yönetimlerini kurmaları için yalnız bırakılması gerektiğini" savunurken müdahaleci liberaller ise bireylerin/devletlerin haklarının egemenlik ilkesinden bile daha hayati öneme sahip olduğunu iddia ederler. Liberaller esasen insani ve askeri tüm yardımları diğer devletin egemenlik haklarına bir müdahale olarak gördüklerinden bu durumum fiili halini önermezler. Ancak çok derin krizler söz konusu olursa, örneğin milyonları etkileyen afetler karşısında

müdahaleci liberallerin görüşleri, savaş-iç karışıklık dolayısı ile ortaya çıkan insani dramlar karşısında müdahaleci olmayan liberallerin görüşleri ağırlık kazanmaktadır. Duruma göre şekil-pozisyon alma üzerine kurulan bu bakış açısı liberalleri betimlemek üzere "demokratik barış teorisi" (democratic peace theory) olarak nitelendirilmektedir (Pickering, 2002). Örneğingelişmiş ülkeler kutuplardaki birkaç Kutup Ayısı için küresel PR çalışmaları yaparken, günümüzde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemisi karşısında gelişmiş ülkeler yoksul ülkeleri görmezden gelebilmektedir.

4.3.3. Kontrüktivist Yaklaşım

Konstrüktivizm iki temel önerme ileri sürer. Birincisi aktörler cisimlere/nesnelere/olgulara doğru hareket ederler. Aktörlerin mensubu/üyesi/tarafı bulunduğu toplumun, sosyal sınıfın, uluslararası sistemin vb. olgulara karşı geliştirdiği değer, aktörün bunlarla olan etkileşmesinin derecesini veya düzeyini belirler. İkincisi, aktörler arasındaki etkileşimin koşulları aktörlerin müşterek çıkarları ve beklentilerine göre belirlenir (Tanrısever, 2005: 107-115).

Konstrüktivizm bir devlet, bir toplum ve bunların konumlanacağı yeri inşa edip bırakan bir yaklaşım değil, dinamik dünyada süregiden gelişmelere göre alınacak beşeri ve sosyal aktörlerin kullanılması ile sergilenecek tutumların seyri ile ilgili değişkenliklere daha çok ağırlık vermektedir. Bundan dolayı çıkarlar, kimlikler, normlar, kurumlar ve aktörler gibi unsurlar hem devlet inşası sürecinde hem de bu devletlerin uluslararası politika ve siyasetteki değişimlere doğrudan etki etmesi söz konusudur. Ayrıca devletlerin kendini tanımlayan nitelikler ile gelişmelere göre pozisyon inşası konstrüktivizmin bir diğer bakış açısıdır denilebilir (Wendt, 1994: 387-390).

Wendçi açıdan ele alındığında konstrüktivizmde"Bölgesel Modelleme Politikaları[2] (Regional Modeling Policies)" dahil uluslararası siyasetin oluşumu, gelişimi ve etkilerini rasyonel değil sosyal tarafına vurgu yaparak, asimetrik oluşumları da dahil ederek, soyut taraflarını da bir faktör olarak değerlendirerek sosyalliğe vurgu yapılmaktadır. Ya da normatif olanın maddi yapıların üzerindeki önceliğine ağırlık verir. Bu yönüyle, sosyal olgulardaki gerçekliğin doğan bir sonucu ve unsuru olan uluslararası örgüt ve kurumlar, devletlerin kendi aralarındaki politikalarının seyrine doğrudan etki edebilmektedir. Uluslararası ilişkiler kuramlarında sıkça dile getirilen, "bir şey ve birisi için" varsayımı veya önermesiüzerinden değerlendirilecek olursa, konstrüktivizmin "kim ve ne için" olduğu sorusu akla gelmektedir (Ateş, 2009: 309-310; Tandoğan, 2016: 636).

4.4. İnsani Yardımların İlkeleri

İnsani yardım süreci esasen ayrı bir uzmanlık konusu ve çalışma alanıdır. İnsani yardım kararından, yardımların toplanması, ulaştırılması, dağıtılması, yönetilmesi ve yinelenmesi için özel ve teknik bir çalışma yapılması gerekmektedir. İnsani yardımların ilkeleri, devletler ile birlikte, bu konuda çalışmalar yapan pek çok uluslararası sivil kuruluşlar tarafından geliştirilmektedir. İnsani yardımlarda genel olarak iki tür ilkesel gelişme kaynağından söz edilebilir. Bunlardan birincisi sivil kökenli ilkeler, ikincisi de Birleşmiş Milletler (BM) üyesi ülkelerce kabul edilen Uluslararası İnsancıl Hukuk kurallarından üretilen ilkelerdir.

4.4.1. Sivil Kurumların İnsani Yardım İlkeleri

İnsan yardımlarda sivil kurumlar denildiğinde başta Sivil Toplum Kuruluşları (STK) olmak üzere tam sivil yapılar, devletlerin desteklediği diğer kurumlar (Kızılay, Kızılhaç vb.) aktör olarak yer almaktadır (Yadav, 2015: 1-2). Genel olarak krizle ilgisi olup olmadığına bakılmaksızın yardımların insancıl güdülerle çok miktarda,

[2] Bölgesel modelleme politikasında, hegemonyayı dayatan egemen güç diğer devletlerin iç organizasyon ve yapılarını kendi hedefleri doğrultusunda şekillendirmeye ve yönlendirmeye çalışmaktadır. Bölgesel modelleme, ülkelerin rejimleri dahil olmak üzere iç yapılarında değişimi öngören veya hedefleyen politikadır (Girdner, 2005: 41).

düzensiz ve koordinasyon yapılmadan yardımların oluşturulması temel sorunlardandır. Bununla birlikte yardımları kim tarafından ve nasıl yapılacağı da belirlenmeden bu sürecin verimsiz organize edilmesi, yardımların başarısında verimsizliğe yol açmaktadır. Bunların sonucunda bir bölgeye ve gruba gereğinden fazla yardım yapılabildiği gibi, krizle doğrudan ilgisi olmayan veya kısmen ilgili yardımların da yapılması söz konusu olabilmektedir (PAHO, 2009: 46-47).

İnsani yardım sürecinde aceleci ve plansız bir bağış reaksiyonu kaosa yol açabileceğinden sistemli bir değerlendirmeye dayanmayan aceleci yanıtlar verilmemelidir. Örneğin Pan Amerikan Sağlık Örgütü (The Pan American Health Organization (PAHO)), 2004 yılında Güney Asya'da yaşanan deprem ve ardından gelen tsunami felaketinde uluslararası yardım kuruluşlarının aceleci tutumu ve acil gereksinim duyulmamasına rağmen toplu aşılamaya girişmesini eleştirmiştir (PAHO, 2009: 47). İnsani yardımlarda yaşanan sorunların ortadan kaldırılması ve bu sürecinde amacına uygun olarak etkin ve verimli işletilebilmesi için bir takım ilkelerin gözetilmesi gerekmektedir. İnsani yardım ilkeleri geniş anlamıyla, insan hakları ilkeleri ile uluslararası insani hukuka dayanan normlardır. Dar anlamda, insani yardım aktörlerinin çalışmalarına rehberlik etmek için tasarlanmış ilkelerdir. Bu ilkeler şu şekildedir (OCHA, 2011; Mackintosh, 2000: 5-6; WHO, 1999: 4-5);

- İnsanilik; İnsani yardım eylemlerinin amacı, yaşamı sürdürmeye destek olmak, sağlığı korumak, insan onuruna saygıyı tesis etmek ve insana saygıyı sağlamaktır.

- Tarafsızlık: İnsani yardım aktörleri, düşmanlıklar arasında taraf olmamalı, siyasi, ırksal, dini veya ideolojik nitelikteki tartışmalara ve çekişmelere girmemelidir.

- Bağlantısızlık: İnsani yardım, yalnızca ihtiyaç temelinde yürütülmeli, en acil sıkıntı durumlarına öncelik verilmeli ve milliyet, ırk, cinsiyet, dini inanç, sınıf veya siyasi görüşler temelinde hiçbir ayrım yapılmamalıdır.

- Operasyonel Bağımsızlık: İnsani yardım eylemi, insani eylemin uygulandığı alanlarla ilgili olarak herhangi bir aktörün siyasi, ekonomik, askeri veya diğer hedeflerinden özerk olmalıdır.

- Rekabet Etmeme: İnsani yardımlara yol açan olaylar karşısında bağışçılar arasında rekabete girişilmesi sorunları çözmeyeceğinden bu süreçte rol alacakların birlikte ve koordineli hareket etmesi gerekmektedir.

- Yardımların Belirlenmesi: İnsani yardımlar ile insani yardıma neden olan olay arasında ilişkinin doğru kurulması gerekmektedir. Olayların yardım dinamiği ve gereksinimleri birbirinden farklıdır.

- Yerel İşbirliği: Savaş ve benzeri durumlar gibi özel haller dışında yardım yapılan yerin yerel birim ve otoriteleriyle işbirliği yapılmalıdır. Aksi halde yardımlar verimsiz hale gelebileceği gibi egemenlik hakkı ihlali yorumu yapılabilir veya yerel yasalara uyumsuz kalınabilir.

- Uyumluluk: Acil durum yardımı, etkilenen ülke tarafından uygulanan diğer yardım ve önlemleri tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.

4.4.2. Uluslararası İnsani Hukuka Göre İnsani Yardım İlkeleri

İnsani yardımlar konusunda ulusal ve uluslararası nitelikte Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgüt vb. gibi pek çok kurum ve kuruluşun standart, ilke ve yönergeleri bulunmaktadır. Bunlar ortak ve kaynak noktası ise "Uluslararası İnsani Hukuk" (International Humanitarian Law (IHL)) kurallarından yola çıkılmasıdır. Uluslararası insani hukuk, dünya üzerindeki krizler, savaşlar ve çatışmalar gibi yıkıcı etkileri meydana getiren olayların olumsuz etkilerini kısıtlama ve azaltmaya yönelik ortaya çıkan kurallar bütünüdür (ICRC, 2016: 9-10). Bu hukuk kurallarının gelişiminde uzun bir tarihi geçmiş vardır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Nürnberg Savaş Duruşmalarından sonra Cenevre Konvansiyonları ve Lahey Konvansiyonlarının yanı sıra müteakip uzlaşı ve anlaşmalardan sonra gelişme göstermiştir.[3] Ayrıca yazılı olduğu kadar yazılı olmayan tek hedefi insan onurunun korunması olan bir hukuktur. İnsancıl hukukun temeli de "Savaş Zamanı Sivillerin Korunması" düşüncesine dayanmaktadır. Bu doğrultuda insancıl hukuk, insan haklarının yok sayıldığı savaş ve çatışma durumlarında bile sivillerin temel hak ve

[3] Bkz. ICRC, (2016).*International humanitarian law handbook for parliamentarians No 25*. International Committee of the Red Cross (ICRC), pp.12-15.

özgürlüklerini korumayı amaçlamakta ve gerek duyulması durumunda yapılacak yardımlar hakkında bir çerçeve sunmaktadır (Yadav, 2015: 2). İnsani yardım ilkelerinin yukarıda sıralanan genel sivil ilkelerine ek olarak uluslararası insancıl hukuktaki ilkelerin genel içeriği ise şu şekildedir (Mackintosh, 2000: 8-10; Bothe, 2008: 571; OCHA, 2011);

- İnsani muamele hakkı, uluslararası insani hukukun merkezinde yer almaktadır. Bu hak, Cenevre Sözleşmelerinin ve Ek Protokollerinin çeşitli hükümlerinde, özellikle sivilleri koruyan Dördüncü Cenevre Sözleşmesinin 27. Maddesi ile uluslararası olmayan çatışmaları düzenleyen 3. maddesinde kanunlaştırılmış temel bir yükümlülüktür (Cenevre Sözleşmesi, Md. 3. ve Md. 27).

- İnsani yardımlarda, devlet uygulamaları ve Lahey Sözleşmelerinden kaynaklanan tarafsızlık yasası, uluslararası hukukta "diğer devletler arasındaki silahlı çatışmaya katılmayan bir devlet statüsü'" olarak tanımlanmaktadır (Bothe, 2008: 571). 'Olumsuz etkilenmeme' hakkını ve katılmama görevini kapsar. Lahey Sözleşmesi 5. Kısmında yer verildiği üzere, muhtaç, yaralı ve hastalara yönelik insani yardımlarda, hangi taraf olduğuna bakılmaksızın süreç herkes için işletilir (Lahey Sözleşmesi,Md.14).

- Lahey Sözleşmesi'nin 14. maddesindeki "taraf ayrımı yapılmaması" ilkesinden kaynaklanan tartışmalı durumlar "acillik ve hedefe yönelik iyi niyet" ilkesine yorumlanmalıdır. Zira insani krize yol açan tarafın yardıma ihtiyacı olması halinde önceliğin krizin kurbanlarına verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte yardım sürecinde, eğer krizi meydana getiren ve sürdüren tarafın kötüye kullanılması durumu söz konusu ise bunun da gözetilmesi gerekmektedir (Lahey Sözleşmesi,Md.14).

- Tarafsızlık Cenevre Sözleşmelerinde ve Ek Protokollerinde özel olarak belirtilmemekle birlikte, tarafsızlığın yönleriyle ilgili hükümlerin dikkatle yerine getirilmesi gerekmektedir. Cenevre Sözleşmesinin 23. maddesi, sivil nitelikteki "kurban", "mağdur" veya "zulme uğramış" tarafın/kişilerin mallarını veya taşınır varlıklarını da gözetilmesini ve bunların serbest geçişine izin vermesini zorunlu kılmaktadır. Bu geçişin sağlanmasına ilişkin "geçiş ilkesi" nin amacı, mağdurun

değerli mal veya taşınırlarından menfaat elde etmek değil, diğer tarafından bunlardan yararlanmasının önüne geçilmesinin sağlanmasıdır (Cenevre Sözleşmesi, Md. 23).

- Cenevre Sözleşmesi'nin pek çok maddesinde yer verilen "tarafsızlık", "ayrımcılık yapmama", "öznel ayrımlarda bulunmama" ve "eşit ve adil olma" ilkelerine hassasiyetle uyulmalıdır. Yardım sürecinde kurban durumundaki sivil kişi ve gruplar arasında yukarıda bahsedilen ayrımların yapılmaması ve yapılan bir kişinin masum veya suçlu olup olmadığına ilişkin peşin yargıda bulunulmaması Sözleşmesi'nin "Genel Bakış" kısmında ifade edildiği üzere bu ilkeler uluslararası insani hukukun temellerini oluşturmaktadır.

4.5. İnsani Yardımlarda Bağışçı Ülke

BM Dünya Gıda Programına göre, her yedi kişiden biri her gece aç yatmaktadır. Açlık, HIV / AIDS, sıtma, tüberküloz gibi yaygın hastalıklardan toplamından daha fazla insanın ölümüne yol açmakta ve diğer çeşitli hastalıklara da zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte, dünyada yaklaşık 900 milyon insanın temiz içme suyuna erişimi olmadığını gibi, bunların da yaklaşık 470 milyonu Asya'da ve 330 milyonu Sahra Altı Afrika'da yaşamaktadır (Efe, 2018: 83). Tüm bunlara ek olarak günümüzde dünyada mülteci-göçmen krizi yaşanmaktadır. 2010 yılındaki Arap Baharı coğrafyasında çok yoğun olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinde daha iyi bir yaşam içim mülteci sorunu zirve noktaya çıkmıştır (IOM, 2013; TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018: 32; Göç İdaresi Başkanlığı, 2018). Nerdeyse tümü yardıma muhtaç durumda olan mülteci sayısı dünya genelinde 2000 yılında yaklaşık 150 milyon kişi iken bu sayı 2020 yılında 272 milyon kişiye ulaşmıştır. Bunların dünya nüfusuna oranı ise 2000 yılında %2,8 iken 2020 yılında %3,5'e yükselmiştir. 2020 yılı itibariyle göçmenler arasında kadınların oranı %47,5 ve çocukların oranı ise yaklaşık %16'dır (IOM, 2020: 10). İstatistik verilerine göre, çeşitli nedenlerle dünya üzerinde bir milyardan fazla yardıma muhtaç insan vardır ve bunlar, insan onuruna yakışmayan bir yaşama mecbur durumdadır.

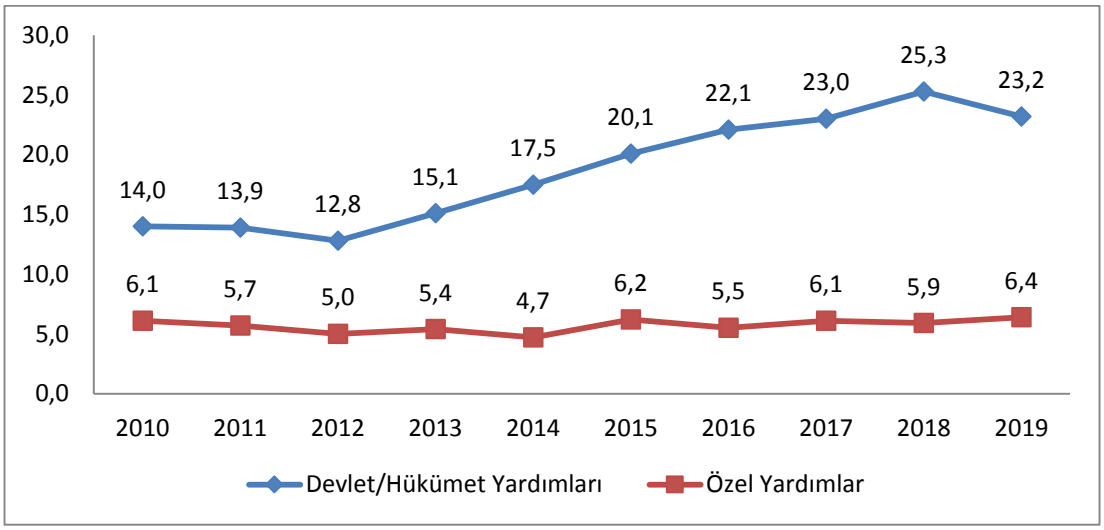
Yaşanan dramatik olaylar karşısında yapılan uluslararası yardımlar "Resmi Kalkınma Yardımları (Official Development Assistance) (ODA))" ve "Acil Durum Yardımı

(Emergency Assistance) (EA)" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. ODA, ekonomik kalkınma ve refahlarının desteklenmesini amaçlayan, gelişmekte olan ülkelere çoğunlukla finansal olmak üzere ayni ve benzeri diğer yardımlar yapmaktadır. Bu tür yardımlara gereksinim olup olmadığı, ne tür yardımlar yapılması gerektiği, borç veya hibe oranları gibi çalışmalar "Kalkınma Yardım Komitesi" (Development Assistance Committee) (DAC)) gibi kurumlar tarafından yapılan çalışmalarla uluslararası kamuoyuna duyurulmaktadır. Acil durum yardımlarında ise ani ve hazırlıksız gelişen doğal veya insan kaynaklı krizler veya afetler sonrasında yapılan yardımlar söz konusu olmaktadır. Bu tür durumlar karşısında diğer ülkeler isteğe bağlı olarak kendi yardım programlarını devreye alabilmektedir. Yardım sürecinde, yardımda bulunacak ülkelerin kendi politika ve kararlarına göre hareket etmesi de mümkündür. Yardım yapacak veya yapan ülkeler uluslararası kamuoyunda "Bağışçı" veya "Donör Ülke" ülke olarak tanımlanmaktadır (The World Bank, 2009: 4-5).

Bağışçı ülkelerin, yaptıkları yardımların tutar ve nitelikleri "İnsani Politika Grubu" (Humanitarian Policy Group (HPG) tarafından düzenli olarak raporlanmaktadır. Bağışçı ülkelerin yardımları raporlanırken hükümetler dışı "özel" yardımları ve "Ülkeler ve AB Kurumları" başlığı altında ayrıştırılmaktadır. Özel yardımlar genellikle STK'ların organizasyon ve çabalarına dayalı olup; lokal, belli bir dönemi kapsayan, sürdürülebilir olmayan, duruma/olaya münhasır niteliktedir. Ancak uluslararası insani yardımlarda en büyük ve en önemli pay ülkelerin yaptıkları yardımlardır. Bu yardımlar özel yardımlara göre çok daha büyük olduğu gibi süreklidir.

Dünya geneline bakıldığında yardıma muhtaç insan sayısının hızla artmaktadır ancak yapılan yardımların oranı daha düşüktür.2010–2019 yılları arasında uluslararası insani yardımtutarları, ilgili yıllarda yayınlanan "Küresel İnsani Yardım Raporu" verilerinden elde edilen sonuçlar göreŞekil 4.1'de gösterilmiştir.

Şekil 4.1. Uluslararası insani yardım, 2014–2018 (milyar dolar)



Kaynak: GHA, 2010-2019 yılları arasındaki raporlarından üretilmiştir.

Uluslararası insani yardımlar, 2014 ile 2018 arasında neredeyse üçte bir oranında artmış ancak büyüme hızı yavaşlamıştır. Nitekim toplam bağış ve katkı miktarı 2017'den 2018'e % 1 oranında artış göstermiştir. 2018 yılında, hükümetlerden ve AB kurumları ile özel bağışların toplamı yaklaşık olarak 28,9 milyar dolar olmuştur. 2014-2018 yılları arasında toplam uluslararası insani yardımdaki büyüme 2017 yılına kadar güçlü bir yükseliş göstermiş ancak bu hız 2018 ve 2019 yıllarında yavaşlamıştır (GHA, 2019: 32). Küresel İnsani Yardım Raporu (2019) "Giriş Bölümü"nde Türkiye için diğer ülkelerle yapılan karşılaştırmalarda özel olarak "Türkiye'nin katkısı, diğer bağışçıların uluslararası düzeyde yaptıkları insani yardımlarıyla doğrudan karşılaştırılamaz" ifadesi kullanılarak Türkiye'nin bu alanda dünyadaki önemi ve yeri vurgulanmıştır (GHA, 2019: 1).

Genel olarak değerlendirildiğinde dünyada özel kurumlar ve hükümetler düzeyinde yapılan insani yardımların miktarları her geçen yıl artmakla birlikte uluslararası insani yardımlar konusunda veri yayınlayan bir diğer kurum olan Dünya Bankası'na göre yardıma muhtaç insan sayısı çok daha fazla artmaktadır. BM verilerine göre dünyada insani yardıma muhtaç durumda olan insanların gereksinimleri ile yardımlar arasında çok büyük bir artış vardır. Nitekim en az on yıldır yapılan yardımların en az %60 oranında artırılması gerekmektedir. Başka bir deyişle dünyada yardıma muhtaç

olan insanlara yapılan yardımlar gereksinimin ancak %40'ını karşılayabilmektedir (GHA, 2020: 30-33).

Dünyada insani yardım konusunda rol alan bağışçı ülkelerin yaklaşımlarına bakıldığında iki tür durumdan söz edilebilir. Birincisi ABD ve Batılı ülkelerin yaptığı gibi acil durum sırasında ve sonrasına yönelik yardım anlayışı olup "tekcil ve olaya münhasır" olup ve süreklilik arz etmez. Batılı ülkelerin yardım politikaları genellikle doğal veya insan kaynaklı afetlerden sonra insan hayatını korumak şeklindedir. Örneğin olay medyana geldikten sonra resmi ve sivil aktörlerce inisiyatif alınarak ve uluslararası kamuoyuna taşınarak müdahale edilmektedir. Diğer aktörlere bakıldığında ise "insanilik" anlayışı söz konusudur. Yardım için sadece olay veya felaket odaklı davranılmaz mevcut bir durum yardım yapılmasını gerektiriyorsa harekete geçilir. Batılı olmayan anlayışın en önemli özelliği olay odaklılık değil insan odaklılık şeklinde olmasıdır. Bu kapsamda kalkınma, iş birlikleri, paylaşım, imar, yeniden inşa vb. gibi süreklilik arz eden kalıcı yardımlar öne çıkmaktadır (Binder ve Meier 2011: 1137). ABD-Batılı anlayış "yardım", diğerleri ise "iş birliği" yaklaşımıyla hareket etmektedir. Türkiye'nin dünyanın pek çok ülkesinde bir felaket durumu olmaksızın gönüllü ve bağ kurmaya yönelik yardımları bu kapsamda değerlendirilebilir.

5. TÜRKİYE'NİN KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜCÜ

5.1. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi daha önce de ifade edildiği üzere diplomaside bir bakış açısı ya da yaklaşım tarzı olup, uygulama ayağı yumuşak güç olarak kabul edilmektedir. Bir ülkenin kamu diplomasisi bağlamında etkinlik, faaliyet, süreç ve stratejileri belli bir çerçeve sıkıştırmak güçtür. Zira kamu diplomasisi; tanımında da belirtildiği üzere sürekli değişen, dönüşen ve gelişen bir yaklaşım biçimidir. Bu nedenle herhangi bir ülkenin kamu diplomasisini tek bir açıdan betimlemek, sınıflamak ya da kategorize etmek dar bir bakış açısı olarak ifade edilebilir. Örneğin Arap Baharından önce Suriye ve devlet yetkilileri ile iyi ilişkiler yani kamu diplomasisi bağlamında başlatılan süreç Arap Baharı sonrası değişmiştir. Bundan dolayı kamu diplomasisi politikaları gibi yaklaşımdan ziyade uygulamada nelerin yapıldığın bakılması gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin kamu diplomasisi denildiği çalışmanın ilerleyen kısımlarında yer verilen Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları konusunda yapılan açıklamalara bakılması gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında Türkiye'nin kamu diplomasisi hakkında bir perspektif ortaya konulabilir. Türkiye sahip olduğu tarihi birikimi, medeniyet değerleri ve jeostratejik konumu ile önemli bir ülke konumundadır. Ancak Türkiye kamu diplomasisinin öneminin geç farkına varmıştır. Türkiye'nin kamu diplomasisi süreci, Kızılay başta olmak üzere 1992 yılında kurulan TİKA ile sistemli bir şekilde başlamıştır. Ardından Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, TRT World gibi kurumlarla da devam etmiştir. Türkiye'nin kamu diplomasisinin amacı, ülkenin imajını desteklemek ve küresel arenada daha güçlü bir şekilde yer almaktır (Özkan, 2013: 18-21).

Türkiye, medeniyet/kültür değerleri, tarih birikimi, devlet yapılanması, mevcut uluslararası sistemde sahip olduğu stratejik konumu, ekonomik yetkinlikleri ile ciddi

bir kamu diplomasisi potansiyeline sahiptir. Özellikle Ortadoğu bağlamında ortak din ve tarihi ilişkilerin getirdiği sosyal bağlar, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve Türkiye'deki siyasi hükümet etme geleneği bölge ülkelerine yönelik gerçekleştirilecek Kamu Diplomasisi faaliyetleri açısından Türkiye'ye önemli avantajlar sunmaktadır (Budak, 2019: 149). Türk Sivil Toplum Kuruluşları hiçbir devlet desteği olmadan birçok ülkeye çalışmaları için davet edilmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde Türk okulları, dil kursları ve kültür merkezleri bulunmaktadır. Bütün bunlar, Türkiye'nin kamu diplomasisini ve yeni dönemin en önemli kavramı yumuşak gücü destekleyen unsurlardır. Türkiye'nin kamu politikası olarak araçlar ve uygulamalar devam eden kısımlarda ayrıntılı açıklamalar mevcuttur.

5.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü

Türkiye'nin yumuşak güç politikasının temelleri, Soğuk Savaş dönemine ve görece rasyonalizme dayanmaktadır. Kore Savaşına asker gönderilmesi, NATO üyeliği, AB ilişkilerde bu yaklaşımın olduğu görülebilmektedir. Ancak konstrüktisvis yaklaşımda da ifade edildiği üzere bir ülkenin dış politikasını tek başına bir kuramla ya da yaklaşımla kategorize etmek hatalıdır (Yablokov, 2015: 303; Sevin, 2015: 562-563). Çünkü devletlerin hem uluslararası ilişkilerdeki tutumu hem de yumuşak güç politikaları zamana, koşullara, gelişmelere vb. göre değişim gösterebilmektedir. Bu nedenle kesin çizgilerle bir sınıflandırma ya da kategorize yapmaya çalışmak, tek boyutlu bakış açısıyla değerlendirme yapmak anlamına gelebilecektir. Ancak geniş açıdan Türkiye'nin yumuşak güç bağlamında dış politikada dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık gibi araç ve yaklaşımları yerine ve koşullara göre kullandığını ifade etmek mümkündür.

5.2.1. Türk Dış Politikasının Genel Niteliği ve Yumuşak Güç

Türkiye 1952 yılında NATO'ya katılmış ve bu katılımla birlikte Türk dış politikası ABD-NATO merkezli hale gelmiştir. Bu dönemden itibaren güvenlik algılamaları ve yorumlamalarında ağırlıklı olarak rasyonalist bir dış politika sürecine girilmiştir. Zira Türkiye'yi Antantik blokuna yaklaştıran temel faktör Sovyetlerin Boğazlar ve Doğu

Anadolu'daki hak ve toprak iddiaları ile yayılmacı tehditleri olmuştur. Ataç'a (2017: 185) göre Sovyetlerin Türkiye üzerindeki baskıları II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında artarak devam etmiş, bu da Türkiye'nin ABD ve Batı eksininde realist bir güvenlik arayışı temelinin oluşmasına yol açmıştır. Yeni dönemin başlangıcını ABD'nin "USS Missouri Savaş Gemisi"nin İstanbul'a gelişi (5-9 Nisan 1946) olarak kabul etmek mümkündür. Bu yakınlaşmaya[4] istinaden Türkiye'yi yanına çekmek isteyen Sovyetler 8 Ağustos 1946'da boğazlarda üs ve doğudan (Kars ve Ardahan) toprak talep etmiş[5], Türkiye ise 22 Ağustos 1946'da bunu reddetse de Sovyetler talebini 28 Eylül 1946'da tekrarlamıştır. Bu gelişmeler, birçok akademisyen tarafından Türkiye-ABD yakınlaşmasının en somut göstergesi olarak kabul edilmektedir (Aydın, 2002: 418-419).

İki ülke arasındaki yakınlaşmalar, Truman Doktrini (1947) ve ardından gelen Marshall Yardımları ile resmi bir hal almış; Kore Savaşı'na Türkiye'nin katılması ve sonrasında NATO üyeliği ile Türkiye, uluslararası alanda yalnızlıktan çıkarak toprak bütünlüğünü güvence altına alırken ve Sovyet tehditlerini de bertaraf edebilmiştir. İki ülke arasındaki ilişkileri "sorunlar içerisinde zorunlu işbirliği" şeklinde nitelemek mümkündür.

Zira Kore Savaşının ardından gelen NATO üyeliği, özellikle Türkiye açısından pek çok sonucu olan bir durum iken sonrasında bazı krizlerle gerilmiş hatta kopma noktasına gelmiştir. Örneğin U2 Casus uçak krizinden Jüpiter Füzelerine, Haşhaş Krizinden Kıbrıs Savaşına, Johnson Mektubu'nda silah ambargosuna kadar çok sayıda sorun yaşanmıştır. İki ülke arasındaki gelimler 1980'li yıllardan itibaren yavaş

[4] İsmet İnönü, ABD savaş gemilerinin Türkiye'ye gelişini "Türk-Amerikan dostluğunun parlak bir ifadesi" olarak nitelerken Başbakan Saraçoğlu, Amerikalıların ellerinde "insanlık, adalet, hürriyet ve medeniyet bayrakları" bulunduğunu, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kazım Orbay ise ABD savaş gemilerinin "Türk sularına şeref vermekte" olduklarını belirtmiştir (Özdağ, 1991: 149-150).

[5]Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, 7 Haziran 1945'de Türkiye'nin Moskova büyükelçisi Selim Sarper'e "Türkiye, eğer Rusya ile iyi geçinmek istiyorsa "Boğazları müşterek olarak korumak üzere, kara ve denizde üsler vermesi gerektiği, Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin birlikte bir defa daha gözden geçirilmesi ve dahası Kars, Ardahan ve bazı Türk illerinin Sovyetlere bırakılması" yönünde isteklerini iletmiştir. İsmet İnönü ise "Türkiye'nin bir karış toprağını bile veremeyeceğini, gerekirse şerefiyle ölecekleri" cevabı vermiştir. Gelinen durum ile bir anda çözümsüzlüğe gömülmüş ve gergin bir hal almıştır (Esmer, 1996: 193-194).

yavaş azalmış, 1990 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesi olan I. Körfez Savaşında yeniden canlanmıştır. Ancak Türkiye beklediği gibi süreçten karlı çıkmamıştır. Sonrasında "Çekiç Güç" ve terör meselesinde ABD'nin tutumu yeni bir dalgalanma süreci başlamıştır. Nitekim ABD'nin II. Körfez Savaşı planlarında Türkiye'yi kullanmak istemesi ve bu talebin de 1 Mart 2003 (1 Mart Tezkeresi) reddedilmesi öncekilerden farklı kırılma noktası oluşturmuştur. Zira "Tezkere" ile Türkiye'nin bir anlamda ABD merkezli dış politika anlayışından ayrıldığı ve kendi rotasını çizmek üzere yeni bir başlangıca yöneldiği ifade edilebilir. Bu yeni dönemin temel dinamiği ise Türkiye'nin komşuları başta olmak üzere yakın çevresiyle ilişkilerini geliştirmek ve yumuşak güç unsurlarını kullanmaya yönelmektir, denilebilir.

Biraz geriden alınarak bakıldığında 1991 yılında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Türkiye'nin stratejik önemi Batı ülkeleri, özellikle de NATO için azalmaya başlayınca, Türk politika yapıcıları özellikle 2003 yılı sonrasında yeni dönemi inşa etmek için arayışa girmiştir (Efegil, 2008: 166). 1990'lı yılların terör, ekonomik ve siyasi krizlerle dolu olması, Türkiye için Soğuk Savaş sonrasında politika üretimini kendi çıkar ve amaçlarına göre kurmaya başlamasını 2003 yılına yani 1 Mart tezkeresine kadar geciktirmiştir. Türk dış politikasının ABD'nin güdümünden çıkarılması ve bölgeselleşmeye doğru ilerlemesi "Türkiye'nin daha önce hiç tecrübesi olmamasına rağmen böylesine aktif bir dış politikaya yönelmesi" şeklinde yorumlanmaya başlamıştır (Oran, 2009: 237).

Diğer yandan doğu-batı arasındaki rolü, enerji dengeleri, ticaret, siyasi ve kültürel ilişkiler bakımından Türkiye özellikle ABD'nin Irak ve Afganistan işgali sonrasında önemli fırsat pencerelerini aralama imkânı bulmuştur. Bu dönemden itibaren zaman zaman krizler yaşansa da Batılı ülkeler için Türkiye, Arap dünyasında Türkiye'nin "model ülke" konumuna gelirken, doğu ile kendi aralarında anahtar rolde ve etkin oyuncu olarak görülmeye başlanmıştır (Balcı ve Miş, 2008: 399; Efegil, 2009: 73). Türk dış politikasının yeni merkez üssü kendi stratejileri ve bölgeselleşme olarak rasyonalist yaklaşımdan tarih, kültür ve işbirliği odaklı konstrüktivist bit yapıya dönüşmeye başlamıştır. Bu kapsamda örneğin Türkiye, hem yakın coğrafyası hem de

tüm Orta Asya ülkeleriyle etkili kültürel, diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurabilmek için önemli adımlar atmıştır (Oran, 2009: 237; Özkan, 2010: 120-121).

Türk dış politikasının pazarlama disiplini deyimiyle yeni dönem "lansmanı"; tarihi dokuları yeniden canlandırma, istikrar örneği olmak, bölgesel güç merkezi olmak, Doğu-Batı arasında köprü olmak şeklinde olmuştur, denilebilir. Görüldüğü üzere 2003 yılı sonrasında Türkiye için Nye'ın (2004: 11) ifade ettiği gibi kültür, politik değerler ve nitelikli dış politika araçlarından oluşan yeni bir dönem hatta yeni bir yüzyıl başlamış ve bunun da tam merkezinde yumuşak güç yer almıştır. Bu süreçte Türkiye, ortak tarih ve kültüre vurgu yaparak diğer ülkelerle işbirliği arayışına girmiştir (Gürler, 2014: 109-111).

Özellikle 2003 yılı sonrası dönemde Türk dış politikasının yeni dinamikleri, alışılagelen rotasının aksine faklı unsurlara dayanmaya başlamıştır. Zira Türk dış politikası Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devlet merkezli, milli güvenlikçi ve bölgesel aktör olma iddiasından uzaktır. Ayrıca güvenlik algılamaları da çoğunlukla iç sınırlarla yorumlanmış, dış güvenlik ise realist bir yaklaşımla NATO odaklı olarak ABD ve onun öncülüğündeki Atlantik blokuna bağlanmıştır. Nitekim Truman Doktrini ve Marshall Planı bu durumu teyit etmiştir (Sever, 1997: 39-40). Mevcut durum itibariyle genel bir değerlendirme yapıldığında; Türk dış politikası, pek çok çevre tarafından ileri sürüldüğü gibi "İslamcı" ve "ideolojik" değil, tarihi köklere dayalı ve kültürel bir niteliğe bürünmüştür (Oğuzlu, 2007: 88). Bu değerlendirmeye göre,yeni Türk dış politikasının konstrüktivist bir niteliği olduğunu ifade etmek mümkündür.

Soğuk savaş dönemi boyunca NATO içerisinde yer alan ve ABD yanlısı politika izleyen Türkiye'nin, soğuk savaş sonrası dönemde, diğer bütün devletlerin politikalarında olduğu gibi, dış politikasında iç ve dış etkenlerden dolayı büyük değişimler yaşanmıştır (Duran, 2009: 387). Türk dış politikasında yaşanan değişimler genel olarak yorumlandığında Atlantikçi eksenle ters düşmeden kendi aks merkezlerini inşa etme yolunda ilerlemektedir, denilebilir.

Kalın (2011: 6) tarafından yapılan değerlendirmeye göre, Türkiye'nin iç ve dış dinamiklerinin hızlı dönüşümü geniş bir yelpazede kendini göstermekte, yeni risklerle birlikte çok büyük fırsatlar da sunmaktadır. Türkiye, tarihi ve coğrafyasıyla yeniden bağ kurarak, küreselleşen dünyada zamana ve mekâna stratejik değer atfetmekte ve Soğuk Savaş döneminin tek boyutlu ve indirgemeci perspektiflerini geride bırakmaktadır. Dış politika, ekonomi ve kamu politikasından eğitime, medyaya, sanata ve bilime kadar Türkiye'nin yeni ortaya çıkan aktörleri, daha demokratik ve adil bir dünya sistemi kurmak için merkez-çevre ilişkilerinin küresel dönüşümünü talep eden aktif oyuncular olarak konumlandırmaktadır.

Türk dış politikasındaki söz konusu yeni konumlandırma ve yumuşak güce geçiş sürecinde etkili olan faktörleri Oğuzlu (2007: 88-89) şu şekilde özetlemektedir;

- Türkiye'deki İslam, ideolojik, popülist, politik ve aracı bir unsur değil, tarihi bir miras ve kültüreldir.

- Türkiye, sekülerleşme ve laiklik kavramlarının karmaşasından uzaklaşabilmiş, devlet erkinde dini girdilerle olan mesafeyi sürdürülebilir bir zemine oturtmuştur.

- Türkiye gelişme ve modernleşme çabalarında Batıya yönelim sürdürülmekte ve AB ilişkilere zaman zaman sorunlar yaşansa da önem vermektedir. Batılı devletlerle işbirlikleri ve ittifaklar sürdürülmektedir.

- Türkiye, "imparatorluk bakiyesi" olarak geçmişten gelen mirası ile bütünleşmeye başlamış, Batı ile Doğu arasındaki ilişkilerde özel sorumluluk üstlenmiştir.

- Türkiye hiçbir zaman sömürgeleştirilmemiştir ve bu nedenle de bir yanda Batı ülkeleriyle seviyeli ilişkiler geliştirirken diğer yanda İslam dünyasına liderlik edebilecek potansiyele kavuşmuştur.

- AK Parti hükümetleri, tarihi ve kültürel mirasla ters düşmeden AB ve modern dünyada Türk modelinin başarılı bir simgesi olmaya gayret etmektedir.

- Türkiye tipik "siyasi İslam" ön yargılarının aksine devlet mekanizmaları, uluslararası ilişkiler, güvenlik, dış politika, demokrasi vb. süreçlerde ideolojik değil dengeleyici, oldukça liberal ve diplomasi odaklı tutumlar sergilemektedir.

Özellikle II. Körfez Savaşındaki ABD'nin Irak'ı işgaline karşı tutumu ile başlayan süreç, 2003 sonrasında çeşitli kırılmalar yaşansa da devam etmektedir. Arap Baharı, Suriye iç savaşı, Akdeniz'deki gelişmeler, Libya meseleleri, terör örgütlerine yönelik etkin mücadele vb. konularında Türkiye kendi dış politika kurallarını işletme yolunda güçlü adımlar atmaktadır. Söz konusu süreç çoğunlukla diplomatik kanallardan ilerlemekle birlikte Suriye'deki tehditler karşı askeri çözümlere başvurmaktan da geri kalınmamaktadır. Son on yıllık gelişmelere bütüncül olarak bakıldığında Türk dış politikasında ülke menfaatleri kırmızı çizgilerle gözetilmekte, gerektiğinde sert güce de başvurulmaktadır. Bu yönü ile Türkiye'nin oyun kurucular arasında yer alma çabalarının Akdeniz, Libya ve terörle mücadele açısından bakıldığında sonuç vermeye başladığı ifade edilebilir. Türkiye'nin dış politikasında güvenlik meselelerinin yanı sıra yumuşak güç bağlamında dünyada oldukça etkin ülkeler arasında yerini almaya başladığı da ifade edilebilir. Türk Cumhuriyetleri, Ortadoğu ve Afrika coğrafyasında muhtaç durumda olan ülkelere yardımlar yapılmasından, eğitim işbirliklerine, ekonomik ilişkilerden kültürel bağları canlandırmaya kadar pek çok girişim ve gelişme söz konusudur.

5.2.2. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları

Yumuşak güç; merkez ülke ve hedef ülke/ülkeler açısından ele alınan bir kavramdır. Uygulayıcı ülkenin amacı; kendi dış politikasını diğerlerinde gönüllü olarak kabul ettirmek, onların halklarına yönelik kalıcı etkileme ve işbirliği sağlamak, kendini merkezi konuma getirerek çekicilik oluşturmak, rıza ve sempatiye dayalı tercihsellik elde etmek, klasik realist yaklaşımın aksine gönüllü bağlılık kazanmak gibi amaçları kapsamaktadır. Sert güç ise askeri alana yönelik olup işgal, çatışma, caydırma, militarist güç odaklıdır (Nye, 2008;Spiro ve Nye, 2003; Holsti, 1964; Hart, 1976). Bu ikisinden birisinin ne zaman, nasıl, hangi durumda kullanılacağı ise uluslararası ilişkiler disiplininde uzun zamandır tartışılmaktadır. Ancak bilinen bir gerçek olarak savaşların hiçbir zaman kazananı olmadığına insanlık pek çok defa şahit olmuştur.

Dolayısıyla güç tercihinde "yumuşak" yaklaşım, her zaman sert güce göre insanlık için en doğru yaklaşım olacaktır.

Türkiye'nin köklü ve zengin bir kültüre sahip olduğu ve bununda yumuşak güç için iyi bir potansiyel olduğu ortadadır. Asya, Afrika ve Avrupa'nın kesişme noktasında yüzyıllarca hüküm süren Osmanlı kültürü hâkimiyeti altındaki topraklara ve komşu ülkelere taşıyabilmiştir. Geçmişte Osmanlı idaresinde olan birçok coğrafya bugün Türkiye'nin sınırları dışında hatta bir kısmı oldukça uzaktadır. Osmanlı kültürel havzası bu ülkeler ile Türkiye arasında geçmişten gelen bir bağ oluşturmaktadır. Kültür oluşumunun yüzyıllar alması nedeniyle bugün eski Osmanlı coğrafyasında kurulan egemen devletler ile Osmanlı kültürel coğrafyasının merkezinde olan Türkiye arasında hala daha ortak kültürel değerler bulunmaktadır. Orta Asya ile bir Osmanlı ortak kültür bağı olmamasına rağmen kökenden kaynaklı bir kültür beraberliği söz konusudur (Sancak, 2016: 20;Kaya, 2020: 23-24).

Tarih boyunca din olgusu, gerek birey olarak insanların ve gerekse toplumların hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle din ile kültür arasında sıkı ve ayrılmaz bir bağ oluşmuştur. Diğer bir deyişle din, kültürü şekillendiren, değiştiren ve süreklilik kazandıran en temel unsurdur. Dolayısıyla Müslüman bir devlet olan Türkiye'nin İslam ortak paydasıyla Orta Doğu ve Afrika ülkelerindeki Müslüman toplumlara karşı yumuşak güç avantajı vardır. Daha önce Osmanlı yönetiminde kalan Balkan ülkelerinden özellikle Müslüman olanların Türkiye algısı Müslüman olmayan devletlere göre daha olumludur (Sancak, 2016: 22).

Diğer yandan barışı koruma harekâtları için yabancı ülkelere gönderilen ordu görevlilerinin görevlerini resmi üniformalarıyla yaptıkları için ülkelerini temsil nitelikleri daha ön plana çıkmaktadır. Bu sebepledir ki Türkiye'nin yurt dışında barışı koruma harekâtlarına gönderdiği TSK mensuplarının görev yaptıkları ülkenin kamuoyu nazarında Türkiye'nin imajına katkı sağlayacak davranışlar sergilemesi çok önemlidir. TSK bu bilinçle görev aldığı ülkelerde sivil-asker işbirliği olarak tanımlanan kamu diplomasisi faaliyetlerini itina ile gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin

dünyadaki insani krizlere karşı takındığı duyarlılık tüm dünya insanlarına eşit olmasına rağmen, Türk ya da Müslüman halklara karşı olduğunda tüm dünyada daha belirgin algılanmakta, hem yardıma muhtaç halklar hem de uluslararası kamuoyunca takdirle karşılanmaktadır (Karagül, 2013: 86-87; Kaya, 2020: 23-24). Bu bağlamda Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarına bakılacak olursa insani yardımların öne çıktığı ifade edilebilir. Bunlar hakkında aşağıda kapsamlı açıklamalar yapılmıştır.

5.2.2.1. Kültür ve Dil

Daha önce de ifade edildiği üzere kültür, yumuşak güç kullanmanın en önemli kaynaklarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ülkeler kültür yoluyla sanat, edebiyat ve eğitime gibi alanlardaki faaliyetlerle yumuşak gücünü artırabilmektedir. Eğer yumuşak güç olarak kültür başkaları için çekici görünüyorsa, insan hakları, demokrasi, beşeri ve sosyal sermaye, kalkınma, sağlık vb. gibi alanlarda kültür sunumu olarak bir ülkenin yumuşak gücünü artırması muhtemeldir (Nye, 2005: 18-22). Oğuzlu'nun (2010) yaklaşımına bakıldığında Türk yumuşak gücünün birincil unsuru, temel öznesi ve taşıyıcısı kültürdür.

Türkiye, Orta Asya'dan Balkanlara, Kafkaslardan Kuzey Afrika'ya çok geniş bir coğrafyada kültürel izler taşımaktadır. Yakından bakıldığında Türk kültürünün meydana gelmesinde ağırlıklı olarak Orta Asya'da mevcut olan Türk Kültürü, temeli Akdeniz, Karadeniz ve Hint bölgesine dayanan komşu kültürler, İran ve Arap Kültürü ve son olarak da Batı Kültürünün etkisinin olmakla birlikte (Bayraktar, 2012: 181-189), günümüz itibariyle Osmanlı köküne dayalı ve Türk İslam kültürünün modern dünya ile entegrasyonunun sağlandığı bir kültürel yapıdan söz edilebilir.

Türkiye'nin kültüre dayalı yumuşak güç kaynaklarında kültür ilk sırada yer aldığından bu konuda çok sayıda resmi ve sivil kurumun etkinliği vardır. Örneğin Türk kültürü, Yunus Emre Enstitüsü gibi kültür kurumları aracılığıyla Avrupa, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya ve Ortadoğu dahil olmak üzere çeşitli bölgelerde tanıtılmaya çalışılmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü "Türkçenin Sesi Radyosu", diğer

devletlerdeki 40'tan fazla ofis, Türk menşeli çeviri yayınlar, Türkçe öğretim programları ve Türkoloji bölümleri gibi çok geniş yelpazede faaliyet göstermektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2020). Bununla birlikte Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) ise diğer ülkelerde hastane, sağlık merkezi, içme suyu çıkarma, ekipman sağlama vb. yardım ve faaliyetlerde bulunmaktadır.

Türkiye, bulunduğu merkezi coğrafyası ve yakınındaki pek çok ülkeyle tarihi müşterekleri sayesinde yumuşak güç bakımından avantajlı bir konuma sahiptir. Dünya genelinde yaklaşık 200 milyon kişi farklı lehçelerde de olsa Türkçe konuşmaktadır ve bu da önemli bir potansiyel ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Orta Asya, Kafkasya ve Kuzey Karadeniz coğrafyasında Türkçenin yumuşak güç aracına dönüşmesindeolanak sağlamaktadır. Bu durum Irak, Suriye, İran, ülkelerle birlikte Makedonya ve Kosova gibi Balkan ülkelerinin de aralarında bulunduğu ülkeler için de geçerlidir (Özyetkin, 2013: 149-167).

Türkiye'nin kültürel yumuşak güç kapsamında, öğrenci değişimi ve yabancı öğrenci programları aktif olarak işletilmektedir. 2019-2020 akademik yılında Türkiye'de neredeyse dünyanın her yerinden 119,6 bin erkek ve 65,4 bin kadın olmak üzere toplam 185 bin yabancı öğrenci sayısı öğrenim görmektedir (YÖK, 2020).

Türkiye'nin yumuşak güç bakımından bir diğer önemi aktör kurumlarından olan TRT, ihtiva ettiği 13 televizyon kanalı, 5 ulusal, 5 bölgesel, 3 uluslararası ve 3 yerel radyo istasyonu, trt.net.tr ve 41 dilde hazırlanan www.trtvotworld.com isimli web siteleri, teleteks yayını, "Televizyon", "TRT Çocuk", "Radyovizyon" isimli basılı dergileri aracılığıyla Türkiye ve dünya çapında yayın hayatına devam etmektedir. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi bağlamında www.trtvotworld.com, TRT Kurdî, TRT Avaz, TRT Belgesel, TRT World ve TRTEl Arabia kanalları ile yayın yapmaktadır. Yurt dışına yapılacak yayınlarda TRT, (1) Devleti en geniş perspektifte tanıtmak ve (2) yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki bağın devam etmesine yardım etmek şeklinde bir misyon taşımaktadır. Diğer yandan bu alanda çok önemli bir görev ve sorumluluk taşıyan TRT, Balkanlar,

Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkaslarda 27 ülke ve 13 muhtar cumhuriyeti içerisinde muhafaza eden yaklaşık 250 milyon nüfuslu bir coğrafyaya seslenen TRT Avaz'ı 21 Mart 2009 tarihinde yayın hayatına başlatmıştır. Başta Türkiye Türkçe olmak üzere Türkçenin farklı lehçelerindeki programları ile yayın coğrafyasındaki bütün ülkelerin yer alacağı ve her ülkeden izleyiciyi ilgilendiren ve onlara hitap eden yayınlar yapmaktadır (TRT, 2018).

5.2.2.2. Din

Yumuşak güç unsurlarından din, Türkiye için özel bir yere sahiptir. Öncelikle Türkiye'nin bu alandaki faaliyetlerinin Hıristiyan misyoner faaliyetleri ile herhangi bir benzerlik taşımadığını belirtmek gerekir. Zira Hristiyan misyonerlerin amacı "dinsiz dünya"nın Hıristiyanlaştırılmasıdır. Buradaki "dinsiz dünya" öznesi, esasında diğer toplumların aşağı görülmesi ve inanç propagandası mantığına dayanmakla birlikte misyonerlik siyasi, ekonomik, idari vb. bakımından olduğu kadar sömürge için bir araç olarak kullanılmıştır (Sezer, 1999: 171; Kılıç, 2006: 329).

Türkiye'nin bu alandaki faaliyetlerine bakıldığından ise Diyanet İşleri Başkanlığı başta olmak üzere kamusal ve sivil kurumların pek çok etkinliğinin olduğu görülmektedir. Avrupa'dan Afrika'ya, Kafkaslardan Orta Asya'ya ve dünyanın diğer pek çok yerine çeşitli şekillerde yardımlar yapılmaktadır. İslam inancının var olduğu yerlerde cami ve dini kurumlar ile dini eğitim alanında yapılan yardımlarda herhangi bir maddi amaç takip edilmemektedir. Türkiye Diyanet Vakfı ve TİKA'nın deneyim ve yönlendirme kapasitesi üzerinden sürdürülen bu tür faaliyetlerle dini ihtiyaçların karşılanabilmesi için çaba gösterilmektedir. Bu konuda Türkiye Diyanet Vakfı görev ve hayır işlerindeki anlayışını; "Dünyanın farklı coğrafyalarında dini, dili, milleti ne olursa olsun açlık, savaş, kriz ve afet mağdurlarının yaralarını sararken yardım götürdüğümüz bölgelerde uzun vadeli projelerle sürdürülebilir bir kalkınma hedefliyoruz" şeklinde ifade etmektedir (Türkiye Diyanet Vakfı, 2020).

5.2.2.3. Coğrafya

Jeopolitik ve jeostratejik konumu itibariyle Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının düğüm noktasında yer alması ve her üç kıtaarasında köprü görevi görmesi, dünyadaortayaçıkan ilk medeniyetlerin coğrafyasıolması ve medeniyetlerin beşiğiolarak adlandırılan bir bölge içerisinde yer almanın sağladığıavantajlar da, Türkiye'nin yumuşak güçpotansiyelini meydana getirdiğisöylenebilir. Balkanlardan başlayıp Orta Asya'nın iç bölgelerine kadar uzanan Türkiye'nin yumuşak güçpotansiyeli, askeriaçıdan üstün veya teknolojik açıdan gelişmişolmaktan çok, sahipolduğu tarih ve kültür zenginliğinden ve derinliğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin, yer aldığıcoğrafyada temsil ettiği değerler ve çok eskiçağlara kadar uzanan sahipolduğu tarihi birikim ve kültürel zenginlik, bir yandan bölge dinamiklerini harekete geçirirken diğer yandan da yeni etkileşim ve iletişim alanlarının doğmasınaimkan tanımıştır. Mevcut konumu itibariyle Türkiye'nin sahipolduğu değerler sistemi, tarihi birikim ve kültürel hafızası O'nun yumuşak gücüne katkısağlayan en önemli unsurlardır(Kalın, 2010: 55).

Osmanlı'dan bu yana gelen ve hala etkisinisürdüren bir kültürel mirasasahipolan Türkiye, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu coğrafyalarında bir bölgesel güçolma konumundadır. Sahipolduğu bu kültürel yapı, bölgesel farklılıklara rağmen dilden müziğe, yemek kültüründen inançsistemlerine kadar birçok alanda varlığını devam ettirmiş ve Türkiye'nin bulunduğu bölgedeki yumuşak gücüne çok büyük katkısağlamıştır. Dolayısıyla Orta Doğu, Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlar ve Avrupa'yı da kapsayacak biçimde çok yönlü tarihî mirasasahipolan Türkiye'nin bu havzanın bir parçasıolması yumuşak gücünün etkinliğiniarttırmada önemliolmaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin geçmişten gelen kültürel birikimi, bu coğrafyalarda bugün mevcut olan ülkelerle etkileşimde başvurduğu bir yöntemdir(Çavuş, 2012: 30).

5.2.2.4. Siyasi Değerler

Türk siyasi hayatındasancılısüreçlerin yaşandığı ve demokrasinin kesintiye uğradığıinişli ve çıkışlı dönemler olsa da Türkiye demokrasiyiiçselleştirmeyi

başarabilmiş bir ülkedir. Ayrıca demokratik yapının günden güne kurumsallaşması ve meşruiyetinin giderek güçlenmesi, Türkiye'nin bulunduğu bölgede ve uluslararasıçevrelerde etkinliğinisağlamlaştıran önemli bir husustur. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin yumuşak gücünün temel unsurlarından biri de demokrasi tecrübesi denilebilir. Başka bir ifadeyle Türkiye'nin sahipolduğu yumuşak gücün belki de en önemli nedeni Müslüman ülkeler arasındacumhuriyet rejimine sahipolması ve demokrasi ile yönetilmesidir. Örneğin Arap Baharısonrası yaşanan gelişmeler Türkiye'nin demokrasiçabalarının bölge halklarıiçin nasılilham kaynağıolduğunu göstermiştir(Kalın, 2011: 8).

Siyasi değerler bakımından bir diğer durum Türkiye'nin rol model ülke durumunda olmasıdır. Türkiye açısından örnek teşkil eden siyasi değer ve konumlandırma bakımından en önemli göstergelerden biri de "One Minute" olayıdır. İsviçre'nin Davos kentinde 29 Ocak 2009 tarihinde düzenlenen Dünya Ekonomik Forumunda düzenlenen ve Başbakan Erdoğan, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez, BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon ve Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Moussa'nın katıldığı "Gazze: Ortadoğu'da Barış" başlıklı panel sırasında ErdoğanİsraiI'e eleştiriler yöneltmeye başlayınca moderatör Erdoğan'ın sözünü kesmeye çalışmış ve buna karşı Erdoğan da yüksek sesle birkaç kez "one minute" diyerek Perez'e şöyle seslenmiştir;

"Sayın Peres benden yaşlısın. Sesin çok yüksek çıkıyor. Biliyorum ki sesinin bu kadar çok yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir. Benim sesim bu kadar yüksek çıkmayacak; bunu da böyle bilesin. Öldürmeye gelince, siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz! Plajlardaki çocukları nasıl öldürdüğünüzü nasıl vurduğunuzu çok iyi biliyorum. Ülkenizde başbakanlık yapmış olan iki kişinin bana önemli lafları vardır. 'Tankların üzerinde Filistin'e girdiğim zaman kendimi bir başka mutlu addediyorum' diyen başbakanlarınız olmuştur ve bana sayılar veriyorsunuz. İsim de veririm, merak edenleriniz vardır belki. Şu zulme alkış tutanları da ayrıca kınıyorum. Çünkü bu çocukları öldürenleri, bu insanları öldürenleri kalkıp da alkışlamak, öyle zannediyorum ki o da ayrı bir insanlık suçudur". Bu gelişme Türk ve dünya kamuoyunda ses getirmiş, "değişen jeopolitik ortam ve Türkiye'nin stratejik konumlanışını yeniden tanımlaması" şeklinde yorumlanmış, yumuşak güç

bağlamında Orta Doğu ve Müslüman coğrafyasında büyük takdir kazanmıştır (Erdoğan, 2013: 43; Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2014).

Genelolarak toparlanacak olursak; Arap ülkeleriile İsrailarasındaki barışsürecinin bozulması, Filistin sorunun daha daçıkmazasürüklenmesi, ABD'nin Irak'ıişgal etmesi ve sonrasında meydana gelen gelişmeler, İran'ın bölgesel gücünün artması ve Arap halklarıarasındakiayrışmaların daha da belirginleşmesi, Suriye gibi ülkelerin istikrarsızlık belirtileri göstermeleri gibi yaşanan olumsuz gelişmeler de Türkiye'nin bölgede önemli bir aktör olmasında etken olmuştur. Dolayısıyla yaşanan tüm bu gelişmeler Türk karar alıcılarının bölgeye yönelik sorunların çözümünde aktif roller üstlenmesini gerekli kılarken, yumuşak gücünün artmasına daimkan sağlamıştır. TESEV'in hazırladığı rapora göre, 2009-2010 yıllarında Arap ülkelerinden Ürdün, Filistin Bölgesi, Lübnan, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye ve Irak'ta yapılan kamuoyu araştırmaları Türkiye'nin bölgedekipopülerliğinin arttığını göstermiştir. Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde 2011 yılı Ekim ayında yapılan başka bir araştırmadaise Arap Baharının en büyük kazananının Türkiye olduğu ve Ortadoğu'da en yapıcı ülkenin Türkiye olarak görüldüğü kabul edilmiştir(Altunışık, 2010: 9-10; TESEV, 2013: 19; Güven, 2020: 87-88).

Türkiye'nin 1990'lı yıllarda başlayan çok taraflıaktif dışpolitika eğilimi ve dışaaçılım süreciyle birlikte özellikle Balkanlar ve Türk Cumhuriyetlerinde kamu diplomasisi faaliyetlerinin de gelişme başladığı görülmektedir. Türkiye'nin sahipolduğu yumuşak gücün ve kamu diplomasisi uygulamalarının hangiseviyede olduğunu değerlendirmek için kamu diplomasisine hizmet eden belli başlı bazı kurumların incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin yumuşak güç bağlamında kamu diplomasisi faaliyetlerinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (Kamu Diplomasisi Başkanlığı), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Anadolu Ajansı (AA), Dışişleri Bakanlığı, Yunus Emre Vakfı ve bu vakfa bağlı Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk Kızılay'ı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), TSK ve Türk Hava Yolları (THY) etkin olan kurum ve kuruluşlarıolarak ön planaçıkmaktadır. Ayrıca bahsi geçen kurumların yanısırasivil toplum kuruluşlarının,

yükseköğretim kurumlarının, yurt dışında faaliyet gösteren okul ve üniversitelerin ve belediyelerinde kendi faaliyet alanları ve etkisınırlarıiçinde yumuşak güç uygulamaları ya da daha kapsamlı bir ifadeyle kamu diplomasisi faaliyetleri bulunmaktadır. Bu sayılan kuruluşların faaliyetleriyle ilgili yapılacak açıklamalar, her bir kurum için ayrı bir çalışma konusu olacağıiçin burada fazla detaya girilmemiştir(BİLGESAM, 2012, 90-93; Kocabıyık, 2019: 193; Güven, 2020: 88-90).

5.3. Türkiye'nin Yumuşak Güç Endeksindeki Yeri

Yumuşak güç içerisinde çok fazla öğeyi barındıran bir süreçtir. Sert güç gibi belli bir dönemde olup bitmemekte çeşitli araç ve yöntemlerle uzun süreli olarak devam etmektedir (Lauri, 2018; Minear ve Smith 2007). Ancak yumuşak güç denildiğinde hedef ülke ya da ülkelerin çeşitli şekillerde kendi halkları üzerinden çıkar amaçlı etki alınması tartışmalı bir alan ortaya çıkarmaktadır. Örneğin "Amerikan Rüyası"nın pazarlandığı Hollywood filmlerinden sosyal medya araçlarıyla, toplumsal tasarımlar yapılmaya çalışılması (örn. Arap Baharı) ya da popüler kültür, tüketim alışkanlıkları, yaşam biçimi, cinsiyet rolleri vb. konularda yumuşak güç geçişleri erozyona ve kültürel dezenformasyona yol açabilmektedir (Anlamassova, 2017; Vural, 2017; Nye, 2008). Dolayısıyla yumuşak güç araçları ve uygulama süreçlerinde hedef ülke/ülkelerin kendi sosyal, kültürel, norm vb. gibi dokularına müdahale edilmemesi gerekmektedir. Nitekim Nye'ın (2005: 23-25) dikkat çektiği üzere devletler yumuşak güç politikalarıyla diğerlerini içermekte ya da dışlamaktadırlar.

Resmi veya sivil aktörler, diplomatlar, siyasetçiler ve liderler sıklıkla "yumuşak güç" kavramının ekonomik ve diplomatik avantajlarına atıfta bulunmakla birlikte, yumuşak gücün gerçekte ne olduğu, nasıl türetildiği, geliştirildiği ve nasıl daha doğru bir şekilde ölçülebileceği konusunda belirgin bir bilgi ve uzlaşı eksikliği vardır. Bu kapsamda özellikle "Küresel Yumuşak Güç Endeksi", yumuşak gücün nasıl inşa edildiği ve gelişimi için hangi faaliyetlerin hayati önem taşıdığı hakkında bilgilendirilmiş ayrıntılar verebilmektedir. Ayrıca Endeks ile küresel yumuşak güç ve etkiye ilişkin dünya sıralaması ortaya konulmaktadır. Küresel Yumuşak Güç Endeksi

2020'de (The Global Soft Power Index (2020)) yumuşak güç; aşinalık, itibar ve etki olmak üzere üç ana bakımdan ele alınmaktadır. Ayrıca iş ve ticaret, yönetim, uluslararası ilişkiler, kültür mirası, medya iletişimi, eğitim ve bilim, insanlar ve değerler'de diğer önemli bileşenler arasındadır (The Global Soft Power Index, 2020). Küresel Yumuşak Güç Endeksi 2020'de yer alan yumuşak güç merkezleri ve bunlara ilişkin alt unsurlar Tablo 5.1'De gösterilmiştir.

Tablo 5.1 : Küresel yumuşak güç endeksi 2020 sınıflandırması

İş ve Ticaret	Yönetim	Uluslararası İlişkiler	Kültür ve Tarihi Miras	Medya ve İletişim	Eğitim ve Bilim	İnsanlar ve Değerler
Ekonomi İş Dünyası Markalar Vergilendirme Ticaret Yatırım Altyapı	Hukuk İnsan hakları Suç oranı Güvenlik Anayasa Siyasi Elit	Diplomatik İlişkiler Uluslararası Organizasyonlar Fikir ayrılığı çözümü Uluslararası Yardım	Turizm Spor Gıda Güzel Sanatlar Edebiyat Müzik&Film Oyun&Moda	Geleneksel Medya Sosyal medya Pazarlama	Yüksek Öğrenim Eğitim Bilim ve Teknoloji	Değerler Karakter Güven

Kaynak: (The Global Soft Power Index, 2020: 21)

Dünyada uluslararası insani yardım faaliyetlerinde ilk iki sırayı ABD ve Türkiye paylaşmaktadır. Ancak Türkiye bu konuda özellikle öne çıkmaktadır. Çünkü ABD'nin insani yardım politikalarına bazı eleştiriler söz konusudur. ABD'nin, insani yardım adı altında çıkar ilişkileri, ana unsura karşı yerel işbirliği, muhalif grupların güçlendirilmesi vb. amaçlarla çeşitli etkinliklerde bulunabildiği ifade edilmektedir (Ataman ve Özdemir, 2018: 17-19). Örneğin Türkiye'nin terörist unsur olarak tanımladığı YPG terör örgütüne veya bu örgütün hinterlandına yapılan yardımlar da "İnsani Politika Grubu" tarafından insani yardım faaliyeti olarak sınıflandırılabilmektedir. Yardımlar ve politika konusu ayrı bir tartışma alanı olmakla birlikte ana konudan uzaklaşmadan aşağıda bağışçı ülkelere ilişkin bir takım bilgilere yer verilmiştir.

Uluslararası insani yardımların nicel durumlarına geçmeden önce Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımların tutarları hakkında kısa bir bilgi notu

paylaşılmasında fayda vardır. 15 Ocak 2021 itibariyle sayıları 3,64 milyon kişi6 olan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar (Mülteciler Derneği, 2021) için Kasım 2019 itibariyle Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamaya göre toplam 40 milyar dolardan fazla yardım ve harcama yapılmıştır (Hürriyet Gazetesi, 26.11. 2019). Nitekim 2018 yılında dönemin başbakan yardımcı olan Recep Akdağ, "Belçika'nın başkenti Brüksel'de düzenlenen 'Suriye'nin ve Bölgenin Geleceğinin Desteklenmesi' konferansında, uluslararası toplumun yük paylaşımı ve sorumluluk üstlenme testini geçemediğini söyleyerek, Türkiye'nin Suriyeliler için 31 milyar Euro harcadığı ve bu ölçüde insani yardım yapan dünyada başka bir ülke bulunmadığını ifade etmiştir (UMKE, 2018; CNN Türk, 2018; Sputnik News, 2018).

Türkiye'nin bu rakamlarda yardımda bulunmasına karşın DAC ve HPG raporlarında ABD ilk sırada yer almaktadır. Bunun da temel nedeni raporlama kriterlerinin "ülke dışında yapılan insani yardım" ölçütüne göre belirlenmiş olması ve mülteci/sığınmacı sayılanları dışarıda bırakılmasıdır. Mülteci/sığınmacılar için yapılan yardım çalışmaları raporlaması "Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM))" tarafından yapılmaktadır (IOM-Info Migrants, 2018). Öte yandan Küresel İnsani Yardım Raporunda (2019) ifade edildiği üzere Türkiye'nin DAC'a bildirdiği insani yardımları büyük ölçüde Suriyeli mültecilerin ülke topraklarında barınması için yaptığından (GHA, 2019: 36), Türkiye'nin harcamaları farklı bir kategoride değerlendirilmekte ve uluslararası "donör ülke" grubunda çok daha düşük bir payla temsil edilmektedir (GHA, 2019: 38). Bundan dolayı Türkiye'nin yardımlarının niteliği, kapsamı, kategorisi ve statüsü için özel bir çalışma yapılması gerekmektedir.

Dünya genelinde yumuşak güç merkezleri ve bunların alt boyutları ile birlikte 2020 yılında ülkelerin durumları Tablo 5.2'de gösterilmiştir.

[6]Küresel İnsani Yardım Raporu (2019) verilerine göre Suriyelilerle birlikte diğer ülkelerden gelen sığınmacı sayılarının toplamı yaklaşık 4,9 milyon kişidir (GHA, 2019: 23). Aynı raporun 2020 yılı verilerinde ise bu rakam 5,1 milyon kişi olarak belirtilmektedir (GHA, 2020: 26).

Tablo 5.2 : Küresel Yumuşak Güç Endeksi 2020 Ülkeler Sıralaması

Sıralama	Ülkeler	İş ve Ticaret	Yönetim	Uluslararası İlişkiler	Kültür ve Tarihi Miras	Medya ve İletişim	Eğitim ve Bilim	İnsanlar ve Değerler	Halkın Görüşü	Uzman Görüşü
1	ABD	6.6	4.3	6.2	5.5	5.2	6.6	3.9	10	2
2	Almanya	6.8	5.5	6.4	5.4	5.0	5.9	4.2	11	1
3	İngiltere	5.8	4.7	6.3	6.0	5.1	5.5	4.5	5	3
4	Japonya	6.9	5.4	5.1	5.7	4.1	6.5	4.7	8	1
5	Çin	6.6	3.4	5.4	5.2	2.9	5.1	2.8	2	1
6	Fransa	5.8	4.4	5.8	6.4	4.7	4.2	4.3	4	2
7	Kanada	5.7	5.2	4.9	4.7	4.6	4.3	5.1	13	-
8	İsviçre	6.7	5.6	5.0	4.8	4.5	4.8	4.8	10	2
9	İsveç	6.2	5.3	4.6	5.1	4.3	5.0	5.0	11	1
10	Rusya	4.0	3.1	5.6	4.9	3.0	4.1	3.5	2	-
11	İtalya	4.9	3.2	3.7	6.2	3.2	3.2	4.6	4	1
12	Hollanda	5.6	4.9	4.2	4.7	4.4	4.0	4.6	-	
13	Avustralya	5.4	4.8	3.8	4.7	3.7	3.6	4.8	1	-
14	Güney Kore	5.8	3.8	3.6	4.3	3.5	4.6	4.2	-	-
15	Danimarka	5.6	5.2	3.9	4.8	3.9	4.2	4.9	-	
16	İspanya	4.5	2.9	3.4	5.8	3.3	2.6	4.7	2	-
17	Norveç	5.3	5.1	4.0	4.5	4.1	4.4	4.7	1	1
18	BAE	5.5	3.1	4.7	3.9	3.2	3.0	3.1	-	-
19	Belçika	5.1	4.4	3.9	4.3	3.6	3.2	4.4	-	-
20	Singapur	5.4	3.9	3.3	3.9	3.2	4.3	3.9	1	-
21	Finlandiya	4.9	5.1	3.7	4.1	3.6	4.5	4.6		-
22	Yeni Zelanda	4.6	4.7	3.3	4.5	3.5	3.3	4.9	-	-
23	Avusturya	4.7	4.4	3.5	4.7	3.4	3.3	3.9		-
24	İrlanda	4.5	4.1	3.3	4.8	3.5	3.1	4.7	-	-
25	İsrail	3.8	2.8	4.2	3.9	2.7	4.1	2.9	-	-
26	Suudi Arabistan	4.2	2.5	4.3	3.2	2.5	2.5	2.8	-	-
27	Hindistan	3.3	2.3	2.9	4.6	2.2	3.0	3.2	-	-
28	Portekiz	3.5	3.5	2.9	5.0	2.8	2.2	4.4	-	-
29	Brezilya	3.1	2.1	2.3	5.3	2.2	2.1	3.7	2	-
30	Türkiye	3.4	1.9	3.3	4.4	2.4	2.1	3.2	-	-

Kaynak: (The Global Soft Power Index, 2020: 108)

Tablo 5.2'de bakıldığında ilk on ülkenin ABD (genel skor 67,1), Almanya (genel skor 61,9), İngiltere (genel skor 61,8), Japonya (genel skor 60,2), Çin (genel skor 58,7), Fransa (genel skor 58,5), Kanada (genel skor 54,5), İsviçre (genel skor 51,4) ve Rusya (genel skor 51,0) olduğu görülmektedir. Türkiye bu sıralamada 39,4 genel skor puanı ile 30. sırada yer almıştır.

Küresel Yumuşak Güç Endeksi 2020, hazırlık sürecinde 100'den fazla ülkede bulunan 55.000'den fazlakişiyle görüşmeler yaparak hem genel halkın hem de uzmanların değerlendirmeleri toplanmaktadır. Endeks bir algı çalışmasına dayandığından, doğası gereği anlık görünün ortaya koyar, soyuttur ve dinamiktir. Bu bağlamda, yumuşak gücün değeri bir milletin marka değerini önemli ölçüde etkileyebilir. Hem yumuşak gücün hem de millet markalaşmasının itici güçleri arasında yakın bir ilişki vardır ve yumuşak güç şüphesiz bir milletin kimliğini, imajını, çekiciliğini, etkisini ve değerini şekillendirebilmektedir. Kısacası yumuşak güç endeksinde elde edilecek puan ve dereceler ülkelere şu faydaları sağlar (The Global Soft Power Index, 2020);

- Para birimi istikrarı, küresel sermayenin çekilmesi, daha fazla uluslararası siyasi etki ve ilgi görme,
- Markalı, ihraç edilen ürün ve hizmetlerin büyümesinde artış, daha güçlü uluslararası ortaklıkların geliştirilmesi,
- Ulus inşasının güçlendirilmesi (güven, gurur, uyum, ulusal kararlılık), yeteneğin çekilmesi, elde tutulması ve küresel bilgi,
- Küresel pazarlara daha fazla erişim ve küresel pazarlarda daha fazla pay,
- İç pazarları savunma ve geliştirme becerisindeki gelişmeler,
- Tüm vatandaşlar için yaşam kalitesinde iyileştirmeler ve paylaşılan refah.

6. TÜRKİYE'NİN İNSANİ YARDIM FAALİYETLERİ VE SUDAN UYGULAMASI ÖRNEĞİ

6.1. Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası

Uluslararası insan yardımlar bağlamında Türkiye'nin izlediği politikalar yakın çevre halklarıyla iyi ilişkiler ve etkileşimler kurmaya çalışmaktır (Ekşi, 2016). Bunun için de Türkiye'nin mazlumların yanında olduğu ve bunu de kendi kültürünün bir parçası olduğunu gösterme çabası vardır (Oğuzlu, 2010). Nitekim özellikle 2010 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeliler başta olmak üzere Afrika, Orta Asya gibi coğrafyalardan çok sayıda insan için Türkiye bir sığınma ve güvenlik çatısı olarak görülmektedir.

Türkiye'nin insani diplomasi politikası; çeşitlilik gösteren aktörlerle kurulan ilişkiler, hedef bölgedeki geliştirici gereksinimler ve dezavantajlı gruplar olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bu kapsamda Türkiye, 2019 yılı verilerine göre dünyadaki tüm insani yardımların yaklaşık 3/1'ini tek başına yapmıştır. Ek olarak aynı dönemde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Türkiye'yi "Dünyanın En Fazla Sığınmacıya Ev Sahipliği Yapan Ülkesi" ilan etmiştir. Türkiye, dünyada yaklaşık 140'tan fazla ülkesinde çeşitli şekil ve türlerde hem insani yardım ve hem de kalkınma yardımı yapmaktadır. İzlenen politikalarda ise amaç bağımlılık yaratmak şeklinde değil, yardım yapılan hedef grup ya da ülkelerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlamaktır (AFAD, 2020).

Türkiye'nin insani yardım politikaları ile AB gibi gelişmiş ülke gruplarının yardım politikaları arasında belirgin farklılıklar vardır. Örneğin AB ve bazı üye ülkeler; insani yardım alanlarında etkili olmakla birlikte, daha çok ekonomik ilişkilere odaklanılan, kalkınma ve işbirliği yardımlarına ağırlık vermekte, enerji, bankacılık ve finansal alanındaki yapılanmalara öncelikli davranmaktadır. Türkiye'nin yarım

politikalarında insani yardım, eğitim, sağlık, altyapı, arabuluculuk, barış ve güvenlik alanlarına odaklanılmaktadır (Cihangir-Tetik ve Müftüler Baç, 2020a: 441-443).

ABD ve AB menşeli insan yardım aktörlerin tutumlarında olay odaklılık değil insan odaklılık vardır. Bu kapsamda kalkınma, iş birlikleri, paylaşım, imar, yeniden inşa vb. gibi süreklilik arz eden kalıcı yardımlar öne çıkmaktadır. Diğer aktörler ise daha çok hedef ülke ya da bölgenin kendi çözümlerini geliştirebilmek üzere destekleyici yardım politikaları üzerinden hareket etmektedir (Binder ve Meier 2011). AB açısından bu durumun temel nedeni ortaklık politikalarından kaynaklanmaktadır. AB'de 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (CFSP) üye ülkeler arasında uyum ve birliktelik koşulunu getirmiştir. Ancak her üye ülkenin kendi yardım politikası ve amaçları farklı olduğundan bu iki gelişme AB'nin yardım politikalarının kapsam, içerik ve etkinliğini daraltmıştır. Diğer yandan Batımerkezli insani yardım ve politikalarında "insani diplomasi" adıyla yürütülen politikalar aslında siyasi, ekonomik ve askeri açıdan güçlü olan tarafla, başka bir ifadeyle "egemen güçle" ilişkilidir. Bu nedenle Erdoğan, birçok kez Avrupa ülkelerinin Afrika'daki varlığının emperyalist politikalarının bir uzantısı olduğunu belirten eleştiri ve açıklamalar yapmıştır. Türk dış politikasının insani yardım ayağındaki politikası ise AB gibi çıkar odaklılıktan ziyade kültürel işbirliklerinin geliştirilmesi ve insani dramlar karşısında yine insani pozisyon alınması vardır (Cihangir-Tetik ve Müftüler Baç, 2020b).

6.2. Türkiye'nin Dünya Genelinde İnsani Yardım Faaliyetleri

Dünyada uluslararası insani yardım faaliyetlerinde ilk iki sırayı ABD ve Türkiye paylaşmaktadır. Ancak Türkiye bu konuda özellikle öne çıkmaktadır. Çünkü ABD'nin insani yardım politikalarına bazı eleştiriler söz konusudur. ABD'nin, insani yardım adı altında çıkar ilişkileri, ana unsura karşı yerel işbirliği, muhalif grupların güçlendirilmesi vb. amaçlarla çeşitli etkinliklerde bulunabildiği ifade edilmektedir (Ataman ve Özdemir, 2018: 17-19). Örneğin Türkiye'nin terörist unsur olarak tanımladığı YPG terör örgütüne veya bu örgütün hinterlandına yapılan yardımlar da "İnsani Politika Grubu" tarafından insani yardım faaliyeti olarak

sınıflandırılabilmektedir. Yardımlar ve politika konusu ayrı bir tartışma alanı olmakla birlikte ana konudan uzaklaşmadan aşağıda bağışçı ülkelere ilişkin bir takım bilgilere yer verilmiştir.

Uluslararası insani yardımların nicel durumlarına geçmeden önce Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımların tutarları hakkında kısa bir bilgi notu paylaşılmasında fayda vardır. 15 Ocak 2021 itibariyle sayıları 3,64 milyon kişigeçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar (Mülteciler Derneği, 2021) için Kasım 2019 itibariyle Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamaya göre toplam 40 milyar dolardan fazla yardım ve harcama yapılmıştır (Hürriyet Gazetesi, 26.11. 2019). Nitekim 2018 yılında dönemin başbakan yardımcı olan Recep Akdağ, "Belçika'nın başkenti Brüksel'de düzenlenen 'Suriye'nin ve Bölgenin Geleceğinin Desteklenmesi' konferansında, uluslararası toplumun yük paylaşımı ve sorumluluk üstlenme testini geçemediğini söyleyerek, Türkiye'nin Suriyeliler için 31 milyar Euro harcadığı ve bu ölçüde insani yardım yapan dünyada başka bir ülke bulunmadığını ifade etmiştir (UMKE, 2018; CNN Türk, 2018; Sputnik News, 2018).

Türkiye'nin bu rakamlarda yardımda bulunmasına karşın DAC ve HPG raporlarında ABD ilk sırada yer almaktadır. Bunun da temel nedeni raporlama kriterlerinin "ülke dışında yapılan insani yardım" ölçütüne göre belirlenmiş olması ve mülteci/sığınmacı sayılanları dışarıda bırakılmasıdır. Mülteci/sığınmacılar için yapılan yardım çalışmaları raporlaması "Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM))" tarafından yapılmaktadır (IOM-Info Migrants, 2018). Öte yandan Küresel İnsani Yardım Raporunda (2019) ifade edildiği üzere Türkiye'nin DAC'a bildirdiği insani yardımları büyük ölçüde Suriyeli mültecilerin ülke topraklarında barınması için yaptığından (GHA, 2019: 36), Türkiye'nin harcamaları farklı bir kategoride değerlendirilmekte ve uluslararası "donör ülke" grubunda çok daha düşük bir payla temsil edilmektedir (GHA, 2019: 38). Bundan dolayı Türkiye'nin yardımlarının niteliği, kapsamı, kategorisi ve statüsü için özel bir çalışma yapılması gerekmektedir.

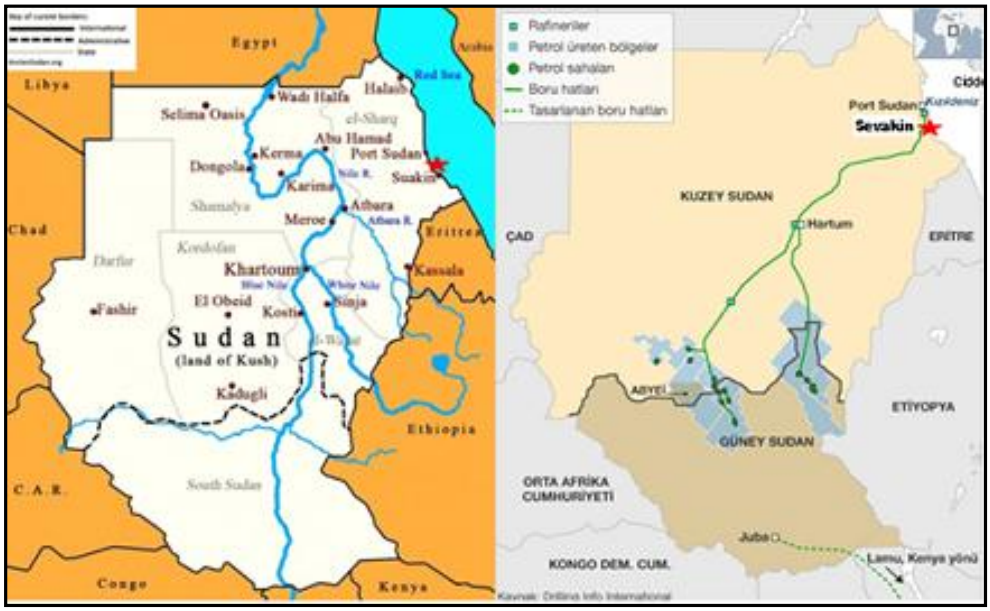
Türkiye kaynaklı STK'ların Afrika'nın farklı ülkelerinde su kuyuları ve okullar açması, eğitim araç-gereç yardımında bulunması, Diyanet İşleri Başkanlığı ile Kızılay ortak çalışması ile kurban bağışlarının iletilmesi, gıda yardımı ve sağlık taraması vb. yardımları bu niteliktedir.

6.3.Türkiye'nin İnsan Yardım Uygulaması Örneği: Sudan

6.3.1. Sudan Ülke Profili

Uzun yıllar İngiliz sömürgesi olan Sudan, 9 Temmuz 2011'de Güney ve Kuzey olarak ikiyi bölünmeden önce Afrika kıtasının en geniş yüzölçümüne sahip ülkesiydi. Sudan, Orta Afrika'nın doğusunda yer almakta (Şekil 6.1) olup doğusundaKızıl Deniz ve Etiyopya, kuzeyde Mısır, batısında Orta Afrika Cumhuriyeti, güneybatısında Kongo Demokratik Cumhuriyeti, güneyinde Uganda ve güneydoğusunda da Kenya ile komşudur. Bölünmeden sonra kuzey tarafı "Sudan" güney tarafı ise "Güney Sudan" olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 6.1. Güney ve Kuzey Sudan



Ülkenin çoğunluğu genç nüfus olmak üzere nüfusunun yaklaşık 41 milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir. Mevcut nüfusun yaklaşık %70'i kırsal

alanlardayaşamakta ve toplam nüfusun da yaklaşık %60'ının yoksul ya da daha zor durumda olduğu bilinmektedir (KTO, 2018: 3).

Kuzey bölgesinin tamamına yakını Müslüman olup aynı zamanda kendi yerel kabile dilleriyle birlikte Arapça konuşmaktadırlar. Çok sayıda kabilenin yaşadığı bölgede 80'den fazla ayrı dil, ağız ya da lehçe vardır. Bu kabileler aslen Eski Kush Kabilesinden ayrılmışlar ve günümüzde "Nubianlılar" olarak adlandırılmaktadırlar. Bu geniş tanımlama "Anadolu Toplumu" benzeri bir ifadenin karşılığı gibi düşünülebilir. "Nubianlılar"ın önemli bir kısmı göçebe ya da yarı göçebe şeklinde yaşamakta, Nil havzasında balıkçılık, tarım ve hayvancılık yapmaktadırlar (Elgaylı, 2005:11-14).

Güney Bölgesinde yaşayanlar ise ikiye ayrılmaktadırlar. Nil havzasındakiler "Nilotikler" olarak tanımlanmakta, diğerleri ise "Nilotikler" dışındakiler olarak kabul edilmektedirler. Nilotikler ise kendi içlerinde çeşitli alt kabilelerden meydana gelmekle birlikte "Nilotikçe" dilini konuşurlar. Güney bölgesinin çok büyük bir kısmı Müslüman değildirler, Animist ve Hıristiyan inancına mensupturlar. Bunlarda genellikle tarım ve hayvancılıkla iştigal etmektedirler (Elgaylı, 2005:11-14). Sudan'a ilişkin temel bilgiler Tablo 6.1'de sunulmuştur.

Tablo 6.1: Sudan Cumhuriyeti Temel Bilgiler (2020)

Resmi Adı	Sudan Cumhuriyeti
Nüfus	44,3 milyon
Yüzölçümü	644.329 km2
Dil	Çoğunluk Arapça (resmi), Nubice, Ta Bedawie, çeşitli Nilotic lehçeleri, Nilo-Hamitic, Sudan dilleri, İngilizce
Etnik Dağılım	%70 Arap, %30 diğerleri: Fur, Beja, Nuba, Fallata
Başkent	Hartum
Para Birimi	Sudan Poundu (SDG)
Yönetim Şekli	Başkanlık Sistemi

GSYİH	34,37 milyar $ (%27,5 tarım, %20 endüstri,%52,5 hizmet)
Endüstri	Pamuk, tekstil, çimento, bitkisel yağlar, şeker, sabun, ayakkabı, petrol üretimi, eczacılık maddeleri
Doğal Kaynakla	Petrol, demir, bakır, krom, çinko, tungsten, mika, gümüş, altın, hidro enerji
Tarım Ürünleri	Pamuk, fındık, darı, buğday, şekerkamışı, manyok, mango, papaya, muz, patates, susam, koyun, çiftlik hayvanı
Kişi Başına GSYİH	775 $(2020)
İşsizlik Oranı	%20 + (tahmini)
Enflasyon Oranı	%30 + (tahmini)
GSYİH Büyüme Hızı	-3,6 % (2020)
Enflasyon Oranı	163,3 % (2020)
İşsizlik Oranı	19,6 % (2020)
Toplam İhracat	2,1 milyar $
Toplam İthalat	7,1 milyar $

Kaynak: (INSAMER, 2021; KTO, 2018).

Bağımsızlığın ardından etnik ve dini farklılıklar ile siyasi kutuplaşma nedenleriyle ülkede istikrarlı bir yönetim kurulamamış ve iç barış sağlanamamıştır. Genel olarak Müslüman-Arap kuzeyliler ile Animist ve Hristiyan güneyliler arasında ihtilafın yaşandığı ülke, uzun yıllar boyunca iç savaşa ve askeri darbelere sahne olmuştur. Siyasi ve sosyal sorunlara bölünme de eklenince ekonomik sorunlar daha da derinleşmiştir. Sudan, Güney'in ayrılması ile birlikte petrol rezervlerinin %75'ini kaybetmiştir. İki ülke petrol gelirleri konusunda anlaşma sağlamışlarsa da henüz uygulamaya geçememişlerdir (KTO, 2018: 3-4).

Doğal kaynaklar bakımından oldukça zengin olan Sudan'da petrolün yanı sıra krom, altın, bakır, beyaz mika, asbestos ve demir elde edilmektedir. Ülkenin diğer önemli gelir kaynağı ise orman ürünleridir. Ülkenin ithalatı, ihracatının hemen hemen üç mislidir. Dışarıdan daha çok makine, petrol ürünleri, motorlu taşıtlar, gıda maddeleri, metaller ve çeşitli tüketim malları alınmaktadır. Sudan dışarıya genellikle pamuk,

pamuk tohumu, sakız, yerfıstığı, susam, orman ürünleri ve çeşitli hayvan ürünleri ihraç etmektedir (Tirab, 2013: 27).

Ülkede güvenilir bir bankacılık sistemi bulunmamaktadır. Ayrıca, birçok ülkede bulunan banka ve finans kuruluşlarına da çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır.Yaptırımların nedeni ise Sudan'ın, ABD tarafından terörizmi destekleyen ülkeler listesine alınmasıdır. Ayrıca, Sudanlı bazı siyasetçi, bürokrat ve iş insanlarına yönelik olarak ABD, AB ve BM Güvenlik Konseyi tarafından yaptırımlar uygulanmaktadır (ATO, 2020: 6).

Sudan'ın bölünmesi beraberinde ekonomik, siyasi, etnik ve sosyal değişimleri de getirmiştir. En önemli değişim olarak ise ekonomi öne çıkmaktadır. Bölünme sonrasında Sudan ve Güney Sudan arasında 2135 km'lik bir sınır hattı oluşmuş, karşılıklı ilişkiler, petrolün paylaşılması üzerinden sürdürülmeye çalışılmaktadır. Petrol yataklarının %75'i Güney Sudan topraklarında kalırken, petrolün işlenmesi ve ihraç edilmesi ile ilgili rafineriler Sudan toprakları içerisinde yer almıştır. Bu durum ekonomik açıdan her iki ülkeyi birbirine bağımlı duruma getirdiği gibi anlaşmazlıklara da yol açmıştır (Özbayın, 2020: 85).

6.3.2. Sudan'da Yoksulluk

1956 yılında bağımsızlığını kazanan ülkede sürekli iç savaş, kargaşa, darbe vb. gibi istikrarsızlıklar kronik hale gelmiştir. Bu durum ülkede yaşanan sorunların çözümlenmesini engellediği gibi sürekli derinleşmesinde neden olmuştur.

Zengin doğal kaynakların mevcudiyetine rağmen ülke, dünyada yoksul ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bağımsızlık sonrası dönemde uzun çatışmalara sahne olan Sudan'ın insani alanda da pek çok sorunu ortaya çıkmıştır. Ülkenin yaşadığı iki büyük iç savaş yaklaşık 2,5 milyon insanın hayatına mal olurken ülke kaynakları da bu çatışmalarda erimiştir. Eğitim ve sağlık gibi sektörlerde ihtiyaç duyulan yatırımlar yerine çatışmaları finanse etmek için boşa edilen kaynaklar sebebiyle halk büyük mağduriyetler yaşamıştır. Sudan genelinde sıtma, kolera,

önlenebilir körlük gibi yaygın sağlık sorunlarının yanında temiz suya erişim de Nil yatağı dışındaki kırsal alanlarda oldukça güçtür. Hartum gibi büyük şehirlerdeki işsizlik oranları özellikle sosyoekonomik durumu geri olan kenar semtlerde oldukça fazladır. Genç işsiz kitlelerin bulunduğu bu kenar semtlerde düşük gelir seviyesine bağlı olarak barınma, gıda temini ve temiz suya erişim hususlarında zorluklar yaşanmaktadır (Orakçı, 2018: 20).

Ülkede sağlıklı bir bürokratik sistem bulunmadığından Sudan'daki en son resmi yoksulluk verileri, 2014/2015 Ulusal Hanehalkı Bütçesi ve Yoksulluk Anketi'ne (NHBPS) dayanmaktadır. O zamanlar, Sudan nüfusunun tahmini yüzde 36,1'i, ulusal yoksulluk sınırının altında kişi başına harcama düzeyine sahiptir. Dünya Bankası, şu anda Uluslararası Yoksulluk Çizgilerini (IPL) kullanan yoksul insan sayısını kişi başına günde 1,90 dolar ve 3,2 dolar olarak tahmin eden bir yoksulluk raporuna son şeklini vermektedir (sırasıyla aşırı yoksulluk ve küresel yoksulluk kriterleri). Aynı zamanda, Dünya Bankası 2009 anketine dayanarak Sudan için yoksulluk rakamlarını yayınlamıştır. 2009 yılında, nüfusun yaklaşık üçte ikisinin kırsal alanlardaki yoksulluk oranı kentsel alanlardan çok daha yüksek yaşamaktadır. Sudan nüfusunun yüzde 46,5'inin, 15,6 milyon Sudanlının kişi başına düşen harcama seviyelerinin Ulusal Yoksulluk Sınırının (NPL) altında olduğu tahmin edilmektedir. Dünya Bankası'nın Uluslararası Yoksulluk Sınırına (IPL) göre kişi başına günlük 1,90 ABD doları (2011 satın alma gücü paritesi) ile ölçüldüğünde, nüfusun yüzde 16,2'si yoksul olarak kabul edilmektedir. Yoksulluk, düşük gelirli ve üst orta gelirli ülkeler için uluslararası yoksulluk sınırlarına göre ölçüldüğünde (kişi başına günlük 3,2 dolar ve 5,5 dolar), sırasıyla yüzde 43,0 ve yüzde 75,2 yoksul olarak kabul edilmektedir. Yeni koronavirüs COVID-19 salgını döneminde şiddetlenen ve devam eden ekonomik krizin, daha yüksek yoksulluk oranlarına yol açması beklenmektedir. Dolayısıyla yoksulluk görünümü daha da olumsuz olmaya devam etmektedir. COVID-19 salgınının artan etkisini de yansıtan yoksulluk oranlarının 2022 yılına kadar 1,90 $ günlük SGP ile yüzde 18,3'e ve 3,20 $ günlük SGP'de yüzde 53,5'e yükselmesi beklenmektedir. Akaryakıt ve diğer temel emtia fiyatlarındaki yüksek enflasyonun yaşam koşullarını olumsuz etkilemeye devam etmesi beklenmektedir.

Gerçekleştirilmeye çalışılan ekonomik istikrar reformlarının olumlu sonuçlar vermesi ise oldukça uzun bir zaman alacağa benzemektedir (Fadlalla, 2021: 44).

6.3.3. Sudan-Türkiye İlişkileri

Yakın dönem itibariyle Türkiye-Sudan ilişkileri, Türk dış politikasında önemli aşamalarda biri olarak kabul edilen "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Plan, 1999 yılında T.C. Dışişleri Bakanlığı tarafından gündeme alınmış (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1999) ancak uygulanması 2000'li yılların sonrasına kalmıştır. Oğurlu'ya (2018: 66) göre "geleneksel Türk dış politikasında fikirsel anlamda kendisine oldukça sınırlı bir yer bulabilen Afrika politikası ve Türkiye-Afrika ilişkileri mekânsal anlamda da ortak dini özelliklere ve tarihi geçmişe referansla Kuzey Afrika bölgesine sıkışıp kalmıştır." Plan kapsamında etkili temas ve ilişkilerin kurulması, 2005 yılında "Türkiye'de Afrika Yılı" edilerek başlatılmıştır. Bu kapsamda Türkiye dış politikasının ilgi ve gündeminde Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika ile bunların hinterlandındaki ülkelere de üst sıralarda yer verilmeye başlanmıştır. Nitekim Türkiye'nin Afrika ülkelerindeki büyükelçilik sayısı kırkın üzerine çıkmıştır (Eyrice Tepeciklioğlu, 2019: 2).

Türkiye'nin Afrika'ya açılımının arka planında; tarihi köklerden beslenen müşterekler, ekonomik, sosyal ve siyesi işbirlikleri geliştirme, uluslararası sistemin yapısındaki değişim gibi pek çok neden vardır. Bu kapsamda Türkiye resmi ve sivil tüm aktörleriyle Afrika ülkelerine yönelik işbirlikleri kuruma sürecine yönelmiştir. Nitekim Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) gibi devlet kurum kuruluşlarının yanı sıra devlet dışı aktörler, sivil toplum kuruluşları ve iş çevreleri de dış politika yapım sürecine dahil olmuştur. Bu gelişmeler ve yönelim dönüşüm Türk dış politikasında "yumuşak güç" unsurlarının daha yoğun ve etkili biçimde kullanılmasına imkan tanımış, Afrika ülkelerine yönelik "yumuşak güç" bağlamında resmi kalkınma yardımları artırılmıştır (Bayram, 2021: 8-9).

“Yumuşak güç” uygulamaları içerisinde önem verilen konular arasında dış politika yapımında ticari çabalar da dahil edilmiştir. Örneğin 2003’te 5 milyar dolar seviyesinde olan Türkiye-Afrika ticaret hacmi 2020’de 25 milyar doları aşmıştır. Ayrıca savunma sanayi alanında büyük oranda dışa bağımlı olan Türkiye, bağımlılık oranını oldukça azaltmış, birçok kritik savunma sanayii ürününde olumlu gelişmelerin sağlamış; bu da Türkiye’nin Afrika devletleri açısından cazip bir tedarikçiye dönüşmesinde etkili olmuştur. Plan’ın uygulanması ve sürdürülmesinde Recep Tayyip Erdoğan hem başbakanlığı (ilk ziyaret 2006) hem de cumhurbaşkanlığı dönemlerinde otuzdan fazla Afrika ülkesine ziyaret gerçekleştirmiş; ticaret, ekonomik, siyasi, beşeri, insani vb. gibi pek çok konuda doğrudan aktör olmuştur (Bayram, 2021: 8-9).

Türkiye-Sudan ilişkileri iç, bölgesel ve küresel birçok faktör ve değişkenin sonucu olarak durgunluktan gelişime ve refaha doğru sabit bir hızda ilerlemeye tanık olmuştur. 2005 yılında Sudan’daki iç savaşı sona erdiren “Kapsamlı Barış Antlaşması” nın imzalanması ve dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Cumhurbaşkanlığı görevine gelmesiyle birlikte ilişkilerde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bundan sonraki dönemde, iki ülke arasında siyasi, bölgesel ve uluslararası meselelerde çoğu zaman fikir birliği sağlanmış ve birçok konuda ortak hareket edilmiştir. İki ülke uluslararası forumlarda birbirlerini desteklemenin yanında diğer Afrika ülkeleri ile ilgili konularda da iş birliği gerçekleştirmişlerdir. Sudan, uluslararası alanda dahil olduğu örgüt ve yapılarda Türkiye’ye destek olmakta ve Türkiye ile birlikte hareket etmektedir (Eldeen, 2019: 132).

T. C. Dışişleri Bakanlığı’na (2022) göre iki ülke arasındaki ilişkilerin özeti şu şekildedir;

- Türkiye, 1 Ocak 1956 tarihinde bağımsızlığını kazanan Sudan’ı ilk tanıyan ülkeler arasında yer almış ve Türkiye’nin Hartum Büyükelçiliği 1 Ocak 1957 tarihinde faaliyete geçmiştir. Sudan’ın Ankara Büyükelçiliği ise 14 Eylül 2009’da açılmıştır.

- Sudan, Afrika'da en kapsamlı ilişki ve işbirliğine sahip olunan ülkelerden biridir. Türkiye ile Sudan arasında iyi düzeyde seyreden siyasi ilişkiler, uluslararası örgütler ve platformlardaki işbirlikleri söz konusudur.

- Türkiye ile Sudan ikili ilişkileri son yıllarda karşılıklı olarak gerçekleştirilen birçok üst düzey ziyaretle ve bu ziyaretler vesilesiyle imzalanan çeşitli işbirliği anlaşmalarıyla başta tarım, enerji, sağlık, güvenlik ve eğitim olmak üzere birçok alanda ilerlemiştir.

- Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 24-26 Aralık 2017'de Sudan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret çerçevesinde, ikili ilişkilerin tüm boyutlarının yanı sıra, küresel ve bölgesel konular ele alınmış, iki ülke arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'ni (YDSK) tesis eden bildiri imzalanmıştır. Ziyaret vesilesiyle ayrıca iki ülke arasında ekonomik, askeri, kültürel, bilimsel, eğitim, tarım gibi pek çok alanda anlaşma, mutabakat zaptı ve protokoller imzalanmıştır.

- Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Ticaret, Tarım ve Orman Bakanlarının da bulunduğu bir heyetle 19-21 Kasım 2018 tarihlerinde Sudan'a resmi ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret vesilesiyle Türkiye-Sudan 15. Dönem Karma Ekonomik Komisyon (KEK) toplantısı düzenlenmiştir.

- Türk Dışişleri Bakanı ve beraberindeki heyet Sudan makamlarının davetiyle, Askeri Geçiş Konseyi ile Özgürlük ve Değişim Güçleri İttifakı arasında Geçici Sivil Yönetime ilişkin düzenlemeleri içeren Anayasal Bildiri'nin imza törenine katılmak üzere 16-17 Ağustos 2019 tarihlerinde Sudan'ı ziyaret etmiştir.

- 2020 yılında Türkiye'nin Sudan'dan ihracatı 375 milyon ABD doları, Türkiye'nin Sudan'dan ithalatı 105 milyon ABD doları olmuş, toplam ticaret hacmi 480 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir

- Başlıca ihracat kalemleri arasında, elektrikli makineler, demir çelik, otomotiv yan sanayi ürünleri, kazanlar, makineler, demir çelik eşya, plastik ürünleri, örülmemiş giyim eşyası ve kâğıt/karton sayılabilir. Başlıca ithalat kalemlerimizi ise, yağlı tohum ve meyveler, şeker ve şeker ürünleri, ham postlar, lak, sakız, reçine, uçucu yağlar ve pamuk oluşturmaktadır.

- Sudan'daki Türk firmaları, başlıca demir-çelik, çimento, PVC üretimi, deri, mermercilik, tahıl ithalat ve ihracatı, fırıncılık, perdecilik ve mobilyacılık, şehirlerarası otobüs taşımacılığı, tarım ürünleri ticareti, beyaz eşya ticareti alanlarında yoğunlaşmıştır.

- TİKA ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği kapsamında Sudan genelinde kalkınma öncelikli olmak üzere yerel halkın acil ihtiyaçlarına yönelik projeler yürütülmektedir.

- Bölgedeki ihtiyaç çerçevesinde, TİKA eşgüdümünde Darfur-Nyala'da 150 yatak kapasiteli modern bir eğitim hastanesi inşa edilmiş ve resmi açılışı 2014 yılı Şubat ayında yapılmıştır. Nyala Sudan-Türkiye Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Türkiye'nin yurtdışında hayata geçirdiği en kapsamlı dış yardım projelerinden biridir.

- TİKA tarafından yürütülen projeler arasında, Sevakin Adası'nda bulunan Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma tarihi binaların restorasyonu projesi de yer almaktadır.

- Türkiye Bursları kapsamında 1992 yılından bugüne kadar 654 Sudanlı öğrenciye burs sağlanmıştır.

Zengin (2019) çalışmasında belirttiği üzere "Türkiye ile Sudan arasındaki ilişkiler son dönemlerde hem devlet hem de özel sektör ve sivil toplum kuruluşları üzerinden devam etmektedir. Sudan'da faaliyette bulunan devlet kurumları arasında Diyanet Vakfı, Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü, Ticaret Müşavirliği, TİGEM ve THY bulunmaktadır. Devlet yatırımları ve işbirliği büyük oranda TİKA projeleri üzerinden yürütülmektedir. Sudan, TİKA faaliyetleri olarak Türkiye'nin en fazla para aktardığı beşinci ülke konumundadır. TİKA projeleri arasında Hartum, Sevâkin ve el-Fâşir'deki yenileme (restorasyon) çalışmaları; kalifiye eleman ve teknik personel eğitimleri; zirai alanda bilgi, tohum ve ekipman temini, hastane inşası ilk başta sayılabilecek faaliyetlerdir. Türkiye'ye tahsis edilen Sevâkin adasındaki yeni düzenlemeler çerçevesindeki çalışmalar başlamış ve projenin tahmini tutarı 650 milyon USD olarak öngörülmüştür. Hartum'da bir Türk üniversitesi açılması ve

tarım arazilerinin tahsisi için imzalar atılmış ancak henüz herhangi bir kayda değer çalışma başlamamıştır.”

Türkiye-Sudan ilişkileri olumlu ve verimli bir şekilde gelişme gösterirken, 1989'da darbeyle devlet başkanı olan 11 Nisan 2019’da Ömer el Beşir’in darbeyle görevden alınması yakından izlenmektedir. Zira yönetimi ele geçiren Savunma Bakanı Orgeneral Avad Muhammed Ahmed bin Avf, Türkiye’nin meşru kabul etmediği Mısır’daki darbeci Cumhurbaşkanı Abdulfettah Sisi’nin Kahire’deki askeri okuldan sınıf arkadaşıdır. Bu durum Türkiye’nin gelişmeleri yakında izlemesinde etkili olmaktadır. Diğer yandan Sudan’da Türk askerinin konuşlandığı Sevakin Adası’nın durumu, önemli yatırımlarının olması ve TİKA’nın en fazla yardım ettiği beşinci az gelişmiş ülke konumunda olması, Türkiye için önemli arka plan nedenleri olarak ifade edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2020; BBC, 2021).

Darbe sonrasında iki ülke arasındaki ilişkiler askıya alınmış ve soğumuştur. Ancak 12-13 Ağustos’ta Sudan geçiş yönetimi olan Egemenlik Konseyi Başkanı Korgeneral Abdülfettah el-Burhan ve beraberindeki heyet Türkiye’yi ziyarete gelmiş, ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi yolunda mutabakat sağlanmıştır. El-Burhan’ın, Cumhurbaşkanı Erdoğan’la yaptığı görüşmeden sonra; devam eden 314 milyon dolarlık Türk yatırımının sürdürülmesi, Türkiye’ye tahsis edilen 100 bin dekarlık arazilerin işletilmesi, iki arasındaki yaklaşık 10 milyar dolarlık planlanan ticaretin geliştirilmesi, Türk müteahhitlik şirketlerinin 90’dan fazla devam eden ya da tamamlan projelerinin sürdürülmesi, Ziraat Katılım Bankasının 2020 yılında ilk yurt dışı şubesin açarak verdiği hizmetlerin geliştirilmesi gibi pek çok konuda ilişkilerin sürdürülmesi konusunda Türkiye ile işbirliklerinin devam edeceğini belirtmiştir (Eldee, 2021).

6.4.Sudan'a Yönelik İnsan Yardım Uygulaması

Çalışmanın bu başlığı altında; Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları kapsamında Sudan'a yönelik insani yardımlara ilişkin yapılan araştırmanın yöntemi hakkında açıklamalar yapılmıştır.

6.4.1. Amaç ve Kapsam

Sudan, dünyadakien yoksul ülkeler arasında yer almaktadır. Sudan'da, sömürgecilik döneminden 2005 yılına kadar devam eden Afrika'nın en uzun iç savaşı yaşanmış, 2011 yılında bölünmeyle bu süreç bazı anlaşmazlıklar söz konusu olsa da nispeten durmuştur (Nassır, 2017). Sudan'daki iş savaşlar ve bu süreçte yaşanan maddi ve manevi kayıplar derin bir yoksulluğa yol açmıştır. Nüfusun yaklaşık %60'ının yoksulluk sınırının altında yaşadığı bilinmektedir. Örneğin petrolün büyük çoğunluğu Güney Sudan'da kalsa da rafineri, boru hattı ve liman gibi altyapılara sadece Sudan'ın sahip olması petrol ihracatında Güney-Kuzey işbirliğini zorunlu kılmıştır. Ancak Güneyden ihraç edilecek petrolün boru hattı ile rafinerilere ve Sudan limanına sevkiyatında iki taraf arasında geçiş ücreti konusunda anlaşmazlık yaşanması ve Aralık 2013'te Güney Sudan'da iç savaş çıkması, petrol üretimi ve sevkiyatını olumsuz etkilemiştir. Zengin petrol kaynakları ile işletilmesi konusunda Güney-Kuzey arasında henüz tam bir işbirliğinin sağlanamamış olması, ambargo ve kısıtlamalar yoksulluğun daha da ileriye taşımaktadır (DEİK, 2019).

Sudan'da ayrıca Boko Haram adıyla bilinen Nijerya merkezli terör örgütü ile diğer pek çok terör örgütlerinin etkin olduğu bilinmektedir (Bayram, 2017: 221-223). 2020 yılında dönemin ABD Başkanı Trump'un kararıyla Sudan, teröre destek veren ülkeler listesinden çıkarılmışsa da (Euronews, 2020) etnik, dini, ideolojik vb. yapılanmalar ülkede geri kalmışlık ve yoksulluğun kronikleşmesinde etkili olmaya devam etmektedir (INSAMER, 2020).

Sudan'da bölünmeyle başlayan Kurdufan ve Mavi Nil sorunları ve 2003 yılından bu yana devam eden "Darfur Krizi", ülkede barınma, gıda, temiz suya erişim gibi ciddi

sorunlar doğurmaktadır. Yıllardır devam eden “Darfur Krizi” nedeniyle iç göçler yaşanırken, Darfur’da büyük şehirlerin etrafında büyük kamp alanları oluşmuş durumdadır. Sağlık, eğitim ve gıda güvenliği sorunlarının ön plana çıktığı bu kalabalık kamplarda insanlar dışarıdan gelecek yardımları bekleyerek hayatlarını geçirmektedir (Orakçı, 2018: 21).

Yardıma muhtaç ve yoksulluk sınırının altında yaşayan yaklaşık 14 milyon Sudanlıdan yaklaşık 9 milyonu kırsal alanlarda yaşamaktadır. Birkaç açıdan, kırsal nüfusun durumu daha kötü, ancak kentsel ve kırsal alanlar arasındaki fark daralmakta ayrıca kentlerde yaşayanların da yaşam koşulları kötüleşmektedir. Yoksulluğun yaygınlığı ve yönü konusunda önemli bölgesel farklılıklar vardır. Genel olarak, batı, güney ve Kızıldeniz eyaletleri, kuzey ve doğu eyaletlerine kıyasla nispeten daha yoksundur. Güney Kordofan ile Batı ve Orta Darfur'da her üç kişiden ikisinin yoksulluk içinde yaşamaktadır. Darfur, Güney Kordofan ve Hartum. Batı Kordofan Eyaleti'nde yoksulluk oranı 2010'da %49,3’ten 2015'te %67’ye yükselmiştir (Fadlalla, 2021: 47).

İç savaşın başlamasından hemen sonra başlayan mülteci akını, bu ülkede yeni kamp alanlarının kurulmasına sebep olmuştur. Sudan’da son güncel verilere göre Güney Kurdufan, Mavi Nil ve Darfur’da yaşanan çatışmalar nedeniyle ülke içinde yer değiştiren 2,3 milyon göçmen bulunmaktadır. Bu göçmenlerin yaklaşık 1,76 milyonu Darfur bölgesi içinde bulunmaktadır. Bunlar dışında Sudan’da başka ülkelerden gelen ve sığınma arayışında olan 1,2 milyon mülteci vardır. Bu insanlar da ciddi insani yardım ihtiyacı içindedir. Mülteci ve iç göçmenler haricinde sosyoekonomik durumu yeterince iyi olmayan 2 milyondan fazla insan da insani yardıma gereksinim duymaktadır. BM’nin ilgili kurumlarının yayınladığı 2018 verilerine göre nüfusu 40 milyonu bulan Sudan genelinde 5,5 milyon insan farklı derecelerde insani yardıma ihtiyaç duymaktadır ki, bu rakam neredeyse ülkedeki toplam nüfusun %15’ine tekabül etmektedir (Orakçı, 2018: 23).

Yapılan açıklamalardan yola çıkarak bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalar kapsamında Sudan'a yönelik insani yardım faaliyetlerinin incelenmesidir. Bu kapsamda; Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) tarafından yürütülen faaliyetlerin verileri esas alınmıştır.

6.4.2. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları; Türkiye'nin Sudan'a yönelik olarak insani yardımlarıyla; yakın dönem itibariyle ilişkilerin başladığı 2005 yılından sonrasıyla; resmi yardım kurum ve kuruluşlarının insani yardım etkinlikleriyle;TİKA, YEE, TMV ve TDV'nin faaliyetleriyle sınırlıdır. Ayrıca araştırma, Sudan'da bir saha çalışması yapılması yapılamadığından aynı zamanda çalışmanın temel yöntemi de olan ikincil veriler ve bu verileri aktaran kaynaklarla sınırlıdır.

6.4.3. Yöntem

Bilimsel araştırmalar, istatistik ve matematiksel analizlere dayanan nicel yöntemler kullanılarak; gözlem, görüşme, sosyal doku ve vaka incelemelerine dayanan nitel yöntemler kullanılarak ve bu ikisinin bileşiminden meydana gelen karma yöntemler kullanılarak yapılmaktadır. Her bir yöntemin de kendi içinde araştırmanın amacına ve araştırmacının tercihine göre alt çalışma yöntemleri bulunmaktadır (Karasar, 2016: 44-45).

Bu araştırma, nitel araştırma desenine göre tasarlanmış olup bu araştırma türünün alt birimi olan "vakaincelemesi (örnek olay)" deseninde yapılmıştır. Vaka incelemesi özellikle sosyal ve beşeri olguları içeren çalışmalarda olgusal sonuçları ortaya çıkarmak üzere kullanılmaktadır. Bu teknik; lokal, yerel ya da araştırmanın yapıldığı yere/birime ilişkin münhasır sonuçlar vermekle birlikte deneysel çalışmalar gibi genellenebilir yargılar vermez (Yüksel, 2020: 547; Karasar, 2016: 51).

Vaka incelemesi tekniğinde kullanılan araçlar ise araştırmacının seçimine göre değişebilmekte olup, bu çalışmada "ikincil nitelikte" ve "olgusal" veriler kullanılmıştır.İkincil veriler; önceki araştırmacılar, açık veri kaynakları ve istatistiklerden sağlanan bulguların, belirlenen amaç ve konu kapsamında derlenmesi ve raporlaştırılmasına dayanmaktadır. Olgusal veriler ise araştırmacının yorum ve kendi bakış açısını içermeyen, kişisel yargılardan bağımsız bulgulardan oluşmaktadır (Yayınoğlu, 2005: 204-205).

Bu tez çalışmasında Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları kapsamında Sudan'a yönelik insani yardım faaliyetleri; Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) gibi kurumların faaliyetleri "örnek olay incelemesi" yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarının genel profili literatür taraması yapılarak ortaya konulmuş ve sınıflandırılmıştır. Bu süreçte Nye (2008), Spiro ve Nye (2003), Holsti (1964) ve Hart (1976) tarafından ileri sürülen sınıflandırmalara göre çalışılmıştır. Elde edilen bulgu ve veriler kendi içerisinde organize edilmiştir. Ardından Sudan ülke örneği incelemesi aşamasına geçilmiştir. Bunun için de bahsi geçen kurumların Sudan'daki faaliyetleri ve yapılan yardımlar hakkında yayımlanan veri, rapor ve diğer dokümanlar elde edilerek kendi içerisinde gruplandırılmış; eğitim, dil, kültür vb. şeklinde ayrı ayrı incelenmiştir.

6.4.4. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırma verilerinin elde edilmesinde belirlenen yönteme uygun olarak doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, belli bir amaca yönelik kaynakları araştırma ve bulma, kendi içerisinde sınıflama yapma, istatistiklere ulaşma, daha önce yayınlanmış bilimsel nitelikteki veriler ulaşmaya dayanan bir araştırma yöntemidir (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil ve Nas, 2021: 230). Bu kapsamda araştırmanın verileri TİKA, YEE, TMV ve TDV tarafından kamuoyu ile paylaşılmış açık erişim resmi belge, açıklama, rapor, yayın ve istatistiklerinden elde edilmiştir.

Verilerin analizi sürecinde ise, doküman incelemesinden elde edilen veriler, insan yardım konularına göre sınıflandırılmış ve“betimsel analiz” yöntemiyle incelenmiş ve yorumlanmıştır.

6.5.Bulgular

Araştırmanın bulguları aşağıda aktarılmıştır.

6.5.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) “24.01.1992 tarih ve 480 sayılı KHK ile Dışişleri Bakanlığına bağlı bir teknik yardım teşkilatı olarak Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İş Birliği Başkanlığı” adı altında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir teşkilat kurulmuştur (TİKA, 2022).

TİKA, başlangıçta Türkiye’nin yumuşak güç ve kamu diplomasisi kurumlarından biri olarak konumlandırılmıştır. Bu kapsama misyonu “teknik destek ve iş birliği” olmak üzere teşkilatlandırılmış, Sovyetler Birliğinin dağıldığı, Varşova Paktı’nın çöktüğü ve bunun karşıt denge mekanizması olan NATO’nun kimlik ve vizyon değiştirdiği süreçte ortaya çıkmıştır (TİKA, 2022). Türkiye çevresinde yeni oluşan ülkeler ile çevrilmeye başladığında durumun farkına vararak harekete geçme ihtiyacı duyulmuştur. Bu ihtiyaç ile kurulan TİKA, başta Türk Dünyası olmak üzere kültür kökeni ortak dost ve akraba gördüğü ülkeler ile iş birliği yapmayı amaçlamıştır. TİKA ilk kurulduğu dönemde EKETİB (Ekonomik, Kültürel, Teknik İş birliği Başkanlığı) kısaltması ile bilinmekte idi. Daha sonra güncellenerek daha sade (TİKA,1997:1-2). Daha sonraki yıllardaTİKA, 24 Ekim 2011’de Bakanlar Kurulu Kararı ilesiyasi amaçlardan uzaklaştırılarak; insani yardım, teknik ve uzmanlık yardımları, insani organizasyon vb. kapsamında yeniden düzenlenerek günümüzdeki halini almıştır.

TİKA günümüzde 15.07.2018 tarih ve 30479 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde belirtildiği üzere “işbirliğinde bulunulması hedeflenen devletler ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri

projeler, programlar ve faaliyetler aracılığıyla geliştirmek, yapılacak katkı, yardım ve ilgili süreçleri yürütmek ve mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak" şeklinde amaçlandırılmıştır (30479 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Md. 521).Aynı Kararname'nin 522. maddesinde TİKA'nın görevleri şu şekilde ifade edilmiştir;

- "İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri karşılıklı kalkınmaya da katkıda bulunacak şekilde projeler ve faaliyetler temelinde geliştirmek, söz konusu ülke ve toplulukların kalkınma hedef ve ihtiyaçlarına uygun işbirliği program ve projelerini hazırlamak veya hazırlatmak, bununla ilgili gerekli düzenlemeleri ve takibi yapmak ve bunların uygulanmasında koordinasyonu sağlamak."
- "İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve toplulukların iktisadi gelişim sürecinde ihtiyaç duyacakları ekonomik altyapı araçlarını ve destek programlarını hazırlamak, ekonomik büyüme, yatırım ortamının hazırlanması ve geliştirilmesi, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iyi yönetişim, kadın ve ailenin toplumsal yaşamda ve kalkınmadaki rolü, bilgi teknolojileri transferi, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, enerji, altyapı, sürdürülebilir kalkınma gibi alanlarda katkı temin etmek, bu ülkelere kurumsal, insan kaynakları ve benzeri alanlarda kapasite geliştirme destekleri sağlamak."
- "İşbirliği yapılması hedeflenen ülke ve topluluklarda kamu yönetimi, hukuk, eğitim, kültür ve diğer sosyal alanlardaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla proje ve programlar hazırlamak, hazırlatmak ve uygulamak, bu ülke ve topluluklardan eğitim ve staj amacıyla Türkiye'ye gönderilecek kamu görevlileri ve diğer kişilere burs ve benzeri destek sağlamak."
- "Kalkınma yardımları ve ülkemizin dış yardımlarıyla ilgili uygulama ve teknik koordinasyon ile takibi sağlamak, envanter hazırlamak ve raporlar yayınlamak. Yurtdışında bulunan ortak tarihi, kültürel ve toplumsal mirasın ve değerlerin korunmasına, toplumlar arası önyargıların giderilerek ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik sosyal ve kültürel proje ve çalışmaları uygulamak."

TİKA hakkında yapılan açıklamalar, görev ve faaliyetleri kapsamında görüldüğü üzere bu kurumun politik, menfaate dayalı ya da çıkar amaçlı bir teşkilat olmadığı anlaşılmaktadır. Günümüzde Cumhurbaşkanlığına bağlı olan teşkilat; "kamu tüzel kişiliğine haiz, farklı unvan ve statüdeki 807 personeli ile dünyadaki 58 ülkede kurulu olan 60 program organizasyon ofisi aracılığıyla 150'den fazla ülkede de kalkınma işbirliği çalışmalarını yılda yaklaşık 2.000 proje ve faaliyetle gerçekleştiren bir kamu kuruluşudur" (TİKA Stratejik Plan, 2019-2023).

Farklı coğrafyalarda kalkınma ve iş birliği alanlarında yoğun faaliyetler gösteren TİKA, hemen hemen tüm alanlarda varlığını göstermiştir. TİKA'nın yaptığı bu faaliyetler teknik yardım hizmeti götürülen ülkeler açısından Türkiye'ye önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu yapılan faaliyetler doğrultusunda hem Türkiye'nin bölge politikası işlerlik kazanırken hem de gelişmekte olan bu ülkelerin öncelikli talepleri karşılanmıştır. Böylelikle Türkiye'nin uluslararası arenada itibarı da oldukça ciddi bir biçimde artış göstermiştir. Kurulduğu ilk on yıllık süreçte TİKA 2500 'ü aşkın proje tamamlamıştır. Bunların arasında sağlık, altyapı ve medya gibi alanlarda verilen desteğin yanı sıra 18000 'i aşkın öğrenci ve çok çeşitli meslek guruplarına üye uzmanlarla mesleki eğitimler verilerek gelişmekte olan bu ülkelerin eğitim kurumlarına teknolojik donanım ile ekipman verilerek fiziki destek de sağlanmıştır (TİKA, 2022a).

TİKA, gideceği ülkelerde organize edeceği iş birliği faaliyetlerinin gerektirdiği organizasyonu sağlamak amacıyla, kendisi için tanımlanan görev alanı doğrultusunda önceliği olan ülkelerde "Program Koordinasyon Ofisleri" açmaktadır. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde, ikili iş birliği anlaşmaları doğrultusunda veya karşılıklı anlaşma evresinde olanlar, kurulum aşamasında olanlar ve aktif faaliyet göstermeyen birimlerle birlikte, 60 ülkede 62 Program Koordinasyon Ofisi ve 9 İrtibat Ofisi bulunmaktadır (TİKA, 2022a). TİKA'nın faaliyet gösterdiği ülkelerden biri de Sudan olup yapılan yardımlar ve işbirlikleri aşağıda aktarılmıştır.

6.5.1.1. Eğitim ve Kalkınma

Sudan - Türk Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi

2013 yılından bu yana bünyesinde makine teknolojileri, CNC programlama, mobilya ve dekorasyon, iklimlendirme ve soğutma, elektrik-elektronik, mekatronik, bilgisayar programlama, turizm ve otelcilik, otel yöneticiliği ve tekstil olmak üzere 9 atölye barındıran merkezde ilaveten, kütüphane, turizm uygulama restoranı ve uygulama oteli bulunmaktadır. Son olarak 2015 yılında ihtiyaca binaen tekstil bölümü açılmıştır. Merkezin uluslararası bir yapıya dönüşmesi için Temmuz ayında Cibuti'den 12 kursiyer getirilmiş, bir ay süre ile merkezde mobilya bölümü ile iklimlendirme-soğutma alanlarında eğitim görmüşlerdir. 2017 Eylül ayında Sudan-Türk Mesleki Eğitim Merkezi bünyesindeki tekstil atölyesinin açılışı yapılmıştır.

Güney Sudan – Arıcılık ve Tavukçuluk

Güney Sudan Hayvancılık ve Balıkçılık Bakanlığı ve STK işbirliğinde, tavuk yetiştiren çiftçilere iki adet 500 yumurta kapasiteli güneş kuluçka makinesi, 1.500 yumurtalık civciv, yem, suluk ve çeşitli aşı desteği TİKA tarafından sağlanmıştır. Proje kapsamında ayrıca arıcılar için 300 arı kovanı ve arıcılıkta kullanılan kıyafetler ile çeşitli ekipman temin edilmiştir.

Sudan – Çiftçi Ailelere Destek

TİKA tarafından Darfur'un beş eyaletinde çiftçilere tohum ve basit zirai alet desteği sağlanmıştır. Desteklerden Kuzey Darfur'da 5 bin aile, Güney Darfur'da 7 bin aile, Doğu Darfur'da 7 bin aile, Batı Darfur'da 6 bin aile ve Orta Darfur'da 5 bin aile olmak üzere 30 bin aile faydalanmıştır. Toplamda ise desteklerden 150.000'e yakın kişi faydalanmıştır.

Sudan – Cezeri-Lab Kurulumu

TİKA tarafından üretim, tasarım ve dene-yap laboratuvarı "CEZERİ-LAB"ın üçüncüsü Sudan Uluslararası Afrika Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde kurulmuştur. Genel olarak FABLAB ismiyle meşhur olan bu tesisler, öğrencilerin ve

araştırmacıların “Yaparak-Deneyerek” projelerini gerçekleştirmesine vesile olmakta; ayrıca sektörden dileyen kişilerin de buralardan yararlanarak Ar-Ge faaliyeti yürütmelerine imkân sağlamaktadır. Ülkede faaliyet gösteren tüm üniversitelerin, akademisyenlerin, öğrencilerin ve dış paydaşların hizmetine sunulan laboratuvara Türkiye’den getirilen cihazların kurulumu yapılarak, uzmanlar tarafından cihazlar ve işletim programlarına yönelik 10 gün süren eğitimler verilmiştir.

6.5.1.2. Sağlık

Çocuk İleri Yaşam Desteği Eğitimleri (ÇİYAD)

Uluslararası Doktorlar Birliği (AID) ve Yeryüzü Doktorları Derneği iş birliğinde gerçekleştirilen Ana Çocuk Sağlığını Destekleme Programı’nın 2017 yılı projeleri şu şekildedir: Çocuk İleri Yaşam Desteği Eğitimleri (ÇİYAD) tıp alanında faaliyet gösteren STK’lar iş birliğinde, çocuk sağlığı açısından hayati müdahaleleri içeren ÇİYAD eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Sudan Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ebelik Eğitim Merkezindeki öğrenci ve eğiticilere obstetrik bakım eğitimi verilmiştir.

Türk Uluslararası Ebe Eğitim Merkezinin Yenilenmesi

2019 Yılında başkentte bulunan ebe eğitim merkezinin, tadilatı ve donanımı Başkanlığımız tarafından gerçekleştirilmiştir. Merkezde 360 ebe adayı eğitimlerine devam etmekte ve merkez, Sudan’da anne çocuk sağlığı gelişimine önemli katkı vermektedir.

Acil Tıp Kapasite Geliştirme Programı (ATKAP)

İlgili kamu kurumları ve STK’lar ile iş birliğinde gerçekleştirilen Acil Tıp Kapasite Geliştirme Programı, 2017 yılı içerisinde Afganistan, Sudan ve Bosna-Hersek’te uygulanan proje ve programlarla devam edilmiştir. Bu kapsamda;Temel Eğitim Modülü (TEM), Acil Sağlık Hizmetleri Eğitimi, 112 Ambulans Hizmetleri ve Afetlerde Sağlık Hizmetleri eğitimleri, ilk Yardım Gönüllüleri Eğitimi Projesi (İGE) gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Sudan – Türkiye Eğitim ve Araştırma Hastanesi Türkiye ile Sudan arasında imzalanan protokol çerçevesinde hizmete sunulan Sudan-Türkiye Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 46 yoğun bakım yatağı, 3 ameliyathane, 2 doğumhane, 1 tam donanımlı radyoloji ünitesi, 1 laboratuvar ve 150 yatak kapasitesi ile hizmete devam etmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından bütçe desteği sağlanmıştır.

6.5.1.3. İçme Suyu

İçme Suyu

Su sıkıntısının çok ciddi boyutlara ulaştığı, yüzbinlerce insanın temiz suya ulaşamadığı ve kişi başı su kullanımının dünya ortalamasının dörtte biri olduğu Afrika'da DSİ tarafından çalışmalara 2005 yılında başlanmıştır. TİKA, Türkiye Diyanet Vakfı ve sivil toplum kuruluşlarının katkıları ile Sudan, Etiyopya, Nijer, Somali, Burkina Faso, Mali, Moritanya ve Cibuti'de gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde yaklaşık 2 milyon kişiye temiz içme ve kullanma suyu temin edilmiştir. Sudanda TİKA tarafından farklı tarihlerde 90'dan fazla içme suyu kuyusu açılmıştır.

Sudanlı ve Somalili Mühendislere Su ve Atıksu Eğitimi

Hartum Su İdaresi'nden Türkiye'ye gelen mühendislere yönelik olarak; "Su sektöründe planlama, Su ve atıksu yönetimi, arıtımı ve teknolojileri, Hidroloji, Su kalitesi yönetimi, Yeraltı sularının yönetimi, Su hasadı teknolojileri" konularında 10 kişilik bir gruba 25 Şubat-1 Mart 2019 tarihlerinde 1 haftalık eğitim programı düzenlenmiştir.

6.5.2. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Yunus Emre Vakfı, "Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş" bir kamu vakfıdır.Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ise Vakfa bağlı bir kuruluş olarak bu Kanunun amaçlarını

gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra ülkemizin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir" (YEE, 2022).

Türkiye'nin Dünya tarafından tanınırlığının ve imajının iyi bir şekilde anlatılmasını sağlama amacıyla kurulan kurumlardan olan Yunus Emre Enstitüsü, "Dünya Türkiye'yi Daha Yakından Tanıyor" vizyonuyla hareket ederek, "Türkiye'yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak" misyonuna sahiptir. YEE, "Türkiye'nin diğer ülkeler ile dostluğunugeliştirmek, kültürel alışverişini arttırmak, bununla ilgili yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek" faaliyet göstermektedir" (YEE, 2015).

YEE "kültür sanat ve yabancılara Türkçe öğretimi ana başlıkları altında dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirilecek faaliyetler ve oluşturulacak iş birlikleri ile dünya toplumlarının Türkiye'yi daha yakından ve doğru kaynaklardan tanımasını sağlamak" teşkilatlanmış olup Kültür-Sanat Vizyonu ve Türkçe Öğretim Vizyonu bunlardan önde gelen ikisidir. Kültür-Sanat Vizyonu çeşitli kültür-sanat faaliyetleri ile Türk kültürünü tanıtmayı ve kültürler arası etkileşimin gerçekleşmesini amaçlamaktadır (YEE, 2015).

YEE'nin Kültür-Sanat Vizyonu; yakın ve uzak coğrafya ayrımı gözetmeksizin Türkiye'nin olumsuz bir algı sahibi olduğu bölge ve ülkelerde bu algının olumlu doğrultuda gelişmesini sağlamak için altyapının oluşturulmasına zemin hazırlamaktır. Ayrıca geleneksel Türk sanatları alanında yeni sanatçılar yetiştirme ve ürün yelpazesinin genişletilmesi ile bu sanatların tanınırlığının arttırılması amaçlanmaktadır. Buna ek olarak Türk edebiyatının tüm seviyelerde tanınırlığının arttırılması ve bu alanda verilen eserlerin daha çok dile çevrilmesi hedefler arasındadır (YEE 2015). Türkçe Öğretim Vizyonu ise kurulacak olan merkezler aracılığıyla Türkçenin uluslararası bağlamda etkinliğinin arttırılması ve yabancı dil olarak öğretimini "Avrupa dilleri Ortak Çerçeve Metni" bağlamında gerçekleştirerek

kültürel iletişim ve etkileşimin geliştirilmesini sağlamaktır (YEE 2015). YEE'nin Sudan'daki faaliyetleri hakkında aşağıda açıklama ve bulgular sunulmuştur.

YEE, Sudanda "Hartum Yunus Emre Enstitüsü" (Hartum YEE) kurumu olarak faaliyet göstermektedir. Bu kurum bünyesinde YEE'nin ülkede çok sayıda ve çok çeşitli alanlarda faaliyet, etkinlik ve organizasyonları söz konusudur. YEE'nin Sudan'daki 2017-2022 döneminde gerçekleştirdiği bazı faaliyetler şu şekildedir;

- Türkiye-Sudan Eğitim ve Kültür Fuarı
- Türkiye'de Arapça Eğitimi ve İslami İlimler Paneli
- Türkiye'de Yaşayan Bir Sudanlı Olmak Konferansı
- Türk Açık Hava Sineması
- Sudan Uluslararası Dostluk Haftası
- 5 Makamda 5 Ezan-(İstanbul Usulü Ezan Kursu)
- Kültür Merkezi Dışında Verilen Türkçe Kursları
- "İslam Dünyasında Ahmet Yesevi" Konferansı
- 18 Mart Çanakkale Zaferi Anma Programı
- Kuran-ı Kerim Üniversitesi Türk Kültür Günü*
- Bir Milletin Yeniden Diriliş Destanı: 15 Temmuz Sergisi
- Al Ahfad Üniversitesi Uluslararası Kültür Fuarı
- Hartum 3. Gençlik Fuarı
- Hartum 14. Uluslararası Kitap Fuarı
- Söyleşi: Büyükelçi İrfan Neziroğlu (Hartum Üniversitesi)
- Resim Sergisi: Bastavvi Baghdadi "Sevakin"
- Kültür Konferansları: Mevlid-i Nebi Programı
- Zenci Musa/Sudanlı Musa Belgesel Gösterimi
- Osmanlı Sudan İlişkilerinde Yazılı Kültür

- Türkiye'de Güncel Dini Gelişmeler
- Ayasofya Hafızlar Topluluğu Konseri
- Tarih Sayfası Konferansı: Türkiye-Sudan Tarihi ve Kültürel İlişkileri

Yukarıda sıralanan faaliyetlerle birlikte YEE çeşitli ülkelerde "Türkoloji Protokolü" anlaşmaları kapsamında Sudan'da Türkçe, Türkçe Yeterlik Sınavları, Türk Kültürü, İslam Kültürü vb. alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda Sudan'da işbirliği protokolleri yapılan kurumlar şu şekildedir;

- Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi
- Nyala Türkiye-Sudan Hastanesi
- Hartum Üniversitesi
- Uluslararası Afrika Üniversitesi

YEE, Sudan'da diğer Türkiye menşeli kurumlarla entegre şekilde eğitim ve kalkınma amaçlı faaliyetler de sürdürmektedir. Örneğin ülkede kadınların güçlendirilmesi ve görünürlüklerinin artırılması amacıyla kadın girişimciliği, iş kadınlığı, iş hayatında kadın vb. temalarında eğitim ve programlar düzenlenmiştir (Hartum YEE, 2021). Hartum YEE, ülkede süreli yayınlardan rehber kitaplara, medyadan akademik alana kadar pek çok noktada destek vermektedir. Örneğin video derslerle Türkçe eğitimi, yerel yazarlarla ortak çalışmalar, Türkiye Dergisi, Türkçe'nin Sesi Radyosu bunlardan bazılarıdır.

6.5.3. Türkiye Maarif Vakfı (TMV)

Türkiye Maarif Vakfı (TMV), 17.06.2016 tarihli 6721 sayılı kanun kurulmuş, yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına Milli Eğitim Bakanlığı dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluştur. TMV'nin misyonu "kültür ve medeniyet etkileşimini "ortak iyi"ye ulaştıracak bir yol olarak gören Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısı" olarak ifade edilmektedir (TMV, 2022a). TMV Kâr

amacı gütmeyen bir kurum olarak amacı; "kamu yararına çalışan bir vakıf olan Türkiye Maarif Vakfı, her ülkede okul öncesinden yükseköğretime eğitimin her aşamasında etkin faaliyet yürütmektir (TMV, 2022a).

TMV'nin Sudan'daki faaliyetleri genellikle okul açmak, mevcut okullarda iyileştirme yapmak ve buralarda öğrenim gören öğrencilere destek olmak şeklindedir. TMV'nin Sudan'nın Hartum ve Niyala şehirlerinde çeşitli kademelerde eğitim veren 6 okulu ve buralarda da yaklaşık 1700 öğrencisi vardır. TMV, Sudan'da okulların yanı sıra bu kurumların kütüphane ve diğer donatılarını sağlamaktadır (TMV, 2022b).

TMV, Sudan'daki okullarında normal eğitim sürecine ek olarak düzenli olarak Bilim Festivali, Türk Günleri vb. gibi Türkçe diline ağırlık vererek etkinlikler düzenlemektedir (TMV, 2022b). TMV, Sudan'daki okullarında öğrenim gören başarılı öğrencilere Türkiye'de eğitim olanaklarını sunmanın yanı sıra Türkiye'den bazı vakıf üniversitelerinin eğitim fuarı organizasyonlarını da desteklemektedir. Örneğin 2020 yılının sonlarında Sudan'ın başkenti Hartum'daki Maarif Okulları Kampüsü'nde, Sudan ve Türkiye'den 15 üniversitenin katıldığı fuar bir fuar düzenlenmiştir. Ziyaretçilerin Türkiye ve Sudan'daki üniversitelerin eğitim imkânları hakkında detaylı bilgiler verilmiş, iki ülke üniversiteleri arasında iş birliği süreçleri başlatılmıştır (İGÜ, 2020). Öte yandan TMV'nin Sudan'daki en rollerinden bir diğeri de 15 Temmuz sonrasında Türk okullarını devralmasıdır (YV, 2021).

6.5.4. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)

Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) tarafından Sudan'daki faaliyetler genellikle yoksulların gıda gereksinimlerinin karşılanması, kriz bölgelerinde insani yardımlar, su kuyuları açılması şeklindedir. Bu faaliyetler için TDV yardım kampanyaları düzenleyerek hem fon hem de işgücü temin etmeye çalışmaktadır (TDV, 2022). TDV'nin gerçekleştirdiği bazı insani yardımlar faaliyetleri şu şekildedir;

- 2022 yılı Ramazan ayında Sudan'ın farklı bölgelerindeki ihtiyaç sahiplerine gıda malzemelerinin bulunduğu 2 bin 500 koli ulaştırmıştır.TDV ve Almanya'daki gurbetçi Türklerin oluşturduğu Diyanet Türk İslam Birliği (DİTİB) teşkilatı ile birlikte Sudan'da 2 bin 500 aileye gıda paketi teslimi çalışması yürütülmüştür. Başkent Hartum'un yanı sıra Güney Kurdufan, Darfur, Kesele, Port Sudan ve kuzeyde dağıtımlar yapılmıştır (TDV, 2020b).

- 2020 yılında ülkede yaşanan son 80 yılın en büyük doğal afetlerinden biri olan selin felaketinin ardından en çok ihtiyaç duyulan gıda, su, battaniye, ilaç, tıbbi malzeme, temizlik ve hijyen setleri ile cibinlik gibi acil insani yardım malzemelerin temini ve ulaştırılması faaliyetleri yürütülmüştür. 16 eyalette 350 bin kişinin etkilendiği bir selin meydana geldiği yerlerde yardımlar yapılmıştır(TDV, 2020c).

- 2020 yılında TDV yerel ve Türkiye menşeli kurumların işbirliği ile Cezire eyaletinin Medeni kentinde Küçükçekmece Müftülüğü vasıtasıyla üç su kuyusu, Mavi Nil eyaletinin Damazin şehrinde de bir okulun yapımının tamamlanarak hizmete açıldığını, 200 öğrenciye kıyafet ve kırtasiye yardımı yapılmıştır (TDV, 2020a).

- 2019 yılında TDV'nin Sudan'ın Güney Kurdufan eyaletinde yeniden inşa ettirdiği cami ibadete açılmıştır. Başkent Hartum'un yaklaşık 500 kilometre güneybatısındaki Delenc kentinde TDV tarafından yeniden inşası ve tefrişatı tamamlanan cami dualarla açılmıştır (TDV, 2020a).

6.5.5. Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'den çok sayıda STK Sudan'da çeşitli yardım ve geliştirme faaliyetleri sürdürmektedir. Türk STK'larının başlıca yardım konuları su kuyularının açılması, insani yardımlar, çocuk ve kadınların eğitimi, doğal afet ve kriz yaşanan bölgelere ayni ve nakdi yardım kampanyalarının düzenlenmesi ve dağıtımların yapılması şeklindedir. Türk STK'larının Sudan'daki yardım faaliyetlerinin bazı örnekler aşağıda aktarılmıştır.

Uzun yıllardır Sudan'da Eğitim, Ramazan, Kurban, Yetim, Katarakt, Kalıcı Eser, Kalkınma, Su Kuyusu ve İnsani Yardım alanlarında faaliyet gösteren İHH İnsani Yardım Vakfı, selden etkilenen bölgelerde yardım faaliyetleri sürdürmüş ve buna devam etmektedir (IHH, 2020). IHH ayrıca Sudan'ın Batı Darfur bölgesinde, toprak bölüşümü, mera kullanımı ve su paylaşımı gibi konularda yaşanan anlaşmazlık sonucu kabileler arasındaki çatışmalarda mağdur olan insanların başka yerlere taşınmasında ve insani yardım gereksinimlerinin karşılanmasında destek vermiştir (IHH, 2022).

Türk menşeli STK'lardan "İyilik Derneği" ülkedeki sel felaketinde ihtiyaç sahipleri için yardım kampanyaları düzenlemiştir. İyilik Derneği, aralarında Kızılay'ın da bulunduğu 20 sivil toplum kuruluşuyla AFAD öncülüğünde Sudan'da yardımlar gerçekleştirmiştir (İD, 2020).

Türk menşeli olana ya da Türkiye'den kurumlarla işbirliği içinde olan STK'lardanAfrika İnsan Derneği, Mavi Hilal Vakfı, İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, Sınır Tanımayan Doktorlar gibi çok sayıda STK; Afrika ülkeleri ve Sudan'da su kuyusu açılması, mesken ve ortak yapılar için inşaat malzemesi temini, gıda yardımları, eğitim yardımları ve yetimlerle ilgilenmek üzere faaliyetler göstermektedir.

Genel olarakTürkiye'nin Sudan'da resmi ve sivil kurumlarıyla gerçekleştirdiği insani yardımlar ve kalkınma yardımları konusunda Türkiye'nin dönemin Sudan Büyükelçisi İrfan Neziroğlu şu şekilde bir özetleme yapmıştır (AYBÜ, 2021); Sudan'da ekonomik, siyasi ve doğal afet kaynaklı krizler sonrasında insani yardımlar bakımından ilk giden ülke Türkiye olmuştur. Ülkede Türkiye'ye karşı büyük ilgi söz konusu olmakla birlikte sağlanan yardımların hem insani hem de kalkınma boyutunda oldukça önemli katkıları olmuştur.Yarım süreçlerinde özellikle ilgili kamu kurumları ve STK'lar arasındaki irtibat ve iletişimi etkililiği artırmaktadır. Katılımcı, kurum, planlama vb. kapsamında Türk büyükelçiliği aktif rol almaktadır.

Sudan'da başta TİKA başta olmak üzere STK'lar aracılığıyla mesleki ve teknik eğitimlere ağırlık verilmektedir.

7. SONUÇ

Bu tez çalışmasında; genelden özele doğru bir yaklaşımla öncelikle diplomasi kavramı, diplomasi anlayışındaki değişimle birlikte gelişen kamu diplomasisi yaklaşımı, kamu diplomasisinin uygulama aracı olan yumuşak güç ve yumuşak güç araçlarından birisi olan "insani yardım"kavramları ele alınarak, bu kavramlar Türkiye açısından değerlendirilmiş ve Sudan'a yönelik insani yardım sürecinde Türkiye'nin faaliyetleri analiz edilmiştir. Çalışmada birden çok kavram üzerinden yoğunlaşılmakla birlikte birbiriyle yakın ilişkili ve tamamlayıcı kavramlar silsile halinde incelenerek bütüncül çıkarsamalar ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Müzakere sanatı olarak kabul edilen diplomasi, devletlerin ve toplumların geçirdiği gelişim evrelerine göre diplomasi de değişmiş ve dönüşmüştür. Bu kapsamda diplomasi geleneksel anlamda devletler ya da egemen toplumlar arasında resmi olarak yürütülen bir faaliyet iken özellikle Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında bu sürece devlet dışı aktörlerin katılmasıyla birlikte "kamu diplomasisi" ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi, aslında resmi diplomasiye hizmet etmek üzere "istediğimi gönüllü olarak yaparsan seni zorla ikna etmeme gerek kalmaz" düşüncesiyle ortaya çıkmış, sivil aktörlerin katılımlarıyla (iş dünyası, medya, TV, sinema, kültür vb.) nispi zorlama ekseninden istek oluşturma ve sempati kazanmaya dönüşmüştür.

Kamu diplomasisi, resmi makam ve organlarca beslenen bir yeni bir yaklaşım iken özellikle 1990'lrın sonları ve 2000'li yılların başlarından itibaren kamu diplomasisinin sivilleşmesi hızlanmış ve ortaya "yumuşak güç" kavramı çıkmıştır. Kamu diplomasisi ile yumuşak güç kavramları sıklıkla özdeş anlamlarda kullanılsa da birbirinden farklıdır. Kamu diplomasisi bir ilke ve stratejik bir yaklaşım olup soyut nitelik arz etmekte, aktif hale getirilmesinde yumuşak güç uygulamalarından yararlanılmaktadır. Bu uygulamalar arasında eğitim, kültür, spor, sanat, tarih vb. olgular öne çıkmaktadır. Ancak her iki kavram arasında kesin çizgilerle bir ayrım

yapmak güçtür. Diğer yandan yumuşak güç, kamu diplomasisinin daha sivil, daha çok katılımcılı ve daha fazla araçsal yönünü teşkil etmektedir.

Yumuşak gücün yorumlanmasında tamamen rıza, karşılıksız, iyi niyet ve amaç güdülmeyen bir süreç olmadığının altının çizilmesinde fayda vardır. Zira yumuşak gücün önemli bir yönü, "yapmak istediğimi elde edebilmek için ikna olursan seni zorlamama gerek kalmaz"gibi bir esas vardır. Bu nedenle yumuşak güçte; bir aktörün (devlet, hükümet, iş dünyası vb.) herhangi bir zorlama olmaksızın oluşturduğu maddi veya manevi çekicilik (cezbetme) ile uluslararası alanda sergilediği etkileme yeteneklerinin genel adı olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle yumuşak güç uygulamaları, resmi ya da sivil bir aktörün,diğerlerini kendisine çekebilme gücüdür. Eğer diğer aktörler kendi istekleri ile belirleyici aktörün istediği şekilde davranıyorlarsa ve belirleyici olan aktör diğerlerini zorlamadan istediği sonucu alabiliyorsa o zaman belirleyici aktör yumuşak güç sahibidir. Bu anlamda önemli unsur elbette ki "cazibe"dir. Bununla birlikte yumuşak güç uygulamalarının içeriği anlamı ve kapsamı hakkında literatürde tam bir uzlaşıdan söz etmek zordur. Öte yandan yumuşak güç uygulamalarının belli bir yerden sonra resmi diplomasinin vesayetine girdiği de bir gerçektir.

Yumuşak güç uygulamalarını, amaç ve konvansiyonel stratejilerden ayıran ve bağımsız hale getiren boyutu "insani yardım diplomasisi"dir. Yakın zamana kadar hem geleneksel hem de kısmen kamu diplomasisinde insani yardımlarda bağışçı ülkenin belli amacı olduğu önermesi ileri sürülmüştür. Örneğin realist teori ülke dışında insani yardımları reddederken liberal teori insani yardımları bir amaca hizmet etmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak uluslararası belgelerde ve evrensel insani ilkelerde, bu tür yardım faaliyetlerinin hiçbir kuram, ideoloji, amaç vb. kapsamında olmaması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle diplomasi ve alt dallarının hemen hepsinin bir amaç ve kuramla özdeşleştirilmesi mümkün iken insani yardımlar böyle bir çerçeveleme yapılamamaktadır. Çünkü insani yardım diplomasisi kavramı, krizlerin, afetlerin, iç savaşların yaşandığı bölgelerde savaş dönemi ve savaş sonrası o bölgeye yönelik insani amaçlı organizasyonları ifade etmektedir. Başka bir açıdan risklerin/tehditlerin engellenmesine yönelik olarak kriz yönetimiyle bağlantılı olan

insani diplomasi, insani yardım amaçlı çalışan milli ve uluslararası tüm kurumların ortaya koyduğu tüm politika ve uygulamaları ifade etmektedir. İnsani yardım diplomasisi, karşılaşılan zorlukları ve bu zorlukların yaşattığı deneyimleri anlamaya ve atlatmaya yardımcı olmak için, başta insani yardım kuruluşları olmak üzere siyasi ve askeri otoritelerin sadece insanlık onuruna hizmet etmek üzere yardım faaliyetlerini gerçekleştirmesidir.

Genel olarak geleneksel ve kamu diplomasisi; uzlaşma, iletişim kurma, anlama, dinleme ve faydacı ilişkilerle karakterize edilirken, insani eyleme dayalı diplomasi ise tam tersidir. Çünkü belli bir yerde yaşanan doğal veya insan ürünü (savaş, doğal afet, vb.) krizler sonucunda ortaya çıkan dramlar, savunmasız sivilleri etkilemektedir. Bu durumda diplomasinin öznesi olan devlet merkezli durum ortadan kalkar ve tek yönlü aksiyoma ihtiyaç duyulur, insani diplomasi devreye girer. İnsanlara ve çevreye yönelik yardımda bulunma durumu ve çabası olan insani diplomaside; en azından kısa dönemde yardım kanallarının oluşturulması dışında herhangi bir müzakere, pazarlık, beklenti, menfaat vb. gibi durum söz konusu değildir. Süreç, öncelikle bağımsızlık, bağlantısızlık ve insanlık merkezli olarak işletilir. Konuya Türkiye açısından bakıldığında üç kademeli bir diplomasiden söz edilebilir.

Birincisi; resmi diplomatik faaliyetler olup çalışma konumuz dışındadır. Türk dış politikasının bu konudaki analizi uluslararası ilişkiler disiplininde ayrı bir çalışma alanıdır.

İkincisi; resmi diplomasinin tamamlayıcısı niteliğinde kamu diplomasisi faaliyetleridir. İlk dönem Sovyetlerin dağılmasını kapsayan 1990'lı yılları kapsamaktadır. Bu dönemde özellikle bağımsızlığını kazanan Türk cumhuriyetleriyle ilişkilerin geliştirilmesine odaklanılmış aynı zamanda NATO politikaları çerçevesinde bir yaklaşım sergilenmiştir. İkinci dönem ise Afrika açılımı gibi örneklerle gelişmeye başlayan 2005 ve sonraki dönemdir. Bu dönemde Türkiye kendi kamu diplomasisi amaç ve aygıtlarıyla hareket etmeye başlamış, yakın ve uzak çevrede tarihi, dini ve ortak müşterekler üzerinden ilişkilere önem vermiştir. Üçüncüsü kamu diplomasisinin uygulamaya geçirilmesinde etkin olarak kullanılan

yumuşak güç uygulamalarıdır. Orta Asya, Afrika, Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyalarında Türkiye, sempati kazanmak, işbirlikleri kurmak, önyargıları gidermek, beşeri ve ticari faaliyetleri geliştirmek üzere çeşitli araç ve enstrümanları devreye almıştır. Bu kapsamda eğitim başta olmak üzere hedef ülkelerde çok çeşitli alanlarda yumuşak güç uygulamalarına önem verilmiştir. 15 Temmuz sonrasında yumuşak güç uygulamalarında birleştirme ve bütünleştirmeye gidilmiş, eğitim faaliyetleri Maarif Vakfı gibi kurumlar eliyle sürdürülmeye başlanmıştır.

Bu üç dönemde Türkiye'nin insani diplomasi bağlamında yumuşak güç uygulamaları kendi karakteristik yapısıyla öne çıkmıştır. Çalışmanın muhtelif kısımlarında vurgulandığı üzere Batılı diplomasi literatüründe "her durumda amaç" kavramı öne çıkarılmaktaysa da Türkiye için bu varsayım öncelikli olmamıştır. Zira Türkiye, insani yardım diplomasisi süreç ve yaklaşımlarında gücü yettiği ölçüde dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen her kriz ve insani dramla mücadelede hiçbir ayrım gözetmeksizin yardımlarda bulunmaya çalışmıştır. Bu kapsamda insani kriz bölgelerinde yönelik yardımlarda borçlandırma, bağımlı hale getirme, etnik-dini vb. ayrım yapma ya da kayırma gibi tutumları gözlenen Batılı hareket tarzına karşın Türkiye'nin ayrım yapmadığını ifade etmek mümkündür. Diğer yandan Türkiye'nin insani yardımlarda en çok Müslüman ülkelere ve toplumlara yöneldiği gerçeğinin de insani krizleri en çok Müslüman toplumlarının yaşamasından ileri geldiğinin bilinerek yorumlanması ve anlaşılması gerekmektedir. Genel olarak Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarında insani yardım boyutunda, hedef ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmak, onların kendi ayakları üzerinde durmasını desteklemek ve borçlandırma yapmadan işbirlikleri kurmak şeklinde olduğu ifade edilebilir.

Bu tez çalışmasında diplomasi, kamu diplomasisi, yumuşak güç uygulamaları ve insani yardım silsilesi kapsamında Türkiye'nin Sudan'a yaptığı yardımlar, yardımlarda öncü kurumlar ve yardımların nitelikleri vakaincelemesi (örnek olay)" deseninde araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar önce genel olarak ve ardından araştırmada yer verilen kurumlar bakımından aşağıda sırasıyla aktarılmıştır.

Genel olarak Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları bakımından Sudan'a yönelik yardımlarına bakıldığında iki durumdan söz edilebilir. Birincisi Sudan'a askeri üs kurulması ve resmi ilişkilerin geliştirilmesi olup bu durum devletler arası diplomatik süreçler kapsamındadır. İkincisi ise hem resmi hem de sivil Türk menşeli kurumlar tarafından yapılan yardımlar olup bunlar insani diplomasini kapsamındaki yardımlardan oluşmaktadır. Türkiye, Sudan'la ilişkilerini 2005 yılından itibaren Afrika Açılımı ile geliştirmeye başlamıştır. Sudan'ın içinde bulunduğu ekonomik, siyasal ve sosyal krizler, derin bir insanlık krizine yol açmış ve milyonlarca Sudanlı açlık ve yoksulluk altında yaşamaktadır. Türkiye kurumlarıyla Sudan'da alt ve üst yapı, temiz suya erişim, su kuyuları açılması, eğitim, gıda, ekipman, sağlık, geliştirme vb. çok sayıda noktada herhangi bir amaç gözetmeden yardımlar yapımı ve yapmaktadır. Diğer yandan Türkiye ile Sudan arasında insani yardımlar ve kalkınma yardımları olmak üzere pek çok alanda yaklaşık 600 milyon dolarlık bir işbirliği söz konusudur. Türkiye, yumuşak güç uygulamaları ve Afrika'ya yönelik dış politikaları kapsamında Sudan'da önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Sudan, tarafsızlık, yansızlık, bağımsızlık, amaçsızlık ve insanilik ilkelerine göre yürütülen insan yardımlar bakımından en çok yardım yapılan beşinci ülke konumundadır.

Tez çalışması kapsamında incelenen kurumlar özelinde bakıldığında ise Türkiye'nin Sudan'a yönelik yumuşak güç uygulamaları beş grupta toplanabilir. Bu gruplandırma yumuşak güç uygulamaları literatüründe öncüler olan Nye (2008), Spiro ve Nye (2003), Holsti (1964), ve Hart (1976) tarafından ileri sürülen; Kültür, Dil, Din, Coğrafya, Siyasi Değerler başlıklarında toplanmış ve özetlenmiştir.

Kültür ve Dil; Türk yumuşak gücünün birincil unsuru, temel öznesi ve taşıyıcısı kültürdür. Bu kapsamda Türkiye'nin Sudan'a yönelik hem yumuşak güç hem de hem de insani yardımlarda asli rol Yunus Emre Enstitüsü'ne (YEE) verilmiştir. YEE, kuruluş belgesinde de belirtildiği üzere; "Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek"

gibi amaçlarla faaliyet göstermektedir. Sudan'da YEE'nin kültürel faaliyetlerine bakıldığında oldukça uzun bir listenin olduğu görülmüştür. Nitekim Sudan'da Türk kültürünün tanınması amacıyla basılı ve görsel medya, fuar organizasyonları, Türkçe eğitim merkezleri, kültür konferansları vb. çok sayıda çok farklı konularda çalışmalar yürütülmektedir.

Din; Dini boyutta da yine YEE öncü kurumlardandır. Bu kapsamda YEE'nin Sudan'da doğrudan faaliyet gösterdiği ve işbirliği içerisinde olduğu "Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi" ile kapsamlı faaliyetler yürütülmektedir. YEE'nin dini bağlamdaki faaliyetleri tipik misyonerlik faaliyetleriyle kesinlikle benzeşmemekte; ülkedeki İslam toplumunun akademik, tarihi ve uygulama bakımından gereksinimlerini karşılama, mevcut yapının da gelişimini destekleme şeklindedir. Örneğin İslami değerler açısından hukuk, ekonomi, fıkıh, tarihi vb. gibi alanlarda çalışmalar yapılmakta ve eğitim programları düzenlenmektedir. Bununla birlikte Hartum Üniversitesi ve Uluslararası Afrika Üniversitesi bünyesinde YEE diğer branşlarda da çalışmalar yapmakta ya da desteklemektedir. Türkiye'nin Sudan'daki yumuşak güç uygulamaları arasında Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), YEE ile işbirlikleri yapmakta ve aynı zamanda Türkiye'den ve Avrupa'dan (Diyanet Türk İslam Birliği) toplanan ayni ve nakdi yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak üzere etkili çalışmalar sürdürmektedir.

Eğitim; Eğitim boyutunda ikili bir yapının varlığından söz edilebilir. Birincisi yukarıda değinildiği üzere daha çok akademik olarak faaliyet gösteren YEE'dir. İkincisi eğitim ilk-orta-lise kademelerindeki Türk okullarının faaliyetlerinin sürdüren Türkiye Maarif Vakfı (TMV) yer almaktadır. TMV'nin bünyesinde Sudan'da halen 6 okul vardır ve buralarda yaklaşık 1700 öğrenci eğitim görmektedir. TMV, Sudan'daki okullarında normal eğitim sürecine ek olarak düzenli olarak Bilim Festivali, Türk Günleri vb. gibi Türkçe diline ağırlık vererek etkinlikler düzenlemektedir. TMV, Sudan'daki okullarında öğrenim gören başarılı öğrencilere Türkiye'de eğitim olanaklarını sunmanın yanı sıra Türkiye'den bazı vakıf üniversitelerinin eğitim fuarı organizasyonlarını da desteklemektedir.

Coğrafya; Coğrafi boyutta Türkiye, Sudan'la komşu olmamakla birlikte Osmanlı'dan gelen tarihi bağlara dayanan ilişkilere önem vermektedir. Bu kapsamda "Osmanlı Sudan İlişkilerinde Yazılı Kültür" çalışmaları sürmekle birlikte Sudan'dan Türkiye'ye öğrenci kabul edilmekte bunun içinde Türkçe eğitimleri ve yeterlik sınavları düzenlenmektedir. Diğer yandan Sudan'daki kamu kurumlarından kişiler Türkiye'ye davet edilerek eğitimler verilmekte ve kamusal yapılanmada desteklere verilmektedir. Özetle Türkiye, Sudan'la tarihsel coğrafi bağları kültür üzerinden sürdürmeye çalışmaktadır.

Siyasi Değerler; Türkiye'nin Sudan'a yönelik siyasi değerler boyutunda TİKA öncü kurumlardandır. TİKA, ülkede Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarının sağlanması, sürdürülmesi ve planlanmasıyla birlikte diğer kurum ve kuruluşların da faaliyetlerinde rehberlik ve koordinasyon sağlamaktadır. TİKA, Sudan'da çok sayıda alt ve üst yapı işi, diğer kurumlarla birlikte projeler geliştirme, Sudan makamlarına devlet kurumlarının yapılandırılması ve kamu hizmeti verilmesinde destekler sağlama vb. faaliyetleri yürütmektedir. TİKA'nın Sudan'da amacı ülkenin kalkınmasına ve kendi kendine yetebilmesine destek vermektir. Bu kapsamda mesleki eğitimden tığ eğitimlerine, hastane kurulmasından araştırma merkezlerine, çiftçilik ve hayvancılıktan laboratuvarlara kadar çok sayıda alanda hem uygulamacı hem de yol gösterici olarak çalışmaktadır. Genel olarak TİKA'nın kompleks faaliyetleri Türkiye'nin kamu siyasi değerlerinin Sudan'a aktarılması şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak şunları ifade etmek mümkündür;

Diplomasi, çatı bir kavram olup yorumlanması, uygulanması ve sonuçları oldukça görecelidir. Kamu diplomasisi geleneksel diplomasiden doğmuş, gelişmeye, değişmeye ve dönüşmeye devam etmektedir. Yumuşak güç uygulamaları ise kamu diplomasisinin uygulama ayağını oluşturmakta olup çağın koşullarına göre değişmektedir ancak siyasi, ekonomik ya da herhangi bir çıkar ilişkisine dayanmamalıdır.

Hem geleneksel diplomasi hem de kamu diplomasi, uluslararası ilişkiler literatüründe kuramsal dayanaklarla açıklanan süreçler olmakla birlikte yumuşak güç uygulamaları ve insani yardımların herhangi bir kuramsal dayanakla ilişkilendirilmesi hatalı bir yaklaşımdır. Zira eğer bir süreçle ilgili olarak amaç ya da çıkar çıkar gözetiliyorsa bu durum yumuşak güç ve insani yardım değil, diplomasinin diğer alanlarıyla ilgilidir.

Türkiye'nin kamu diplomasisi 2005 yılına kadar genellikle NATO politikalarına paralel iken bu tarihten sonra Afrika Açılımı ile birlikte yumuşak güç uygulamalarına dönüşmüş ve kendi çizgisini oluşturmuştur. Bu çizginin dayanakları ise herhangi bir menfaat veya çıkar amacı gütmeden ihtiyaç duyulan yerlere insani yardımlar götürmektir. Ek olarak geri kalmış ve insani yardıma muhtaç Müslüman toplumlara ve ülkelere pozitif ayrım yapılmaktadır. Bunun da temel nedeni dünyada Müslüman toplumların daha çok yardıma ihtiyaç duymasıdır.

Türkiye'nin Sudan'a yönelik çeşitli açılardan kazanımlar sağlama amacına dayalı diplomatik faaliyetleri vardır ve bunlar oldukça önemlidir. Ancak bu tez çalışmasında merkeze alınan konu bakımından Sudan'a yapılan yardımların özünde ülkenin kalkındırılması amacı vardır ve bu amaç diğer diplomatik faaliyetlerden ayrı değerlendirilmelidir.

Benzer konuda çalışma yapacak araştırmacılar için şunlar önerilebilir;

Türkiye'nin yumuşak güç ve insani yardımlarının Sudan'da nasıl algılandığı bağlamında, ülkedeki sivil ve resmi kurum ve kuruluşlardan kişilerin katılımıyla bir çalışma yapılması mümkündür.

KAYNAKÇA

15.07.2018 tarih ve 30479 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum Ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum Ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

ACPD, (2010). *Assessing U.S. public diplomacy: a notional model*. Washington, DC: The United States Advisory Commission on Public Diplomacy.

AFAD, (2021). *Uluslararası insani yardım raporu 2019*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.

Akbaş, Z. ve Tuna, H. (2016). Yumuşak güç olgusu ve turizm ilişkisi: medikal turizm kapsamında ortadoğu'dan gelen turistler üzerine bir değerlendirme. *Birey ve Toplum*, 6(12), 73-106.

Akgün, M., Perçinoğlu, G. ve Gündoğar, S. S. (2010). *Orta Doğu'da Türkiye algısı*. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, İstanbul.

Altunışık, M. (2010). *Arap dünyasında Türkiye algısı*. İstanbul: TESEV.

Altunişik, M. (2008). The possibilities and limits of Turkey's soft power in the middle east. *Insight Turkey*, 10(2), 41-54.

Anadolu Ajansı, (2019). Türkiye'den Lübnan'daki Suriyeli mültecilere kış yardımı. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeden-lubnandaki-suriyeli-multecilere-kis-yardimi/1360058, adresinden erişildi.

Anholt, S. (2005). What is a nation brand? retrieved. http://www.superbrands.com/turkeysb/trcopy/files/Anholt_3939.pdf, adresinden erişildi.

Anholt, S. (2008). Place branding: ıs it marketing, or isn't it?. Place Branding and Public Diplomacy, (4), 1-6.

Anlamassova, M. (2017). *Uluslararası ilişkilerde yumuşak gücün kullanımı ve rusya'nın yumuşak güç araçları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arslan, Y. (2014). *ABD ve İngiltere'de kamu diplomasisi uygulamalarının karşılaştırmalı analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa

Ataç, K. K. (2017). 2. Dünya savaşı Sonrası Sovyet tehdidi ve Türkiye (1945-1946). *CTAD*, 25, 182-212.

Ataman, M. ve Özdemir, Ç. (2018). Türkiye'nin Suriye politikası: değişmeyen hedefler, değişen öncelikler. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 13-35.

Ateş, D. (2009). Konstrüktivizm, tek kutupluluk ve Amerikan hegemonyası. *Uluslararası, Hukuk ve Politika*, 5(20), 303-319.

Avgerinos, K. P. (2009). Russia's public diplomacy effort: what the kremlin is doing and why ıt's not working. *Journal of Public and International Affairs*, (20), 115-132.

Ayar, S. (2007). *Uluslararası ilişkilerde bir aktör olarak George Soros ve faaliyetleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AYBÜ (2021). Türkiye İnsani Yardım Çalıştayı Konsept, Veri Ve Koordinasyon Sonuç Raporu, T.C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Aydın, B. (2013). *Vladimir Putin döneminde enerjinin bir güç unsuru olarak kullanılması ve izlenen politikalar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Harp Akademileri, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, M. (2002). Savaş Kaosunda Türkiye: Göreli Özerklik-2., 1939–1945", B. Oran (Ed.) *Türk Dış Politikası, 1919–1980*. İçinde (ss. 387-479). İstanbul: İletişim Yayınları.

Aydın, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin "gerçekçi teorisi: kökeni, kapsamı, kritiği. *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), 33-60.

Aydoğan, B. ve Aydın, H. (2011). *Güç Kavramı, kamu diplomasisi ve güvenlik*, İstanbul: Ekopolitik Yayınları.

Balci, A. and Mis, N. (2008). Turkey's role in the alliance of civilizations: a new perspective in turkish foreign policy?.*Turkish Studies*, 9(3), 387-406.

Barnett, M. and Duvall, R. (2005). Power in international politics. *International Organization*, (5), 39-75.

Bayraktar, Z. (2012). Türkiye'nin Balkanlar'daki yumuşak gücü Türk kültürü. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (35), 181-189.

Bellamy, A. J. (2003). Humanitarian intervention and the three traditions. *Global Society*, 17(1), 3-20.

Bellamy, R. (2010). A crocean critique of gramsci on historicism, hegemony and ıntellectuals. *Journal of Modern Italian Studies*, 6(2), 209-229.

Berridge, G. R. and James, A. (2003). *A dictionary of diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.

Bilener, T. (2019). Dış politika analizinde yumuşak güç - keskin güç karşılaştırması: Çin örneği. *The Turkish Yearbook of International Relations*, (50), -257.

Bilgen, A. (2017). Güvenliksiz kalkınma, kalkınmasız güvenlik mümkün mü? güvenlik-kalkınma ilişkisinin dönüşüm süreci ve farklı yaklaşımlarla kavramsallaştırılması. *Uluslararası İlişkiler*, 14(55), 19-40.

BİLGESAM, (2012). Yasa dışı göç ve Türkiye. İstanbul: Bilgesam Yayınları, Rapor No: 42.

Binder, A. and Meier, C.(2011). Opportunity knocks: why non-western donors enter humanitarianism and how to make the best of ıt. *International Review of the Red Cross*, 93(884), 1135-1149.

Bolewski, W. (2007). *Diplomacy and ınternational law in globalized relations*. 17th Eds., New York: Springer.

Bothe, M. (2008). The law of neutrality. D. Fleck (Ed.). *The handbook of international humanitarian law*., In., pp. 571-604. Oxford: Oxford University Press.

Brand Finance, (2021). Nation Brands 2020, https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-nation-brands-2020-preview.pdf, adresinden erişildi.

Brown, E., Morgan, W. J. and Mcgrath, S. (2010). Education, citizenship and new public diplomacy in the uk: what is their relationship?.*Citizenship Social and Economics Education*, 8(2), 73-83

Bubna, M. (2010). *Humanitarian Diplomacy & Failed States: Case Study of the WFP Operations in Somalia*. IDSA, https://www.files.ethz.ch/isn/137975/IB_WFPOperationsinSomalia_mayank.pdf adresinden erişildi.

Carr, E. H. (1946), *The twenty years' crisis 1919-1939: an ıntroduction to the study of ınternational relations*. London: Macmillan.

Cerutti, F. (2003). A Political Identity of the Europeans?.*Thesis Eleven*, 72(1), 26-45.

Chlein, L. (2014). Iraklı Azınlıklara Yardım Çağrısı, https://www.amerikaninsesi.com/a/irakli-azinliklara-yardim-cagrisi/2428627.html, adresinden erişildi.

Choi, S. W. (2013). What determines US humanitarian intervention?.*Conflict Management and Peace Science*, 30(2), 121-139.

Chung, R. ve Hunt, M. (2019). Epistemic ınjustice and humanitarian action: the case of language and translation, https://www.ghe.law.ed.ac.uk/epistemic-injustice-and-humanitarian-action-the-case-of-language-and-translation/, adresinden erişildi.

Cihangir-Tetik, D. ve Müftüler-Baç, M. (2020a). Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerine dış ve insani yardımlar penceresinden bakmak, PANORAMA, https://www.uikpanorama.com/blog/2020/05/23/turkiye-avrupa-birligi-iliskilerine-dis-ve-insani-yardimlar-penceresinden-bakmak/, adresinden erişildi.

Cihangir-Tetik, D., and M. Müftüler-Baç. (2020b). A comparison of development assistance policies: turkey and the european union in sectoral and humanitarian aid. *Journal of European Integration*, 42(4), 439-457.

CNN Türk (2018). *Recep Akdağ: Suriyelilere 31 milyar euro harcadık* (26.04.2018). https://www.cnnturk.com/dunya/recep-akdag-suriyelilere-31-milyar-dolar-harcadik adresinden erişildi.

Cull, N. J. (2008). Public diplomacy before gullion. routledge handbook of public diplomacy, https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203891520.ch3, adresinden erişildi.

Cull, N. J. (2008). Public diplomacy: taxonomies and histories. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 31-54.

Cull, N. J. (2009). *Public diplomacy: lessons from the past*. Los Angeles: Figueroa Press.

Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2, 23-37.

Çildan, C. vd., (2012). *Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü*, https://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.pdf, adresinden erişildi.

Dedeoğlu, B. (2014). *Uluslararası güvenlik ve strateji*. İstanbul: Yeniyüzyıl Yayınları (PDFV)

Demirtaş, T. (2015). *Türkiye'nin Afrika politikasında yumuşak güç unsurunun rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T. C. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Dora, Z. K. (2019). The role of afad in turkey's humanitarian diplomacy, degree thesis. Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara.

EC, (2018). The european consensus on humanıtarian aıd the humanitarian challenge. https://ec.europa.eu/echo/files/media/publications/consensus_en.pdf, adresinden erişildi.

Efe, A. (2018). A problem analysis over humanitarian aıd issues based on aid principles and methodology of donors dependency and post-development theories. *International Journal of Social Inquiry*, 11(2), 81-114.

Ekşi, M. (2016). Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Yaklaşımı, ANKASAM, https://www.ankasam.org/turkiyenin-kamu-diplomasisi-yaklasimi/, adresinden erişildi.

Erdoğan, E. (2013). Dış Politikada siyasallaşma: türk kamuoyunun "davos krizi" ve etkileri hakkındaki değerlendirmeleri. *Uluslararası İlişkiler*, 10(37), 37-67.

Ergüven, N. S. (2016). Uluslararası hukuk açısından güvenlik kavramının teorik temelleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(3), 771-835

Ertoy, B. (2019). Uluslararası ilişkilerde realist geleneğin dönüşümü ve neoklasik realizm. *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-26.

Esmer, A. Ş. (1996). *Olaylarla Türk dış politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Faizullaev, A. (2014). Diplomatic interactions and negotiations. *Negotiation Journal*, 30(3), 275-299.

Fan, Y. (2010). Branding the nation: Towards a better understanding. *Place Branding & Public Diplomacy*, 6(2), 97-103.

FMEIA, (2009). International humanitarian aid policy document. *Federal Ministry for European and International Affairs*, Vienna, Austria.

François-Polo, J. (2015). Turkish sports diplomacy in the service of renewed power? the uses and limits of turkey's "sport power", *EJTS*, (21).

Gallarotti, G. M., (2011). *soft power: what it is, why it's ımportant, and the conditions for its effective use*. Division II Faculty Publications. Paper 57, e Social Science, pp. 1-50.

GHA, (2019). Global humanitarian assistance report 2019, http://devinit.org/wp-content/uploads/2019/09/GHA-report-2019.pdf adresinden erişildi.

GHA, (2020). Global humanitarian assistance report 2020, https://devinit.org/resources/global-humanitarian-assistance-report-2020/ adresinden erişildi.

GHO, (2019). Global humanitarian overview, united nations coordinated support to people affected by disaster and conflict, https://www.unocha.org/sites/unocha/files/GHO2019.pdf adresinden erişildi.

Gilboa, E. (2001) Diplomacy in the media age: three models of uses and effects. *Diplomacy and Statecraft*, 12(2), 1-28

Global Soft Power Index (2020). https://brandirectory.com/globalsoftpower/download/brand-finance-global-soft-power-index-2020.pdf , adresinden erişildi.

Gordon, S. and Donini, A. (2016).Romancing principles and human rights: are humanitarian principles salvageable?.*International Review of the Red Cross*, 97 (897/898), 77-109.

Göç İdaresi Başkanlığı (2018). Kentlere göre Suriyeli sayısı. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, adresinden erişildi.

Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası politika- ilkeler, kavramlar, kurumlar*. 5. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gregory, B. (2011). American public diplomacy: enduring characteristics, elusive transformation. *The Hague Journal of Diplomacy*, 6(3-4), 351-372.

Gu, B. (2017). China's Multilateralism in the AIIB. *Journal of International Economic Law*. (20), 137-159.

Gündoğdu, M. C. (2016). *Uluslararası ilişkilerde <iran'ın yumuşak güç politikaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gürdal, E. (2021). Dijital kamu diplomasisi mi dijital gözetim mi?.*MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 417-434.

Gürler, R. T. (2014).Turkey's soft power towards central asian countries after the cold war. *Ortadoğu Analiz*, 6 (63), 58-61.

haberturk.com (2021). İçişleri Bakanlığı'ndan Lübnan güvenlik güçlerine destek, https://www.haberturk.com/icisleri-bakanligi-ndan-lubnan-guvenlik-guclerine-destek-3188216, adresinden erişildi.

Hajdari, L. (2019). The role of sports and music in public diplomacy: the case of kosovo. *Przegląd Europejski*, (3), 190-203

Hart, D. and Siniver, A. (2021). The meaning of diplomacy. *International Negotation*, (26), 1-25.

Hartum YEE (2021). İş Kadınları Buluşması, https://hartum.yee.org.tr/tr/haber/kadinlari-bulusmasi, adresinden erişildi.

Henrikson, I. (2005). Niche Diplomacy in the World Public Arena: the Global 'Corners' of Canada and Norway'. J. Melissen (Ed), *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, In., pp. 67-88 York: Palgrave Macmillan.

hurriyet.com (2021). Türkiye'den Lübnan'a ilave 20 milyon dolar yardım, https://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiyeden-lubnana-ilave-20-milyon-dolar-yardim-5837699, adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi (2019). *Fuat Oktay: Suriyeli sığınmacılar için harcamamız 40 milyar doları aştı* (26.11.2019). https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-guvenli-bolge-aciklamasi-41382767*Suriyeli sayısı ocak 2021*. https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/ adresinden erişildi.

IBERDROLA, (2020). What are the largest humanitarian crises in the planet today?,https://www.iberdrola.com/social-commitment/humanitarian-crises-causes-effects-solutions, adresinden erişildi.

ICRC, (2016). *International humanitarian law handbook for parliamentarians No 25*. International Committee of the Red Cross (ICRC).

ICRC, (2021). Humanitarian diplomacy policy, https://www.ifrc.org/Global/Governance/Policies/Humanitarian_Diplomacy_Policy.pdf adresinden erişildi.

IHH (2020). İHH ekipleri harekete geçti, https://ihh.org.tr/haber/sudan-sele-teslim adresinden erişildi.

IHH (2022). Çatışmaların yaşandığı Batı Darfur'a yardım, https://ihh.org.tr/haber/catismalarin-yasandigi-bati-darfura-yardim adresinden erişildi.

INSAMER, (2018). Humanitarian Diplomacy: A Discussion, https://insamer.com/en/humanitarian-diplomacy-a-discussion_1503.html adresinden erişildi.

IOM Info Migrants (2018). *IOM says EU-Turkey migrant accord Works* (28.11.2018). https://www.infomigrants.net/en/post/13625/iom-says-eu-turkey-migrant-accord-works adresinden erişildi.

IOM, (2013). International migration and development united nations, ınternational organization for migration-ıom, general assembly. Report of the Secretary-General 25 July 2013. http://iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-

Do/docs/SG-report-Intl-Migration-and-Development-2013-A_68_190-EN.pdf adresinden erişildi.

IOM, (2020). *World migration report 2020*. International Organization for Migration.

Işık, M. C. (2019). 2003-2011 Yılları arasında Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak güç uygulaması ve sonuçları. *Gaziantep Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(2), 71-104.

İD (2020). Afrika – Sudan, https://www.iyilikdernegi.org.tr/tr/bagis-yap/acil_sudan, adresinden erişildi.

İGÜ (2020). İGÜ, Sudan'da 6'ncı Türkiye Eğitim Fuarı'na katıldı, https://gelisim.edu.tr/haber/igu-sudanda-6nci-turkiye-egitim-fuarina-katildi adresinden erişildi.

İskit, T. (2012). *Diplomasi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kabasakal, M. (2014). *Afrika'daki küresel rekabette yumuşak güç kullanımı: Çin örneği*. (YayıMlanmamış Uzmanlık Tezi), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.

Kalın, İ. (2011). Soft power and public diplomacy in Turkey. *Perceptions*, 16(3), 5-23.

Kaneva, N. and Popescu, D. (2011). National identity lite Nation branding in post-Communist Romania and Bulgaria. *International Journal of Cultural Studies*, 14(2), 191-207.

Karagül, S. (2013). Türkiye'nin Balkanlardaki "yumuşak güç" perspektifi: *TİKA. Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 79-102.

Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kaya, H. (2008). Kamu ve Özel Sektör Kuruluşlarının Örgütsel Kültürünün Analizi ve Kurum Kültürünün Çalışanların Örgütsel Bağlılığına Etkisi: Görgül Bir Araştırma. *Maliye Dergisi*, 155, 118-143.

Kaya, İ. (2020). *Türkiye'nin afrika açılımı kapsamında Türkiye Sudan ilişkileri (1998-2018)*. (YayıMlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kellner, D. (2016). Kültürel marksizm ve kültürel çalışmalar. (Çev. F. Tezcan), *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 9(2), 132-151.

Kersaint M. (2014). *Exploring Public Diplomacy 2.0 A Comparison of German and U.S. Digital Public Diplomacy in Theory and Practice*.)Doctoral Dissertation), Faculty for Cultural Studies, European University Viadrina Frankfurt.

Kılıç, R. (2006). Misyonerlik ve Türkiye'ye yönelik misyoner faaliyetleri. *TÜBAR*, 19, 327-342.

Kishan, S. R. (2020). Bilateral diplomacy: a practitioner perspective. *DIPLO Policy Papers and Briefs*, (15), 2-15.

Klavins, D. (2011). Understanding the essence of modern diplomacy. *The ICD Annual Academic Conference on Cultural Diplomacy 2011: Cultural Diplomacy and International Relations; New Actors; New Initiatives; New Targets*, Berlin, December 15th- 18th, 2011.

Kocabıyık, H. (2019). Değişen diplomasi anlayışı: kamu diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdleri*, (55), 163-196.

Koch, S. (2021). Contextualising epistemic ınjustice in aid: on colliding ınterests, colonialism and counter-movements, https://social-epistemology.com/2021/02/12/contextualising-epistemic-injustice-in-aid-on-colliding-interests-colonialism-and-counter-movements-susanne-koch/, adresinden erişildi.

Kök, S. Tekerek, M. (2012). Sokak Siyasetinden Sosyal Ağlara Yeni Aktivizm: Arap Baharı Deneyimi, *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu* 1-2 Ekim 2012.

Köksoy, E. (2014). Kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler ilişkisi: kuramsal bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, (22), 211-231.

Köksoy, E. (2015). Kamu diplomasisi ve mülteci ilişkileri türkiye'nin mülteci ilişkilerinin uluslararası medya yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, (24), 77-100.

Kömür, G. (2020). Yumuşak güç unsuru olarak kamu diplomasisi. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 2(3), 89-115

Lallana, E. C. (2015). *The primer series on ıctd for youth primer 5: exploring social media's role in development*. United Nations Asian and Pacific Training Centre for Information and Communication Technology for Development (UN-APCICT/ESCAP).

Layne, C. (1994). Kant or cant: The myth of the democratic peace. *International Security*, 19(2), 5-49.

Lock E. (2010). Soft power and strategy. Development a 'strategic' concept of power. I. Parmar and M. Cox (Ed.). *Soft Power And US Foreign Policy: Theoretical, Historical And Contemporary Perspectives*, In., pp.32–50. (London: Routledge,

Lukes, S. (1974), *Power: a radical view*. London: MacMillan Press.

Mackintosh, K. (2000). *The principles of humanitarian action in ınternational humanitarian law*. London: HPG Report 5.

Mearsheimer, J. J. (2001). The tragedy of great power politics. New York: W. W. Norton.

Melssen, J. (2005). *Wielding soft power: the new public diplomacy*. Netherlands: Netherlands Institute of International Relation.

Milton, C. C. (2009). *Cultural diplomacy and the united states government: a survey*, https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf, adresinden erişildi.

Minear, L. and Smith, H. (2007). *Humanitarian diplomacy: practitioner and their craft*, Japan: United Nations University Press.

Monasta, A. (1993). Antonio Gramsci (1891-1937). *International Bureau of Education*, 23(3/4), 597-612.

Moravcsik, A. (1997). Taking preferences seriously: A liberal theory of international politics. *International Organization*, 51(04), 513-553.

Multeciler Derneği (2021). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı ocak 2021*. https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/ adresinden erişildi.

Murray S. (2012). The two halves of sports-diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, (23), 576-592.

Murray, S. (2008). Consolidating the gains made in diplomacy studies: a taxonomy. *International Studies Perspectives*, 9(1), 22-39.

Murrow, E. R. (2006). USC centre of public diplomacy 'public diplomacy' bioregulator: the evolution of a phrase (18.04.2006). https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase adresinden erişildi.

Mutlu, E. (2004). *İletişim sözlüğü*, 4. Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Neumann, I. B. (1999). *Uses of the other: the east in european ıdentity formation, minneapolis*. MN: University of Minnesota Press.

Nguyen, M. (2005). The question of 'failed states' australiaand the notion of state failure. *Uniya Jesuit Social Justice Centre*, http://www.grocjusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2009/pd_sem_2603_B.pdf, adresinden erişildi.

North-South Institute, (2011). *The future of multilateral development cooperation in a changing global order*, Conference Report. North-South Institute.

Nuhcixan.az (2020). Azərbaycan-Türkiyə dostluğu və qardaşlığı sarsılmazdır, https://nuhcixan.az/news/siyaset/36842-azerbaycan-turkiye-dostlugu-ve-qardasligi-sarsilmazdir, adresinden erişildi.

Nye, J. (2005). *Yumuşak güç: dünya siyasetinde başarının yolu.* (Çev. R. İ. Aydın), Baskı, Ankara: Elips Kitap.

Nye, J. (2008). Public diplomacy and soft power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94-109.

Nye, J. S. (2005). *Yumuşak güç: dünya siyasetinde başarının yolu*. (Çev. R. İ.Aydın), Ankara: Elips Kitap.

Nye, S. J. ve Welch, D. A. (2010). *Küresel çatışmayı ve işbirliğini anlamak: kurama ve tarihe giriş*, (Çev. R. Akman), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

OCHA, (2011). *OCHA on message: humanitarian principles, 2011*. The UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM_HumPrinciple_English.pdf adresinden erişildi.

OECD, (1999) *Guidance for evaluating humanitarian assistance in complex emergencies*. Organisation for Economic Development and Cooperation, Paris.

Oğuz, E. S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.

Oğuzlu, T. (2007) Soft power in Turkish foreign policy. *Australian Journal of International Affairs*, 61(1), 81-97

Olins, W. (2002). Branding the nation: the historical context. *Journal of Brand Management*, 9(4), 241-248.

Othman, M. (2014). Gazze yardımlarına yolsuzluk gölgesi düştü (23.10.2014), https://www.al-monitor.com/tr/contents/articles/originals/2014/10/palestine-aid-donors-corruption.html, adresinden erişildi.

Özdağ, Ü. (1991). *Ordu-siyaset ilişkisi (Atatürk ve İnönü dönemleri)*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Özdal, B. ve Jane, M. (2014). "La der des ders"in uluslararası sistemin yapısına etkileri. *Gazi Akademik Bakış*, 7(14), 214-245.

Özdemir, H. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 112-143.

Özel, C. (2018). Yumuşak Güce Bütünsel Bakış, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-27.

Özkan, A. (2018). *Kamu diplomasisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayını.

Özkan, G. (2010). Soğuk savaş sonrası orta asya ve kafkasya ekseninde Türkiye-Nato- Rusya ilişkileri ve Türk dış politikası'na yansımaları. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(1), 109-132.

Özteke, H. (2015). *Küreselleşme, Arap Baharı ve yeni dünya düzeni içerisinde Suriye.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Özyetkin. A. M. (2013). Tarihten bugüne Türk dil alanı. *Yeni Türkiye*, (55), 149-167.

PAHO, (2009). Be a better donor: Practical Recommendations for humanitarian aid, Panamá: Pan American Health Organization (PAHO).

Pouliot, V. and J. Cornut (2015). Practice theory and the study of diplomacy: a research agenda. *Cooperation and Conflict*, 50(3), 297-315.

Pringle, J. and Hunt, M. (2015). Humanitarian action. Springer Science+Business Media, 1-10.

Regnier, P. (2011). The emerging concept of humanitarian diplomacy: ıdentification of a community of practice and prospects for ınternational recognition. *International Review of the Red Cross*, 93 (884), 1211- 1237.

Rugh, W. (2016). American soft power and public diplomacy in the arab world. *Palgrave Communications*, 3(16), 1-7.

Rysaback-Smith, M. D. (2015). History and principles of humanitarian action. *Emergency Medicine Association*, 15(1), 5-7.

Sancak, K. (2016). Yumuşak güç kaynağı olarak kültür ve Türkiye'nin yumuşak gücünde kültür faktörü. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(4), 16-26.

SESRIC, (2017). *Humanitarian Crises In Oıc Countries. Organisation of Islamic Cooperation*, Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries.

Seven, E. (2019*). Yumuşak güç ve kültürel diplomasi bağlamında brıtısh councıl örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Sever, A. (1997). *Soğuk Savaş kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu, 1945-1958*, İstanbul: Boyut Kitapları.

Sevin, E. (2015). Public relations review pathways of connection : an analytical approach to the ımpacts of public diplomacy. *Public Relations Review*, 41(4), 562-568.

Sezer, A. (1999). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e; misyonerlerin Türkiye'deki eğitim ve öğretim faaliyetleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 169-183.

Sharp, P. (2003). Herbert butterfield, the english school and the civilizing virtues of diplomacy. *International Affairs*, 79(4), 855-878.

Showstack Sassoon, A. (2012). "Gramsci Sözlüğü", *Gramsci'ye Farklı Yaklaşımlar*, S. Sassoon (Derl.). İçinde, ss. 269-274, Ankara: Dipnot Yayınları.

Smith, C. H. and Cooper, A. (2009). *The Effectiveness and Value of Celebrity Diplomacy*. An edited transcript of a panel discussion at the USC Annenberg School for Communication and Journalism April 21, 2009, https://learcenter.org/pdf/celebritydiplomacy.pdf, adresinden erişildi.

Spiro, P. J. and Nye, J. (2003). The paradox of american power: why the world's superpower can't go ıt alone. The American Journal of International Law, 97(3), 731.

Sputnik News (2018). *Recep Akdağ: Suriyelilere 31 milyar euro harcadık* (26.04.2018). https://tr.sputniknews.com/turkiye/201804261033187622-turkiye-suriyelilere-harcanan-miktar/ adresinden erişildi.

Şengül, H. T. (2012). "İktidar". *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*, G. Atılgan ve E. A. Aytekin (Haz.). İçinde, ss. 41-53, İstanbul: Yordam Kitap.

T.C. Tahran Büyükelçiliği (2020). İranlılara Yönelik Gayrimenkul ve Yatırım Danışmanlığı Hakkında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar (19.01.2020), T.C. Tahran Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/gayrimenkul%20tanitimi%20yapilmasina%20yonelik%20hususlar%2019012020.pdf adresinden erişildi.

Tandoğan, M. (2015). Konstrüktivizm (sosyal inşacılık) kuramı bağlamında Afrika birliği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 634-650.

Tanrısever, O. (2005). *Devlet ve ötesi: uluslararası ilişkilerde temel kavramlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

TDV (2020). TDV, Beyrut'taki patlamada zarar gören tarihi cami ve beş evin onarımını tamamladı, https://tdv.org/tr-TR/tdv-beyruttaki-patlamada-zarar-goren-tarihi-cami-ve-bes-evin-onarimini-tamamladi/, adresinden erişildi.

TDV (2020a). Türkiye Diyanet Vakfı'ndan Sudan'a Okul ve Su Kuyusu, https://tdv.org/tr-TR/turkiye-diyanet-vakfindan-sudana-okul-ve-su-kuyusu/ adresinden erişildi.

TDV (2020b). Türkiye Diyanet Vakfı Sudan'da 2 bin 500 aileye gıda yardımı yapacak, https://tdv.org/tr-TR/turkiye-diyanet-vakfi-sudanda-2-bin-500-aileye-gida-yardimi-yapacak/ adresinden erişildi.

TDV (2020c). Sudan, "Sudan'ın Yaralarını Birlikte Saralım", https://bagis.tdv.org/kriz-bolgeleri/sudan-21 adresinden erişildi.

TDV (2022). Sudan, https://tdv.org/tr-TR/project-type/bagisi-tamamlanan-kuyular-sudan/ adresinden erişildi.

Tereshko, O. (2018). *Kültürel Değerlerin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

TESEV, (2013). Ortadoğu'da Türkiye Algısı, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Ortadoguda_Turkiye_Algisi_2012.pdf, adresinden erişildi.

The World Bank, (2009). *Determinants of ınternational emergency aid humanitarian need only?*. Policy Research Working Paper 4839.

Tiedeman, A. (2005). Islamic republic of ıran broadcasting: public diplomacy or propaganda?.*The Fletcher School Online Journal for issues related to Southwest Asia and Islamic Civilization*, (5), 1-7.

TİKA (1997). Avrasya Dosyası, TİKA Özel Sayısı, Ankara: TİKA Yayınları.

TİKA (2022a). Hakımızda, https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649, adresinden erişildi.

TİKA (2022b). TİKA Stratejik Plan 2019-2023, https://www.tika.gov.tr/upload/2019/Faaliyet%20Raporu%202018/Stratejik

%20Plan%202019-2023/TIKAStratejikPlan2019Web.pdf adresinden erişildi.

TMV (2022a). Türkiye Maarif Vakfı, https://turkiyemaarif.org/page/50-Turkiye-Maarif-Vakfi-12 adresinden erişildi.

TMV (2022b). Dünyada Maarif, https://gq.ecolesmaarif.org/country/1/page/16/DÜNYADA%20MAARİF adresinden erişildi.

Trunkos, J. and Heere, B. (2017). Sport Diplomacy: A Review of How Sports Can Be Used to Improve International Relationships. *Case Studies in Sport Diplomacy*, Esherick, C., at all.) (Eds.). In; pp. 1-19, West Virginia University Press., Virginia: FiT Publishing.

Tsui, M. S. (2004). Supervision Models in Social Work: From Nature to Culture. *Asian Journal of Counselling*, 11(1), 7-55.

Tunç, A. ve Atıcı, F. Z. (2020). Algı yönetimi bağlamında dış politika dinamiklerinin değerlendirilmesi. *RESS Journal Route Educational & Social Science Journal*, 7(9), 289-309.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2018). *Göç ve uyum raporu*. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, Ankara.

Türkiye Diyanet Vakfı (2020). Hayri ve sosyal faaliyetler, https://tdv.org/tr-TR/faaliyetlerimiz/sosyal-ve-hayri-hizmetler/ adresinden erişildi.

Uçarol, R. (1985). *Siyasi tarih*, 3. Basım, İstanbul: Filiz Kitapevi.

UMKE (2018). *Recep Akdağ: Suriyelilere 31 milyar euro harcadık* (26.04.2018). https://www.umke.org/afad/recep-akdag-suriyelilere-31-milyar-euro-harcadik-h10575.html adresinden erişildi.

UNDP (2006). *Human development report 2006*, New York, USA.

Vural, A. (2017). *Yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Çin'in Afrika politikası*, T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdleri 51/2017-1, 123-152.

Waltz, K. (2008). Uluslararası politikanın değişen yapısı. *Uluslararası İlişkiler*, 5(17), 3-44.

Weiss, T. G. (1999). Principles, politics, and humanitarian action. *Ethics & International Affairs* , (13), 1-22.

Wendt, A. (1994). Collective Identity Formation and the International State. *The American Political Science Review*, 88(2), 384-396.

WHO, (1999). *Humanitarian assistance in disaster situations a guide for effective aid*. Washington: Emergency Preparedness and Disaster Relief Coordination Program.

World Bulletin (2011). How can Turkey play an active role in Lebanon's stability?,https://worldbulletin.dunyabulteni.net/news-analysis/how-can-turkey-play-an-active-role-in-lebanons-stability-h68188.html, adresinden erişildi.

Yablokov, I. (2015). Conspiracy theories as a Russian public diplomacy tool: the case of Russia today (RT). *Politics*, 35 (3-4), 301-315.

Yadav, M. K. (2015). International Humanitarian Law As A Part Of International Law With Special Reference To Its Implementation in The West And South Asian Region. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 20(12), 1-19.

Yağmurlu, A. (2007). Halkla ilişkiler yöntemi olarak kamu diplomasisi. *İletişim Araştırmaları*, 5(1), 9-38.

Yamane, T. (2009). State failure and armed group: an ımplication for peace building. *Hiroshima Peace Science*, (31), 110-133.

YEE (2015). Yunus Emre Enstitüsü 2023 Vizyonu, Stratejik Geliştirme Müdürlüğü, Ankara. https://www.yee.org.tr/sites/default/files/2023_vizyonu.pdf adresinden erişildi.

YEE (2022).Yunus Emre Enstitüsü (YEE), https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu adresinden erişildi.

Yegin, A. (2015). *İran'ın Yumuşak Gücü*. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA).

Yeniazerbaycan.com (2021). Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq, qardaşlıq münasibətləri əbədi və sarsılmazdır, https://yeniazerbaycan.com/Siyaset_e60733_az.html, adresinden erişildi.

Yetim, M. (2020). Lübnan'da İstikrar Aktörü Olarak Türkiye: tepkiler ve senaryolar, https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-turkey-as-an-actor-of-stability-in-lebanon-responses-and-scenarios/2042900, adresinden erişildi.

Yılmaz, S. (2012). Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nde kamu diplomasisi ve güç projeksiyonu. İstanbul: TASAM Yayınları.

YÖK, (2020). İstatistik, https://istatistik.yok.gov.tr/, Adresinden erişildi.

YV (2021). Maarif Vakfı Sudan'daki FETÖ okullarını devraldı, https://yekvucut.com/teftis/maarif-vakfi-sudandaki-feto-okullarini-devraldi/ adresinden erişildi.

Zaharna, R. S. (2012). *The cultural awakening ın public diplomacy*. Figueroa Press: Los Angeles.

Zyberi, G. (2011). Aidan hehir, humanitarian ıntervention: an ıntroduction palgrave macmillan. *Merkourios*, 27(73), 92-94.

ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Selman TOSUN

Doğum Yeri : ..../..../....

Doğum Tarihi :

Yabancı Dil : İngilizce

Telefon : 05.. ... .

E-Posta : .....@.....com

Öğrenim Durumu

Üniversite	Bölüm	Derece
Uludağ Üniversitesi	Türkçe Öğretmenliği	2.44